

muqeddes kitab

Deslepte

alemning
yaritilishi

DESLEPTE

alemning yaritilishi

Muqeddes Kitab - Kona Ehde
(Tewrat, Zebur we Peyghemberler)
1-qisim

1950-yilidiki «Muqeddes Kitab»ning
uyghurche terjimisi hazirqi zaman
uyghur tiligha özgertildi

2013
Deslepki nusxa

www.dunyaningnuri.com

DESLEPTE

alemning yaratilishi

Xudaning asman bilen yerni yaratishi

1¹ Xuda deslepte asman bilen yerni yaratti.

² Yer bolsa bikar xaliy turup, chongqur suning üstide qarangghuluq idi. Emma Xudaning Rohi sularning yüzide heriket qilatti.

³ Xuda buyrup: «Yoruqluq bolsun» dep éytisa, yoruqluq boldi. ⁴ Xuda özi yoruqluqning yaxshi bolghinini körüp yoruqluqni qarangghuluqtin ayridi.

⁵ Ayrip, Xuda yoruqluqni kündüz dep atap, qarangghuluqni kéche dep atidi. Bu teriqide axsham bilen etigini bolup **awwalqi kün** pütüti.

⁶ Xuda söz qilib: «Sularni sulardin ayrimaq üçhün sularning otturisida bir pasil bolsun» dep éytti. ⁷ Shuni dep Xuda kökning gümbizini yaratip, kökning astidiki sularni kökning üstidiki sulardin ayridi. ⁸ Ayrip bolghinida Xuda kökning gümbizini «asman» dep atidi. Buning bilen axsham bilen etigini bolup, **ikkinchi kün** pütüti.

⁹ Xuda söz qilib: «Quruq yer körünsun dep, asmanning astidiki sular bir yerge yighilsun» dése, shundaq boldi. ¹⁰ Xuda özi quruqluqni yer dep atap, yighilghan sularning özini déngiz dep atidi. Shundaq qilib, Xuda buning yaxshi bolghinini kördi.

¹¹ Xuda yene söz qilib: «Yer bolsa ot bilen uruqlaydighan otyashni ündürsun we uruqi ichide bolup, öz türige muwapiq méwe keltüridighan méwilik derexler yerde ünsun» dése, shundaq bolup, ¹² yer özi ot bilen öz türige muwapiq uruqlaydighan otyashlarni ündürüp, öz jinsigha muwapiq uruqi ichide bolghan méwilik derexlerni chiqardi. Xuda buning yaxshi bolghinini kördi. ¹³ Bu teriqide axsham bilen etigini bolup, **üchinchi kün** pütüti.

¹⁴ Xuda söz qilib: «Kündüzni kéchidin ayrip, waqit bilen kün we yillarni perq étidighan belgiler bolushqa asmanning gümbizide nur chiraghliri bolup,

¹⁵ asmanning gümbizide turup, yer yüzige yoruqluq béridighan nur bolsun» dése, shundaq boldi. ¹⁶ Chünki Xuda ikki chong chiraghni yaritip, chongraqini kündüzge seltenet qilip, kichikrekini kéchige seltenet qilghili qoyup, buningdin bashqa yultuzlarnimu peyda qildi. ¹⁷ Xuda bularning özini asmanning gümbizide qoyup, yerge yoruqluq bérip, ¹⁸ kündüz bilen kéchige seltenet qilip, yoruqluqni qaranghuluqtin ayrisun dep, toxtitip qoydi. Xuda buning yaxshi bolghinini kördi. ¹⁹ Bu teriqide axsham bilen etigini bolup, **tötinchi kün** pütüti.

²⁰ Xuda söz qilip: «Sular bolsa midirlaydighan tirik janiwarlarni nurghun chiqirip, ucharqanatlar yerning üstide hawada uchsun» dep éytti. ²¹ Shuni dep, Xuda chong-chong su mexluqlirini peyda qilip, suda bolup midirlap yürüdighan nurghun janiwarlarni öz jinslirigha muwapiq apiride qilip, her xil qanatliq ucharqanatlarni ularning jinslirigha muwapiq yaratti. Xuda buning yaxshi bolghinini kördi. ²² Andin kéyin Xuda ularni beriketlep: «Siler uruqlap awup déngizlarning sulirini toldurunglar, ucharqanatlarimu yer yüzide awusun» dep éytti. ²³ Bu teriqide axsham bilen etigini bolup, **beshinchi kün** pütüti.

²⁴ Xuda söz qilip: «Yer bolsa tirik janiwarlarni öz jinslirigha muwapiq chiqirip, charwa mal bilen ömileydighan janiwar we yawa haywanlar öz jinslirigha muwapiq peyda qilsun» dése, shundaq boldi. ²⁵ Chünki Xuda yerning yawa haywanlirini ularning öz jinslirigha muwapiq peyda qilip, charwa mallirini ularning öz jinslirigha muwapiq apiride qilip, yerde ömileydighan janiwarlarnimu ularning öz jinslirigha muwapiq yaratti. Xuda buning yaxshi bolghinini kördi.

²⁶ Xuda yene söz qilip: «Bizge oxshisun dep, ademni öz süritimizde yaritayli! Ular bolsa deryadiki béliq bilen hawadiki ucharqanatlarga igidarchiliq qilip, charwa mal bilen pütün yer yüzining özi we uningdiki ömileydighan hemme janiwarlarga xojiliq qilsun» dédi. ²⁷ Shuni dep, Xuda ademni öz süritide peyda qilip, uni Xudaning süritining özide qilip yasap, ularning özini er we xotun yaratti. ²⁸ Yaritip, Xuda ularni beriketlep: «Siler bolsanglar, uruqlap tola bolup, yerni toldurup uni boysundurup, déngizdiki béliq bilen hawadiki ucharqanatlarga igidarchiliq qilip, yerde midirlaydighan hemme janiwarlarga xojiliq qilinglar» dep Xuda ulargha éytti. ²⁹ Andin Xuda yene söz qilip: «Mana men bolsam pütün yer yüzidiki uruqluq otyash bilen uruqi ichide bolghan méwilik derexlarning hemmisini taam bolsun dep, silerge bérimen. ³⁰ Yerning hemme janiwarliri bilen hawaning hemme ucharqanatliri we yerde ömileydighan barliq tirik janiwarlarga ghiza bolsun dep, barche kök giyahlarni ulargha ata qilimen» dep éytsa, shundaq boldi. ³¹ Xuda özi hemme qilghinigha sepsélip baqsa, mana buning tola yaxshi bolghinini kördi. Bu teriqide axsham bilen etigini bolup, **altinchi kün** pütüti.

2¹ Buning bilen asman bilen yerning özi barche mewjudatliri bilen qoshulup yaritilip pütüti. ² Xuda bolsa qilghan ishini yettinchi küni tamam qilip, qilghan barche ishidin yettinchi künning özide rahat qildi. ³ Buning üçün Xuda yettinchi künini mubareklep, qilghan barche yaritish ishliridin u küni rahat alghach, uni muqeddes qildi.

Adem ata we Hawa anining yaritilishi

⁴ Reb Xuda asman bilen yerni yaratqan waqtda, **asman bilen yerde yaritilghan nersilerning bayani** shudur. ⁵ U waqit zéminde téxi héch derex bolmay, Reb Xudaning özi yer yüzige yéghin yaghdurmay, yerge ishligili ademmu bolmighach, yerde héch giyah ünmigenidi. ⁶ Emma yerdin hor chiqip, pütün yer yüzini sughardi.

⁷ Andin Reb Xuda özi ademni yerning tupriqidin yasap, hayat nepisini uning burnigha püwliidi. Püwlise, adem tirik jan boldi.

⁸ Andin kéyin Reb Xuda sherq teripide Édende bir bagh qilip, yasighan ademni anda qoydi. ⁹ Reb Xuda bolsa yerning özide körünüşhi chirayliq bolup yéyishke yaxshi bolghan her xil derexlerni ündürüp, baghning otturisida tiriklikning derixi bilen yaxshi-yamanliqni bildüridighan ilimning derixini ündürüp chiqarghanidi.

¹⁰ Baghni sugharmaq üçün Édendin bir derya chiqip, andin bölünüp töt ayrish boldi. ¹¹ Awwalqisining ismi Pishon bolup, altun chiqidighan pütün Xawila yurtini aylinip aqidu. ¹² Bu yurtning altuni bolsa nahayiti yaxshi bolup, anda merwayit bilen héqiqmu tépilidu. ¹³ Ikkinchi deryaning ismi Gixon bolup, pütün Kush yurtini aylinip aqidu. ¹⁴ Üchinchi deryaning ismi Dijle bolup Assurning sherq terepke aqidu. Tötinchi deryaning ismi Firat idi.

¹⁵ Reb Xuda özi ademni élip, uninggha ishlep perwish qilsun dep, Éden béghida qoyup qoydi. ¹⁶ Reb Xuda ademge emr qilip: «Baghdiki hemme derexlerdin xalighiningni yégeysen. ¹⁷ Emma yaxshi-yamanliqni bildüridighan ilim derixidin yémigin, chünki uningdin yégen kününgde jezmen ölisen» dédi.

¹⁸ Andin kéyin Reb Xuda yene söz qilip: «Ademning yalghuz bolmiqi yaxshi emes. Men uning özige oxshash bir yardem bergüchini uninggha peyda qilip bérey» dédi.

¹⁹ Emma Reb Xuda sehraning janiwarlirining özi bilen hawaning hemme ucharqanatlirini tupraqtin yasighandin kéyin, adem ulargha néme at qoyidu dep, ularni uning qéshigha keltürdi. Adem özi her tirik janiwargha néme at qoyghan bolsa, uning éti shu bolup qaldi. ²⁰ Buning bilen adem hemme charwa mal bilen hawaning ucharqanatliri we sehraning hemme janiwarlirigha at qoydi. Emma adem üçün uning özige oxshash héchbir yardem bergüchisi yoq idi.

²¹ U vaqit Reb Xuda ademge bir éghir uyqu saldi. U özi uxlap qalsa, u uning qowurghiliridin birini chiqiriwélip, ornini et bilen toldurdi. ²² Andin Reb Xuda ademdin alghan qowurghidin bir xotunni yasap, uni ademning qéshigha keltürdi. ²³ Adem özi söz qilip: «Bu emdi söngeklimdin söngék bolup, étimdin et bolghach ayal dep atalsun, chünki ademdin élin'ghandur» dédi. ²⁴ Buning üçhün bir adem öz ata-anisini qoyup, öz xotuni bilen bir bolup, ikkilisi bir beden bolsun. ²⁵ Emma adem bilen xotuni bolsa ikkilisi yalingach bolup turup, uyatmaytti.

Birinchi gunah

3¹ Emma yilanning özi yer yüzide Reb Xuda yaratqan janiwarlarning hemmisidin hiyligerrek bolup, xotun'gha éyttiki: «Rasttinla, Xuda: «Baghdiki derexlarning héchqaysisining méwisidin yémenglar» dédimu? ² Xotun yilan'gha jawab bérip: «Baghdiki derexlarning méwisidin yeymiz. ³ Emma baghning otturisdiki derexning méwisi toghrisida Xuda söz qilip: «Buningdin yémenglar, qolmu tegküzmenglar, bolmisa ölüp qalisiler» dep éytti» dédi. ⁴ Yilan xotun'gha söz qilip: «Hergiz ölmeysiler. ⁵ Belki qaysi kün buningdin yésenglar, közliringlar échilip, yaxshi-yamanliqni bilishte Xudadek bolup, qélishinglarni Xuda özi bilidu» dédi.

⁶ Buni anglap, xotun özi derexning méwisining yaxshi bolup, közge chirayliq körünüp, eqil béridighan jehitidin obdan derex ikenlikini bilip, méwisidin élip yep, uningdin érigimu berse, u hem yédi. ⁷ Yep, ikkilisining közliri échilip, özining yalingach ikenlikini bilip qélip, enjür yapaqliridin özlirige yapquch qilip tartti.

⁸ Kün salqin bolghinida ular Reb Xudaning baghda mangghan shepisini anglap qélip, Adem xotuni bilen Reb Xudaning huzuridin qéchip, baghdiki derexlarning arisida yoshurunuwaldi.

⁹ Emma Reb Xuda ademge xitab qilip uninggha: «Ne yerdisen?» dep éytti.

¹⁰ U jawab bérip: «Men baghda shepengni anglap, yalingach turghinim üçhün qorqup kétip, yoshurunuwaldim» dédi. ¹¹ Xuda sorap: «Yalingach ikenlikingni sanga kim bildürdi? Rasttinla men sanga yémigin dep, emr qilghan derexning méwisidin yédingmu?» dédi. ¹² Adem jawab bérip: «Sen manga hemrah bolghili bergen xotun derexning méwisidin manga berdi, men yédim» dédi. ¹³ Reb Xuda xotun'gha: «Bu qilghining némidur?» dédi. Xotun jawab bérip: «Yilan méni azdurdi, men yédim» dédi.

¹⁴ Reb Xuda **yilan'gha** éyttiki:

«Sen buni qilghining üçhün hemme charwa mal bilen sehraning barliq janiwarlirining arisida melun bolup,

*qorsiqing bilen yürüp,
ömrüngning hemme künliride tupraq yeysen.*

¹⁵ *Men sen bilen xotunning arisigha,
séning nesling bilen xotunning neslining arisigha dühmenlik salimen.
U özi séning béshingni depsende qilip yanjiydu. Sen bolsang, uning tapinini
chaqisen»*

dédi.

¹⁶ Andin kéyin **xotun'gha** éyttiki:

*«Hamilidarliqingning musheqqitini nahayiti ziyade qilimen.
Sen bolsang derd bilen bala tughup, téxi éringge ishtiyaq baghlaysen.
U bolsa üstüngdin xojiliq qilidu»*

dédi.

¹⁷ Andin kéyin **ademge** éyttiki:

*«Sen bolsang, xotunungning sözige qulaq sélip,
men sanga uningdin yémigin dep,
emr qilghan derextin yégendin kéyin,
yer sen üçün melun bolup,
ömrüngning hemme künliride musheqqet chékip uningdin yeysen.*

¹⁸ *U sanga tiken bilen yantaq ündüridu
we sen yerning giyahlrini yep,*

¹⁹ *yerge yan'ghuchilik yüzüngning teri bilen nan yeysen,
chünki sen yerdin élinip, esling tupraq bolghach, yene tupraqqa yanisen»*

dédi.

²⁰ Adem özi xotunigha barche tirikning anisi bolidighini üçün **Hawa** dep at qoydi.

²¹ Reb Xuda bolsa adem bilen uning xotunigha téridin égin qilip, ularni kiydürüp qoydi. ²² Reb Xuda söz qilip: «Mana, adem bolsa yaxshi-yamanliqni bilishte

bizning birimizdek bolup qaldi. Emdi qolini uzitip, tiriklikning derixidin yewélip, ebedkiche tirik qalmisun» dédi. ²³ Uning üçhün Reb Xuda özi uni Éden béghidin chiqiriwetti. Özi élin'ghan tupraqqa ishleydighan qilip qoydi. ²⁴ Ademni chiqirip bolup, tiriklikning derixige béridighan yolni tosmaq üçhün, Éden béghining sherq teripide kérublarning özi bilen her terepke yéni turidighan yalqunluq bir qilichni qoyup qoydi.

Qayin bilen Habil

4¹ Adem öz xotuni Hawagha yéqinliq qilsa, u hamilidar bolup **Qayin**ni tughup: «Xudawendining yardimi bilen bir adem taptim» dep éytti. ² Andin kéyin Qayinning inisi bolghan **Habil**ni tughdi. Habil bolsa qoy baqquchi idi, emma Qayin özi déhqan idi.

³ Birnechche waqittin kéyin weqe boldiki, Qayin yerning hosulidin Xudawendige hediye keltürdi. ⁴ Habilmu qoylirining tunjilirining özi bilen ularning yéghidin hediye keltürdi. Keltürse, Xudawende Habilning özi bilen uning hediyesini qobul qildi. ⁵ Emma Qayin bilen uning hediyesini qobul qilmidi. Buning üçhün Qayinning tola achchiqi kélip, chirayi buzuldi. ⁶ U waqit Xudawende Qayin'gha sözlep: «Némishqa achchiqlinisen? Néme üçhün chiraying buzulup qaldi? ⁷ Eger könglüng yaxshi bolsa, yüzüng ochuq körünetti. Lékin eger könglüng buzulghan bolsa, mana gunah ishikte turup, sanga ishtiyah baghlaydu. Emma séning uninggha ghalib bolmiqing kérek» dédi. ⁸ Qayin inisi bilen gep qilip, sehrada bolghinida weqe boldiki, Qayin Habilgha zit qopup uni öltürdi.

⁹ U waqit Xudawende Qayin'gha söz qilip: «Ining Habil ne yerdidur?» dep soridi. U jawab bérrip: «Bilmeymen. Men inimning baqquchisimu?» dédi. ¹⁰ Xuda éyttiki: «Sen néme qilding? Mana, iningning qéni yerdin manga peryad qilidu. ¹¹ Emdi qolungdin iningning qénini qobul qilghili aghzini achqan yerdin sen qoghlinip, melun bolisen. ¹² Sen yerge ishliengmu, u mundin kéyin sanga quwwitini bermey turuwélip, yer yüzide sersan-sergerdan bolup yurisen» dédi. ¹³ Buni anglap Qayin Xudawendige erz qilip: «Méning jazayim bolsa kötürelmigüdek éghirdur. ¹⁴ Mana bu kün sen méni yer yüzidin qoghliding. Men emdi séning yüzüngdin yoshurunup, yer yüzide sersan-sergerdan bolup yurimen. Shundaq boliduki, kim méni tapsa, öltürüwétidu» dédi. ¹⁵ Xudawende uninggha jawab bérrip: «Yaq, belki kimki Qayinni öltürse, uningdin yette hesse intiqam élinidu» dédi. Shuni dep, Xudawende özi Qayin'gha uchrashqan kishining héchbiri uni öltürüwetmisun dep, uninggha bir belge qilip berdi.

Qayinning ewladliri

¹⁶ Andin kéyin Qayin Xudawendinging huzuridin chiqip kétip, Édenning sherq teripidiki Nod dégen yurtta olturup qaldi. ¹⁷ Qayin öz xotunigha yéqinliq qilsa, u hamilidar bolup, Xanoqni tughdi. U waqit Qayin bir sheher bina qilip, oghlining ismidida sheherning étini Xanok qoydi. ¹⁸ Xanoqning özidin Irad töreldi. Iraddin Mexuyael töreldi. Mexuyaeldin Metushael töreldi. Metushaeldin Lamek töreldi. ¹⁹ Lamek bolsa özige ikki xotun aldi. Birining ismi Ada, yene birining ismi Zille idi. ²⁰ Adaning özi Yabalni tughdi. Bu özi chédirda olturghuchilar bilen mal baqquchilarning bowisi boldi. ²¹ Uning inisining ismi Yubal idi. Bu özi chang we ney chalghuchilarning bowisi boldi. ²² Zille bolsa Tubal-Qayin dégen bir oghulni tughdi. Bu özi mis tömür késidighan her xil eswablarni soqquchi boldi. Tubal Qayinning Naema dep bir hemshirisi bar idi.

²³ Emma Lamek xotunlirigha söz qilip: «Ey Ada bilen Zille, sözümnü anglanglar! Ey Lamekning xotunliri, gépimge qulaq sélinglar! Herbir zexmim üçün bir ademni öltürüp, herbir yaram üçün bir yigitni qatilliq qildim. ²⁴ Eger Qayinning jazasi yette hesse bolghan bolsa, elwette Lamekning yetmiş yette hesse bolidu» dédi.

Shétning tughulushi

²⁵ Adem bolsa öz xotunigha yene yéqinliq qildi. Xotunning özi bir oghul tughup, uninggha **Shét** dep at qoyup: «Qayin öltürgen Habilning ornigha Xuda manga bashqa bir balini berdi» dep éytti. ²⁶ Shétning özige hem bir oghul tughuldi. Tughulsa, u uninggha **Énosh** dep at qoydi. U waqittin tartip, ular Xudawendinging ismigha dua qilghili turdi.

Adem atining ewladliri

5¹ Bu özi **Ademning ewladlirining nesebnamisidur**. Xuda ademni yaratqan künde uni Xudaning süritide qildi. ² U bolsa ularni er we xotun yaritip, ularning özini beriketlep, yaritilghan künde ularni «adem» dep atidi.

³ **Adem** özi bir yüz ottuz yashqa kirgende, uningdin uninggha oxshash bolup, öz süritidek bolghan bir oghul töreldi. U uninggha Shét dep at qoydi. ⁴ Shét tughulghandin kéyin, adem sekkiz yüz yil ömür körüp, uningdin oghul-qizlar töreldi. ⁵ Adem bolsa toqquz yüz ottuz yil pütün ömür körüp, wapat tapti.

⁶ **Shét** özi bir yüz besh yashqa kirgende, uningdin Énosh töreldi. ⁷ Énosh tughulghandin kéyin, Shét sekkiz yüz yette yil ömür körüp, uningdin oghul-qizlar töreldi. ⁸ Shét bolsa toqquz yüz on ikki yil pütün ömür körüp, wapat tapti.

⁹ **Énosh** özi toqsan yashqa kirgenda, uningdin Qénan töreldi. ¹⁰ Qénan tughulghandin kéyin, Énosh sekkiz yüz on besh yil ömür körüp, uningdin oghul-qizlar töreldi. ¹¹ Énosh bolsa toqquz yüz besh yil pütün ömür körüp, wapat tapti. ¹² **Qénan** özi yetmish yashqa kirgenda, uningdin Mahalalael töreldi. ¹³ Mahalalael tughulghandin kéyin, Qénan sekkiz yüz qiriq yil ömür körüp, uningdin oghul-qizlar töreldi. ¹⁴ Qénan bolsa toqquz yüz on yil pütün ömür körüp, wapat tapti. ¹⁵ **Mahalalael** özi atmish besh yashqa kirgenda, uningdin Yared töreldi. ¹⁶ Yared tughulghandin kéyin, Mahalalael sekkiz yüz ottuz yil ömür körüp, uningdin oghul-qizlar töreldi. ¹⁷ Mahalalael bolsa sekkiz yüz toqsan besh yil pütün ömür körüp, wapat tapti. ¹⁸ **Yared** özi bir yüz atmish ikki yashqa kirgenda, uningdin Xanoq töreldi. ¹⁹ Xanoq tughulghandin kéyin, Yared sekkiz yüz yil ömür körüp, uningdin oghul-qizlar töreldi. ²⁰ Yared bolsa toqquz yüz atmish ikki yil pütün ömür körüp, wapat tapti. ²¹ **Xanoq** özi atmish besh yashqa kirgenda, uningdin Metushelah töreldi. ²² Metushelah tughulghandin kéyin, Xanoq üç yüz yilghiche Xuda bilen bir yolda yürüp yashap, oghul-qizlar tapti. ²³ Xanoqning pütün ömri bolsa üç yüz atmish besh yil idi. ²⁴ Xanoq özi Xuda bilen bir yolda yürüp yashap, Xuda uni élip ketkech, ghayib bolup ketti. ²⁵ **Metushelah** özi bir yüz seksen yette yashqa kirgenda, uningdin Lamek töreldi. ²⁶ Lamek tughulghandin kéyin, Metushelah yette yüz seksen ikki yil ömür körüp, uningdin oghul-qizlar töreldi. ²⁷ Metushelah bolsa toqquz yüz atmish toqquz yil pütün ömür körüp, wapat tapti. ²⁸ **Lamek** özi bir yüz seksen ikki yashqa kirgenda bir oghul tépip, ²⁹ uning étini Nuh dep atap: «Bu bolsa Xuda özi melun qilghan yerde ishliseng, qollirimizning musheqqitide bizge teselli béridu» dep éytti. ³⁰ Nuh tughulghandin kéyin, Lamek besh yüz toqsan besh yil ömür körüp, uningdin oghul-qizlar töreldi. ³¹ Lamek bolsa yette yüz yetmish yette yil pütün ömür körüp, wapat tapti. ³² **Nuh** özi besh yüz yashqa kirgenda, uningdin Shém bilen Xam we Yapet töreldi.

Insanlarning yamanliqi

6¹ Emma ademler yer yüzide gholdighili turup, ularning qizliri peyda bolghanda, ² Xudaning oghulliri ademlerning qizlirining chirayliq ikenlikini körüp, ulardin özi xalighiniche xotunlar aldi. ³ U waqit Xudawende söz qilip: «Insanlar bolsa et bolghach, méning Rohum hemishe ularning ichide qalmaydu. Emdi ularning ömri aran bir yüz yigirme yashqiche yétidu» dédi.

⁴ U waqit bilen kéyinki künlerde Xudaning oghulliri ademlerning qizlarning

yénigha bérip, ulardin balilar tapqinida déwidek zalimlar yer yüzide peyda boldi. Bular bolsa qedimki waqitning küchlük danglan'ghan palwanliri idi. ⁵ Xudawende bolsa yer yüzide insanning yamanliqi chongiyip kétip, könglining xiyalliri künden-kün'ge yaman bolghinini kördi. ⁶ Shuni körüp, Xudawende özi yer yüzide adem peyda qilghinigha pushayman bolup, könglide epsuslandi. ⁷ Buning üçhün Xudawende sözlep: «Men özüm ularni yaratqinimigha pushayman bolghach, özüm yaratqan insanni charwa mal bilen ömileydighan janiwarlarga qoshup, hawadiki ucharqanatlarghiche yer yüzidin yoqitay» dep éytti. ⁸ Lékin Nuh bolsa Xudawendining neziride iltipat tapqanidi.

Nuh peyghember we topan balasi

⁹ **Nuhning nesil namisi** bolsa shudur. Nuh Xuda bilen bir yolda yürüp, öz zamanida adil we toghra bir kishi idi. ¹⁰ Nuhtin Shém, Ham we Yapet dégen üç oghul töreldi. ¹¹ Lékin dunya bolsa Xudaning aldida buzulup kétip, yer özi zulumdin tolup qalghanidi. ¹² Xuda yer yüzige nezer sélip qarisa, mana yer özi buzulup qalghanidi, chünki her tirik jan yer yüzide öz yolini buzghanidi. ¹³ Xuda Nuhqa éyttiki: «Mana, hemme tirik janlirining axiri keldi dep qarar qildim, chünki dunya ularning zulumidin tolup ketti. Mana men ularni yer bilen qoshup, halak qilimen. ¹⁴ Emdi sen özüngge gofer yaghichidin bir kémini yasap, kémining ichide hujrilar qilip, ichi-sirtigha mom sürkigin. ¹⁵ Sen uni shundaq qilghaysenki, uzunluqi üç yüz gez, kengliki ellik gez we égziligi ottuz gez bolsun. ¹⁶ Kémige bir penjirimu yasap, uni ögzidin bir gez égiz qilip pütüzgin we kémining yan teripige ishik qoyghin. Kémining özini uning töwen, ikkinchi we üçinchi qewiti bolghudek teriqide yasighin. ¹⁷ Chünki mana men özüm asmanning astidiki hayatliq nepisi bar her xil jisimni halak qilidighan topanni yer yüzige keltürimen. Buning bilen yer yüzide hemmisi ölüp qalidu. ¹⁸ Emma sen bilen ehdemni tüzimen. Sen bolsang, oghulliringning özi bilen xotunung we oghulliringning xotunlirini élip, kémige kirip, ¹⁹ özüng bilen tirik qalmiqi üçhün jéni bar jandarlarining hemmisidin élip, her jinstin bir jüp erkek-chishini kirgüzgin. ²⁰ Ucharqanatlarining jinsliri bolsun we ya charwa malning jinsliri bolsun, ya yerde ömileydighan hemme janiwarlarning jinsliri bolsun, tirik qalmiqi üçhün her bir jinstin bir jüp qéshinggha kirsun. ²¹ Özüng bilen ularning yégülüki üçhün yeydighan her xil ozuqtin élip, yéninggha yighip qoyghin» dédi. ²² Nuh bolsa shundaq qilip, Xuda uning özige buyrughanning hemmisini beja keltürdi.

7¹ Xuda Nuhqa éyttiki: «Sen hemme ehli beyting bilen kémige kirgin, chünki séni bu dewrde aldimda adil kördüm. ² Hemme halal haywanlardin erkechishi yette jüptin, haram haywanlardin erkechishi bir jüptin élip, ³ shundaq hem hawadiki ucharqanatlarin erkechishi yette jüptin élip, pütün yer yüzide uruqini tirik saqlimaq üçün özüng bilen alghin. ⁴ Chünki yette kündin kéyin qiriq kéche-kündüzgiche yer yüzige yamghur yaghdurup, özüm qilghan hemme jandarni yer yüzidin yoqitimen» dédi. ⁵ Shuni anglap, Nuh özi Xudawende uninggha buyrughanning hemmisini beje keltürdi.

⁶ Yerge topan kelginide Nuh alte yüz yashta idi. ⁷ U waqit Nuh özi oghulliri bilen xotunini we oghullirining xotunlirini élip, topan suyidin qutulmaq üçün kémige kirdi. ⁸ Halal haywan bilen haram haywanlar bolsun, ucharqanat bilen yerde ömileydighan her xil jandar bolsun, ⁹ ikkidin ikkidin erkechishi bolup, Xuda özi Nuhqa buyrughandek kémige Nuhning qéshigha kirdi. ¹⁰ Yette kündin kéyin yer yüzige topanning suyi kelgili bashlidi. ¹¹ Nuhning ömrining alte yüzinchi yili ikkinchi ayida ayniq on yettinchi küni, chong chongqurlarning bulaqliri téshilip, asmanning penjiriliri échilip kétip, ¹² qiriq kéche-kündüzgiche yer yüzige yamghur yéghip turdi. ¹³ Topan bashlighan küning özide Nuhning özi bilen Nuhning Shém, Xam we Yapet dégen oghulliri we Nuhning xotuni bilen oghullirining üç xotuni kémige kirdi. ¹⁴ Her xil yawa haywan bilen her xil charwa mal bolsun, her xil yerde ömileydighan janiwar bilen her xil qanatliq janiwar we her xil ucharqanat bolsun, ¹⁵ jéni bar jandarlarning hemmisidin ikkidin-ikkidin bolup, kémige Nuhning qéshigha kirdi. ¹⁶ Kirgenler bolsa Xudaning buyrughinidek her xil jandardin jüp-jüp kirdi. U waqit Xudawende özi ishikni taqap qoydi. ¹⁷ Qiriq kün'giche yer yüzige topan kélip, su tolup kétip, kémini kötürse, yerdin kötürülüp leylep qaldi. ¹⁸ Su örlep kétip, yer yüzide tola bolghinida, kéme suning yüzide leylep qaldi. ¹⁹ yer yüzide suning tola örlep ketkinidin asmanning tégidiki égiz taghlarning hemmisi körünmey qaldi. ²⁰ Sular bolsa on besh gez téxi égiz chiqip kétip, taghlarni qaplap ketti. ²¹ Buning bilen yer yüzide heriket qilidighan hemme jandar xahi ucharqanat bolsun, xahi charwa mal bolsun, xahi yawa haywan bolsun, xahi yerde ömileydighan hemme qurt-qongghuz bolsun, xahi hemme ademler bolsun, hemmisi ölüp ketti. ²² Quruqluqta yürüp burnida hayatliq nepisi bar bolghanlarning hemmisi ölüp ketti. ²³ Shundaqki, yer yüzidiki jéni bar bolghanlarning hemmisi, xahi insan xahi charwa mal bolsun, xahi ömileydighan janiwar xahi hawadiki ucharqanatlar bolsun, hemmisi halak bolup yerdin yoq bolup ketti. Yalghuz Nuh we kémide uning bilen turghanlarning özi qutulup qaldi. ²⁴ Su bolsa yer yüzide bir yüz ellik kün'giche örlep turghanidi.

8¹ Andin kéyin Xuda Nuhni yad qilib, uning bilen kémide bolghan hemme janiwar bilen barche charwa malni xatirisigha keltürdi. Shundaq qilib, Xuda yer yüzige shamal chiqarsa, sular tartilip ketkili turdi. ² Chongqurning bulaqliri bilen asmanning penjiriliri bolsa étilip, asmanning yamghuri toxtap qélip, ³ barghanséri sular yer yüzidin yénip, bir yüz ellik kün ötkendin kéyin kémiyip qalghili turdi. ⁴ Yettinchi ayning on yettinchi küni, kéme Ararat taghlirigha chüshüp qaldi. ⁵ Su bolsa oninchi ayghiche peslep turup, oninchi ayning awwalqi küni taghlarning choqqiliri körün'gili bashlidi.

⁶ Qiriq kündin kéyin Nuh özi kémige qoyghan penjirini échip, ⁷ bir quzghunni chiqirip ewetti. U chiqip, yer yüzidin su tartilmighuchilik, uchup yürdi. ⁸ Andin kéyin u özi: «Su yer yüzidin tartildimu, körey» dep bir kepterni chiqirip ewetti. ⁹ Emma kepter bolsa pütün yer yüzide su bolghach, putini qoyghili yer tapalmay, uning qéshigha kémige yénip keldi. Yénip kelse, u öz qolini sunup, uni tutup, qéshigha élip, kémide qoydi. ¹⁰ Yette kün toxtap, bu kepterni kémidin yene chiqirip ewetti. ¹¹ Ewetse, kepter axshamda uninggha yénip kelginide, mana tumshuqida zeytunning üzüwalghan bir yapriqi bar idi. Buni körüp, Nuh özi yerde suning tartilghinini bildi. ¹² Téxi yette kün toxtap, bu kepterni yene chiqirip ewetti, emma bu nöwet uninggha yénip kelmidi. ¹³ Alte yüz birinchi yili, awwalqi ayi, ayning birinchi künide, su yerdin qurughanidi. U waqit Nuh kémining üstini échip, qarap, yerning qurughinini kördi. ¹⁴ Ikkinchi ayi, ayning yigirme yettinchi küni, yer tamamen qurughanidi.

¹⁵ U waqit Xuda Nuhqa söz qilib: ¹⁶ «Sen bolsang, xotunung bilen oghulliring we oghulliringning xotunlirini élip, kémidin chiqip, ¹⁷ özüng bilen bille bolghan jéni bar her xil jandarlarni, xahi ucharqanat bolsun, xahi charwa mal bolsun, xahi yerde ömileydighan qurt-qongghuz bolsun, hemmisini özüng bilen qoshup, kémidin chiqarghin. Ular bolsa yerde yéyilip uruqlap, zéminde awusun» dédi.

¹⁸ Buni anglap, Nuh özi öz xotuni bilen oghulliri we oghullirining xotunliri bilen bille qoshulup tashqiri chiqti. ¹⁹ Hemme janiwarlarning özi, xahi ömileydighan jandar bolsun, xahi ucharqanat bolsun, xahi yerde midirlaydighanning herqaysisi bolsun, hemmisi kémidin chiqti.

²⁰ U waqit Nuh Xudawendige bir qurban'gahni yasap, her xil halal janiwar bilen her xil ucharqanattin élip, qurban'gahning üstide köydürme qurbanliq qilib ötküzdi. ²¹ Ötküzse, Xudawende xush buyni puridi. Purap Xudawende könglide éyttiki: «Ademning könglining niyiti bolsa kichiklikidin tartip, yaman bolghan bolsimu, men adem üçün yerge yene lenet qilmaymen we emdi qilghinimdek hemme jandarni öltürüwetmeymen. ²² Belki yer mewjut turghuchilik térim térish bilen orma orush, soghuq bilen issiq, yaz bilen qish, kündüz bilen kéche toxtap qalmaydu» dédi.

Xudaning Nuh bilan ehde tüzüshi

9¹ Xuda Nuh bilan uning oghullirini beriketlep, ulargha éyttiki: «Siler bolsanglar, uruqlap tola bolup, yerni toldurunglar. ² Yerdiki hemme janiwar bilan hawadiki ucharqanatning üstige qorqunchung we wehimenglar chüshsun. Bular bilan yerde midirlaydighanning hemmisi sudiki barche béliqlargha qoshulup, qolliringlarga tapshurulghandur. ³ Her midirlaydighan jandarni silerge taam bolsun. Men silerge kökergen giyahni bergendek, emdi buning hemmisini silerge berdim. ⁴ Emma jéni, yeni qéni bar göshni yémenglar. ⁵ Men bolsam, jéninglardiki qanni telep qilip, her haywanning ilkidini uni istep, bir ademdinmu yene bir ademning qénini telep qilimen. ⁶ Kimki adem qénini tökse, uning qénimu adem qolidin tökülidu. Chünki Xuda ademni öz süritide qilghandur. ⁷ Emdi siler bolsanglar, uruqlap tola bolup, yerde awup gholdap turunglar» dédi.

⁸ Andin Xuda Nuh bilan uning oghullirigha söz qilip éyttiki: ⁹ «Mana siler we silerdin kéyin kélidighan ewladliringlar bolsun, ¹⁰ siler bilen bolghan her tirik janiwar we ya ucharqanat bolsun, charwa mal we ya her yawa haywan bolsun. Herqaysi jandar kémidin chiqsa, yer yüzide héchbir haywanni qoymay, hemmenglar bilen men öz ehdemni baghlaymen. ¹¹ Shundaqki, hemme jandar yene topanning suyi bilen yoqitilmaydu we ya topan kélip, yerni xarab qilmaydu dep, siler bilen ehdemni saqlaymen». ¹² Xuda éyttiki: «Men özüm siler bilen qéshinglardiki hemme tirik janiwarlarga baghlaydighan ebediy ehdem üçün bir belge toxtitip, ¹³ méning özüm bilen yerning otturisida bir alamet bolsun dep, hesen-hüsinimni bulutlarda qoyup qoyimen. ¹⁴ Qachanki men yerning üstige bulut chiqirip, hesen-hüsinim körünse, ¹⁵ özüm siler bilen jéni bar hemme jandarlarga qilghan ehdemni yad qilimen. Buning bilen topan ikkinchi kélip, hemme jandarlarni halak qilmaydu. ¹⁶ Herqachan bulutning özide hesen-hüsenni körsem, men Xuda bilan yer yüzidiki jéni bar hemme jandarlar bilan tüzgen ebediy ehдини yad qilay» dédi. ¹⁷ Shuni dep, Xuda Nuhqa sözlep: «Bu bolsa men özüm bilen yer yüzidiki barliq jandarlar bilen tüzgen ehdemning bir belgisi bolsun» dédi.

Nuhning oghulliri

¹⁸ Nuhning kémidin chiqqan oghulliri bolsa Shém, Xam we Yapet idi. Xam özi Qanaanning atisi boldi. ¹⁹ Mezkur üçeylen Nuhning oghulliri bolup, bularning neslidin pütün yer yüzi awat boldi. ²⁰ Nuh bolsa déhqanchiliq qilghili bashlap, üzümzarliq bagh qilip, ²¹ sharab ichip mest bolup, öz chédirida yalingach yétip qaldi. ²² Yétip qalsa, Qanaanning atisi bolghan Xam kélip, atisining ewritini

körüp, tashqiri chiqip, ikki buradirige xewer berdi. ²³ U waqit Shém bilen Yapet qopup, bir yépinchini élip, öshnilirige sélishop, arqiliriche méngip kirip, atisining ewritini yépip qoydi. Ularning yüzi arqigha bolup , atisining ewritini körmidi. ²⁴ Nuh sharabning mestlikidin oyghansa, kichik oghlining uninggha néme qilghinini bilip qoyup, ²⁵ «Qanaan melun bolup, buraderlirining qulining quli bolsun» dep qarghidi. ²⁶ Andin kéyin yene sözlep: «Shémning Tengrisi Xudawendige hemdusana bolsun, emme Qanaan Shémning quli bolsun. ²⁷ Xuda Yapetni awutup, u Shémning chédirida makan tutsun, emma Qanaan bolsa ularning quli bolsun» dédi. ²⁸ Nuh bolsa topandin kéyin üç yüz ellik yil ömür kördi. ²⁹ Bu teriqide Nuh özi toqquz yüz ellik yil pütün ömür körüp, wapat tapti.

Shém, Ham we Yapetning ewladliri

10¹ Nuhning oghulliri bolghan Shém, Xam we Yapetning topandin kéyin törelgen neslining bayani shudur.

² **Yapetning oghulliri** bolsa Gomer, Magog, Maday, Yawan, Tubal, Meshek we Tiras idi. ³ Gomerning oghulliri bolsa Ashkinaz, Rifat we Togarma idi. ⁴ Yawanning oghulliri bolsa Élisha bilen Tarshish, Kittim bilen Dodanim idi. ⁵ Taipilerning arallarning xelqi bolsa bulardin tarqilip chiqip, herqaysi öz yurtida öz zuwani bilen qebililirige qarap bashqa-bashqa qowm bolup qaldi.

⁶ **Xamning oghulliri** bolsa Kush bilen Misir, Put bilen Qanaan idi. ⁷ Kushning oghulliri bolsa Séba, Xawila, Sabta, Raama we Sabtika idi. Raamaning oghulliri bolsa Shéba bilen Dédan idi. ⁸ Kushning özidin Nimrod töreldi. Bu özi yer yüzide jahan'girlikni bashlap, ⁹ Xudawendining aldida chong shikarchi bolghach, «Palan kishi Xudawendining aldida Nimrodek chong shikarchi iken» deydighan temsil chiqip qaldi. ¹⁰ Uning seltenitining iptidasi Shinar yurteidiki Babil bilen Érek, Akkad bilen Kalne dégen jaylardin bashlap, ¹¹ u özi bu yurttin Assurgha chiqip, Ninewe, Rexobot-Ir we Kalahni yasap, ¹² Chong sheher dégen Ninewe bilen Kalahning arisida Résen shehirinimu bina qildi. ¹³ Misirning özidin ludyi bilen anamiylar, léhabiy bilen naftuhiylar, ¹⁴ patrosiylarning özi bilen filistiniylerning atabowiliri bolghan kasluhiy we kaftoriylar peyda boldi. ¹⁵ Qanaanning özidin uning tunji oghli bolghan Sidonning özi bilen Xit, ¹⁶ yebusiy, amoriy we girgashiylar, ¹⁷ xiwiylar, arqiylar we siniylar, ¹⁸ arwadiy, zémariy we xamatiylar peyda boldi. Shu teriqide Qanaanning qebililiri yéyilghili turdi. ¹⁹ Qanaaniylarning yurti bolsa Gerar teripi Sidondin tartip, Gazaghiche chiqip, Sodom bilen Gomorra, Adma bilen Ziboyim teripi Lashaghiche yétip bardı. ²⁰ Mezurlar bolsa Xamning oghulliri bolup, öz qebililiri bilen zuwanlirigha muwapiq qowm-qowm bolup, öz yurtlirida makanlashti.

²¹ Yapetning akisi bolup, hemme beni-Eberning ata-bowisi bolghan **Shémning** özigimu oghullar tughuldi. ²² Shémning oghulliri bolsa Élam, Assur, Arpaxshad, Lud we Arram idi. ²³ Emma Arramning oghulliri bolsa Uz bilen Hul, Geter bilen Mash idi. ²⁴ Arpaxshad bolsa uningdin Shalah töreldi. Shalahtin Eber töreldi. ²⁵ Lékin Eberdin ikki oghul peyda bolup, biriningéti Peleg idi, chünki uning waqitta yer özi teqsim qilindi. Uning buradiri bolsa Yoqtan dep ataldi. ²⁶ Yoqtanning özidin Almodad bilen Shelef, Xazarmawet bilen Yérah, ²⁷ Hadoram, Uzal we Diqla, ²⁸ Obal bilen Abimael, Shéba bilen Ofir, Xawila bilen Yobab töreldi. ²⁹ Bularning hemmisi Yoqtanning oghulliri idi. ³⁰ Ularning olturghan jayliri bolsa Méshadin tartip, Séfar teripi kün chiqishtiki taghqiche yétip tutashti. ³¹ Mezkurlar bolsa Shémning oghulliri bolup, öz qebililiri bilen zuwanlirigha muwapiq qowm-qowm bolup, öz yurtlirida makanlashti.

³² Bularning özi öz xanidan bilen qebililirige muwapiq Nuhning oghullirining nesilliri idi. Topandin kéyinki xelqler bularning özidin chiqip, yerde tarqaldi.

Babilning munari

11 ¹ U zamanda pütün yer yüzining tili bilen sözi bir idi. ² Lékin ular sherq teripige seper qilip yürse, Shinar yurtida bir tüzlenglikni tépip, anda olturup qaldi. ³ Bir-birige sözlep: «Kélinglar, biz kések quyup, otta pishurayli» dédi. Shundaq qilip, ular tash ornigha xish, lay ornigha qarimay ishletti. ⁴ Ular yene sözlishop: «Kélinglar, emdi özimizge bir sheher bina qilip, uchi asman'gha taqashqudek bir munarni yasap, munda öz namimizni chiqirayli. Bolmisa, pütün yer yüzige tarqap kétép qalarmizmikim» déyishti. ⁵ U waqit Xudawende adem balilirining bina qilip turghan sheher bilen munarini körgili chüshti. ⁶ Körüp, Xudawende éyttiki: «Mana bular bolsa bir xelq bolup hemmisining tilimu bir emesmu? Héli ularning qilghan ishi shudur. Lékin mundin kéyin hernémini qilghili niyet qilsa, ulargha namümkin kelmeydi. ⁷ Buning üçün biz töwen'ge chühshüp, ular bir-birining tilni uqalmisun dep, ularning tillirini bashqa-bashqa qilayli» dédi. ⁸ Shuni dep, Xudawende ularni u jaydin pütün yer yüzige taritiwetti. Bu teriqide ular özi sheherni yasashtin toxtap qaldi. ⁹ Xudawende anda yer yüzining tilini bashqa-bashqa qiliwetkech, u jayning ismi Babil dep ataldi. Andin kéyin Xudawende ularni pütün yer yüzige taritiwetti.

Shémning ewladliri

¹⁰ **Shémning nesebnamisi** bolsa shudur. Shém özi yüz yashqa kirgende, topan ötüp ikki yildin kéyin, uningdin Arpaxshad töreldi. ¹¹ Arpaxshad tughulghandin kéyin, Shém özi besh yüz yil ömür körüp, uningdin oghul qizlar töreldi.

¹² Arpaxshad ottuz besh yashqa kirgende, uningdin **Shalah** töreldi. ¹³ Shalah tughulghandin kéyin, Arpaxshad töt yüz üç yil ömür körüp, uningdin oghul qizlar töreldi.

¹⁴ Shalah ottuz yashqa kirgende, uningdin **Eber** töreldi. ¹⁵ Eber tughulghandin kéyin, Shalah töt yüz üç yil ömür körüp, uningdin oghul qizlar töreldi.

¹⁶ Eber ottuz töt yashqa kirgende, uningdin **Peleg** töreldi. ¹⁷ Peleg tughulghandin kéyin, Eber töt yüz ottuz yil ömür körüp, uningdin oghul qizlar töreldi.

¹⁸ Peleg ottuz yashqa kirgende, uningdin **Rau** töreldi. ¹⁹ Rau tughulghandin kéyin, Peleg ikki yüz toqquz yil ömür körüp, uningdin oghul-qizlar töreldi.

²⁰ Rau ottuz ikki yashqa kirgende, uningdin **Sérux** töreldi. ²¹ Sérux tughulghandin kéyin, Rau ikki yüz yette yil ömür körüp, uningdin oghul qizlar töreldi.

²² Sérux ottuz yashqa kirgende, uningdin **Nahor** töreldi. ²³ Nahor tughulghandin kéyin, Sérux ikki yüz yil ömür körüp, uningdin oghul qizlar töreldi.

²⁴ Nahor yigirme toqquz yashqa kirgende, uningdin **Terah** töreldi. ²⁵ Terah tughulghandin kéyin, Nahor bir yüz on toqquz yil ömür körüp, uningdin oghul qizlar töreldi.

²⁶ Terah yetmish yashqa kirgende, uningdin **Abram**, Nahor we Haran töreldi.

²⁷ **Terahning nesebnamisi** bolsa shudur. Terahning özidin Abram, Nahor we Haran töreldi. Emma Haranning özidin Lot töreldi. ²⁸ Lékin Haran bolsa öz wetini bolghan kaldaniylarning zéminidiki Urda atisi Terahning aldida öldi.

²⁹ Abram bilen Nahor bolsa özlirige xotun aldi. Abramning xotuni Sarah dep atilip, Nahorning xotuni bolsa Haranning qizi bolup Milka dep ataldi. Haran özi Milka bilen Yiskahning atisi idi. ³⁰ Lékin Sarah tughmas bolghach, héch balisi yoq idi. ³¹ Emma Terah bolsa oghli Abramni, yene bir oghli Haranning balisi bolghan newrisi Lotni we oghli Abramning xotuni bolghan öz kélini Sarahni élip, Qanaan yurtigha barmaq üçün, ular bilen kaldaniylarning zéminidiki Urdin chiqip ketti. Emma ular Haran dégen jaygha bérip yetkende, anda olturup qaldi. ³² Terahning ömri ikki yüz besh yashqa yetkende, Terah özi Haranda wapapapti.

Xuda Abramni chaqiridu

12¹ Emma Xudawende Abramgha éytqan idiki: «Sen bolsang, öz yurtung bilen xanidaningni tashlap, atangning öyidin chiqip, men sanga körsitidighan yurtqa barghin. ² Undaq qilsang, men séni chong bir qowm qilip, sanga beriket bérip, ismingni ulugh qilimen. Shundaqki, sen beriketke seweb bolisen. ³ Kimki séni mubareklise, men uning özini mubarekleymen. Kimki sanga lenet oqusa, men uninggha lenet qilimen. Séning wasiteng bilen dunyadiki hemme qebililer bext-beriket tapidu» dédi.

⁴ U vaqit Abram özi Xudawende uninggha éytqandek, qopup ketse, Lotmu uning bilen bille rawab boldi. Abram özi Harandin chiqqinida yetmish besh yashta idi.

⁵ Abram bolsa öz xotuni Sarah bilen öz bir tughqinining oghli Lotni élip, ularning yiqhgan barche mallirini qoshup, Haranda tapqan ademlerni bille qétip, Qanaan yurtigha barmaq üçün yolgha chiqip, Qanaan yurtigha yétip keldi. ⁶ Abram bolsa bu yurtni kézip, Shekem dégen jaydiki Morehning dub derixige yétip bardı. U vaqit yurt ichide qanaaniylar olturaqliq idi. ⁷ Emma Xudawende Abramgha körünüp, uning özige: «Men bu yurtni séning uruq-ewladinggha bérimen» dédi. U vaqit u özi özige körün'gen Xudawendige bir qurban'gahni saldı.

⁸ Andin kéyin u bu yerdin yötkilip, Beytelning sherq teripidiki tagh terepke bardı. Beytelni gherb teripige élip, Hay dégen jayni sherq teripige élip, chédirini tikip, anda Xudawendige bir qurban'gahni yasap, Xudawending ismini atap dua qıldı.

⁹ Andin kéyin Abram qopup, köchüp yürüp, jenub teripige mangdı.

Abramning Misirgha chüshüshi

¹⁰ Lékin yurtqa acharchiliq chüshüp qalghach, Abram özi anda olturay dep, Misirgha chüshüp mangdı. Chünki yurtning özide acharchiliq qattiq idi. ¹¹ Emma u özi Misirgha yéqinlashqili turghinida öz xotuni Sarahqa sözlep: «Mana men séning chirayliq ikenlikingni bilimen. ¹² Qachanki misirliqlar séni körüp qélip, bu uning xotuni iken dep, bilip qalsa, ular méni öltürüwétip, séni tirik élip qalmaqchi bolıdu. ¹³ Uning üçün sen sözlep: « Men uning hemshirisidurmen» dep éytqın. Shundaq qilsang, men séning sewebingdin yaxshiliq tépip, séning wasiteng bilen tirik qalimen» dédi.

¹⁴ Abram Misirgha kirgende misirliqlar xotunning tola chirayliq ikenlikini kördi. ¹⁵ Firewnning emirlirimu uni körüp, Firewn'ge terip qilsa, xotun özi Firewnning öyige keltürüldi. ¹⁶ Firewn bolsa uning sewebidin Abramgha iltipat qilghach, bu özi qoy, buqa we hangga ésheklerni tépip, qul bilen dédekler, mada éshek bilen tögilerge ige boldi. ¹⁷ Emma Xudawende Firewn bilen uning öyini Abramning xotuni Sarahning sewebidin chong balalargha muptila qıldı. ¹⁸ U vaqit Firewn Abramni qichqirip, uninggha éyttiki: «Manga bu néme qilghiningdur? Némishqa öz xotunung ikenlikini manga éytmiding? ¹⁹ Némishqa « U méning hemshiremdur» dep, manga uni xotunluqqa alghili seweb boldung? Mana emdi xotunungni élip ketkin!» dédi. ²⁰ Firewn öz ademlirige uning toghrisida emr qilghandin kéyin, bular uning özige xotuni bilen pütün barliqini qoshup, yolgha saldı.

Abram bilen Lotning ayrilip kétishi

13¹ Abram bolsa Misirdin chiqip, xotuni bilen pütün barliqini élip, Lot bilen bille jenub yurtigha mangdi. ² Abram özi charwa mal bilen altun-kümüşke tola bay idi. ³ U özi köchüp yürüp, jenub yurtidin Beytelge yétip, Beytel bilen Hayning otturisida özi ilgiri chédir tikip, ⁴ qurban'gah yasighan jaygha keldi. Kélip, Abram özi anda Xudawendinging ismini atap dua qildi. ⁵ Lékin Abram bilen mangghan Lotningmu qoy, kala we chédirliri bar idi. ⁶ Yurt özi tarliq qilghach, ular bille olturalmidi, chünki mallirining toliliqidin bille qoshulup turalmidi. ⁷ Bu sewebtin Abramning padichiliri bilen Lotning padichilirining arisida jédel chiqti. U waqit yurtning özide qanaaniy bilen perizziyler olturaqliq idi. ⁸ Abram bolsa Lotqa sözlep: «Biz bolsaq, tughqan bolghach, sen bilen méning aramda, méning padichilirim bilen séning padichiliringning arisida jédel chiqmisun. ⁹ Mana, pütün yurt séning aldingda emesmu? Emdi sen mendin ayrilghin. Eger sen chep terepke barsang, men ong terepke baray. Eger sen ong terepke barsang, men chep terepke baray» dédi.

¹⁰ U waqit Lot nezer sélip qarisa, mana barche Iordan sehasining hemmisi suluq bolup, özi Xudawende Sodom bilen Gomorrani xarab qilmastin ilgiri Xudawendinging jennitige oxshap, Zoar dégen jaygha yetküchilik Misir yurtidek idi. ¹¹ Shuni körüp, Lot özige pütün Iordan tüzlenglikini ilghiwaldi. Andin Lot özi sherq teripige köchüp barghach, ular bir-biridin ayrilip ketti.

¹² Abram özi Qanaan yurtida olturup qaldi. Lot bolsa tüzlengliktiki sheherlerde olturup, Sodomghiche chédirlirini tikti. ¹³ Emma Sodomning xelqi Xudawendinging neziride tola yaman bolup, gunahkar idi. ¹⁴ Lot ayrilip ketkendin kéyin, Xudawende Abramgha sözlep: «Sen közliringni échip, özüng turghan jaydin tartip, shimal bilen jenub sherq bilen gherb teripige nezer sélip qarighin. ¹⁵ Chünki men bolsam sen emdi körgen bu yurtning hemmisini sen bilen neslingge ebedkiche bérip, ¹⁶ séning neslingni yerdiki tupraqtek awutimen. Shundaqki, eger bir kishi yerdiki tupraqni saniyalisa, séning neslingningmu sanilishi mümkin bolidu. ¹⁷ Sen emdi qopup, bu yurtning boy-toghrisini kezhin, chünki men uni sanga bérimen» dédi. ¹⁸ U waqit Abram chédirlirini yighip kütürüp, Xébronning yénidiki Mamrening dub dereklikige bérip, olturup, anda Xudawendige bir qurban'gahni yasidi.

Abramning Lotni qutquzushi we Melkisadiq bilen uchrishishi

14¹ Shinarning padishahi Amrafel bilen Ellasarning padishahi Aryok we Élamning padishahi Kédorlaomer bilen Goyimning padishahi Tidalning

künliride weqe boldiki, ² bular bolsa Sodomning padishahi Béra bilen Gomorraning padishahi Birsha we Admaning padishahi Shinab bilen Ziboyimning padishahi Sheméber we Béla dep atalghan Zoarning padishahigha qarshi qopup, ularning üstige jeng bashlidi. ³ Bularning hemmisi tuz déngizi bolup qalghan Siddim wadisida yighildi. ⁴ Bular bolsa on ikki yilghiche Kédorlaomerge tewe bolup turup, on üçinchi yili uning üstige bash tartip qoyghanidi. ⁵ On tötinchi yili Kédorlaomerning özi bilen uning bilen bille bolghan padishahlar kélip, réfaiylarni Ashtarot-Qarnayimda urup, zuziylarni Hamda soqup, émiylarni Shaweh-Qiryatayimda tarmar qildi. ⁶ Xoriylarni hem özining téghi bolghan Séirda chölning yénidiki El-Paran'ghiche sürüp bérip, meghlup qildi. ⁷ Andin kéyin ular yénip, Én-Mishpat dep atalghan Qadéshqa kélip, amalekiylerning hemme yurtini bésip, Xazazon-Tamarda olturaqliq amoriylarni tarmar qildi.

⁸ U waqit Sodomning padishahi bilen Gomorraning padishahi we Admaning padishahi bilen Ziboyimning padishahi we Béla dep atalghan Zoarning padishahi chiqip kélip, Siddim wadisida ulargha qarshi jeng qilghili sep tizip, ⁹ Élamning padishahi Kédorlaomer bilen Goyimning padishahi Tidal, Shinarning padishahi Amrafel bilen Ellasarning padishahi Aryok dégenlerge qarshi tizildi. Shundaqki, töt padishah bir terep bolup, besh padishah yene bir terep idi. ¹⁰ Lékin Siddim wadisida tola qarimayning oriliri bar idi. Bu sewebtin Sodom bilen Gomorraning padishahliri qéchip kétép barghinida anda chüshüp ketti. Emma qalghanlar bolsa taghqa qéchip ketti. ¹¹ Ghalib kelgenlerning özi Sodom bilen Gomorraning hemme méli bilen barche ozuq-talqanlirini élip kétép, ¹² Abramning birtughqinining oghli bolup, Sodomda olturup qalghan Lotnimu malliri bilen qoshup élip ketti.

¹³ Lékin qutulup qalghan bir kishi bérip, buni Eshkol bilen Anerning buradiri bolghan amoriy Mamrening dub derexlikide olturup qélip, ibraniy bolghan Abramgha xewer berdi. Bu kishiler bolsa Abram bilen ehde baghlashqanidi.

¹⁴ Emma Abram özi tughqinining esir bolup ketkinini anglighanda, öz öyide tughulghan hemmidin ishenchlik qulliridin üç yüz on sekkiz ademni élip chiqip, düshmenlerni Dan'ghiche qoghlap bard. ¹⁵ Bérip, kéchisi uning özi bilen ademliri top-top bölüp, ulargha hujum qilip yéngip, ularni Demeshqning shimal teripidiki Hoba dégen jayghiche sürüp bérip, ¹⁶ hemme malni tartiwélip, öz tughqini Lotnimu qutquzup, uning méli bilen xotunlarni we ademlirini yandurup keldi.

¹⁷ U özi Kédorlaomer we uning bilen bille bolghan padishahlarni meghlup qilip yénip kéliwatqinida Sodomning padishahi özi Shaweh wadisi dep atalghan padishah wadisighiche uning aldigha chiqti. ¹⁸ Salimning padishahi Melkisadiq bolsa nan bilen sharab chiqardi. Bu özi Xudataalaning kahini bolghach, ¹⁹ uning

heqqide duayixeyr qilib: «Abram bolsa asman bilen yerni yaratqan Allataalaning teripidin mubareklensun! ²⁰ Düşmenliringni qolunggha bergen Allataalagha hemdusana bolsun» dep éytti. U waqit Abram özi uninggha hemme nersining ondin bir ülüshini berdi.

²¹ Emma Sodomning padishahi Abramgha sözlep: «Xelqni manga bergin, emma malni özüng alghin» dédi. ²² Lékin Abram Sodomning padishahigha jawab bérip: «Men bolsam, asman bilen yerni yaratqan Xudawende Allataalagha qol kötürüp qesem qilimenki, ²³ men bolsam sendin bir yip ya choruqning bir boghquchini we ya bashqa nersengni almaymen. Bolmisa, sen özüng: «Men Abramni bay qilib qoydum» dep éytisenmikin. ²⁴ Buning üçün yigitlarning yéginini bilen manga hemrah bolghan Aner bilen Eshkol we Mamrening hessisidin bashqa bir némini almaymen. Ular bolsa öz téghshlikini alsun» dédi.

Xudaning Abram bilen ehde tüzüshi

15¹ Bu weqelerdin kéyin rohiy körünüshte Xudawendining sözi Abramgha kélip: «Ey Abram qorqmighin, men özüm sipiring bolimen. Inaming bolsa nahayiti chong bolidu» dédi. ² Abram söz qilib: «Ey Reb Xudawende, manga néme bérisen? Mana men bolsam balisiz bolup qélip, demeshqliq Éliyezer özi öyümge ige bolidu» dédi. ³ Abram yene söz qilib: «Sen manga ewlad bermiding. Mana, öyümdikilerning biri manga waris bolidu» dédi. ⁴ U haman Xudawendining sözi uninggha kélip: «Bu kishi bolsa sanga waris bolmay, belki öz pushtungdin kélidighanning özi sanga waris bolidu» dédi. ⁵ Shuni dep, u uni tashqiri élip chiqip: «Emdi asman'gha qarap, yultuzlarni saniyalisang, ularni sanighin» dédi. Andin kéyin uninggha: «Séning neslingmu shundaq bolidu» dep éytti. ⁶ Abram bolsa Xudawendige ishendi. Xudawende buni uning heqqide adalet sanap, ⁷ uninggha: «Bu yurtni mirasing bolmaq üçün sanga bérey dep, séni kaldaniylarning zéminidiki Urdin chiqirip kelgen Xudawende özümdurmen» dédi. ⁸ Shuni dése, Abram sözlep: «Ey Reb Xudawende, men uni almiqimni némidin bilimen?» dédi. ⁹ U uninggha: «Men üçün üç yashliq bir ghunijin, üç yashliq bir öchke, üç yashliq bir qochqar, bir paxtek we bir bachkini élip kelgin» dédi. ¹⁰ U özi bularning hemmisini élip, otturidin ikki parche qilib, herbir parchini yene bir parchisining utturida qoyup qoydi, emma ucharqanatlarini parchilimidi. ¹¹ Qushlar kélip, bu jesetlerge chüshkili bashlisa, Abram ularni ürkütüwetkili turdi. ¹² Lékin kün patqan waqitta Abramgha éghir bir uyqu keldi we mana, uning özige qorqunchluq chong qarangghuluq chüshiti. ¹³ U waqit Xudawende Abramgha sözlep: «Sheksiz bilgeysenki, séning nesling özi öziningki bolmighan yurtta musapir bolup, uning xelqige qul bolup qélip, bu xelq özi ulargha töt yüz yilghiche zulum salidu. ¹⁴ Lékin men ular xizmet qilidighan

taipige hem h k m qilimen. Andin k yin ular tola mal alghach chiqidu. ¹⁵ Emma sen bolsang, amanliq bilen ata-bowiliringgga qoshulup, q riliqingning kamalida depne qilinisen. ¹⁶ L kin nesling t t ewlad  t p, bu yerge y n p k lidu. Ch nki amoriylarning gunahining  lchimi t xi tolmighan» d di. ¹⁷ K n p tip tamamen qaranggghu bolghanda, t t n chiqip turghan tonur k r n p, yalqunluq ot bu parchilarning arisidin  t p ketti. ¹⁸ U k nning  zide Xudawende Abram bilan ehde qilip  yttiki: «Men s ning neslingge bu yurtni, Misirning deryasidin tartip Firat d gen chong deryaghiche b rip, ¹⁹ q niy, q niziy we qadmoniylarningkini, ²⁰ xittiy, periziy we r faiylarningkini, ²¹ amoriy bilan qanaaniylarningkini, girgashiy bilan yebusiylarning yurtini ata qilimen».

Hagar bilen Ismail

16 ¹ Emma Abramning xotuni Sarah uninggha h ch bala tughmidi. L kin Sarahning Hagar d gen misirliq bir d diki bar idi. ² U  zi Abramgha s zlep: «Mana, Xudawende m ni tughmas qilip qoyghan. Emdi sen m ning d dikimning q shigha kirgin. Buning bilen ewladim bolsa k rek» d di. Abram bolsa Sarahning s zige unidi. ³ Abram  zi Qanaan yurtida on yil olturghandin k yin Abramning xotuni Sarah misirliq d diki Hagarni  lip, uni  z  ri Abramgha xotunluqqa berdi. ⁴ Bergende, u  zi Hagarning q shigha kirip, u  zi hamilidar boldi. Emma u  zining hamilidar bolghinini k rgende,  z xanimini xar k rdi. ⁵ U waqit Sarah Abramgha s zlep: «Manga bolghan zulum s ning gediningge bolidu. Men bolsam,  z d dikimni quchiqinggga s lip berdim. Emdi u  zining hamilidar bolghinini k rgende, men uning neziride xar k r nd m. Xudawende  zi sen bilen m ning aramda x k m qilsun» d di. ⁶ Emma Abram  zi Sarahqa: «Mana d diking bolsa  z qolungdidur. N mini xalisang, uninggha qilghin» d di. Buni anglap, Sarah uninggha qattiliq qilghili tursa, u uning q shidin q chip ketti.

⁷ Emma **Xudawendinging perishtisi** uninggha ch ldiki quduqning y nida uchr p, Shur yolining  stidiki bulaqning  zide yoluqup, ⁸ «Ey Sarahning d diki bolghan Hagar, ne yerdin kelding, ne yerge barisen?» dep sorisa, u jawab b rip: «Men bolsam,  z xanimim Sarahning q shidin q chip keldim» d di. ⁹ **Xudawendinging perishtisi** uninggha: «Xanimingning q shigha y n p b rip, qolining astida boyun sun'ghin» d di. ¹⁰ **Xudawendinging perishtisi** uninggha yene s zlep: «S ning neslingni shundaq awutimenki, toliliqidin uni sanighili bolmaydu» d di. ¹¹ Andin **Xudawendinging perishtisi** uninggha: «Mana, sen hamilidar boldung, emdi bir oghul tughup, uninggha Ismail dep at qoyisen. Ch nki Xudawende s ning japayingni anglidi. ¹² Bu oghul  zi yawa  shektek bolup, uning qoli her kishige qarshi uzitilsimu, her kishining qolimu

uninggha qarshi bolidu. Özi hemme buraderlirining utturida olturidu» dédi. ¹³ Hagar bolsa uning özi bilen sözleshken Xudawendige at qoyup: «Sen méni körgüchi Xudadursen» dep atap, «Men mundamu méni körgüchining ötüp ketkinini kördüm» dédi. ¹⁴ Bu sewebtin u quduqning özi Berlahayroy dep at qoyuldi. Bu özi Qadésh bilen Beredning otturisida idi. ¹⁵ Hagar bolsa Abramgha bir oghul tughup berdi. Abram özi Hagar uninggha tughup bergén oghligha Ismail dep at qoydi. ¹⁶ Hagar Abramgha Ismailni tughup berginide, Abram özi seksen alte yashta idi.

Ehde belgisi – xetne

17¹ Abram toqsan toqquz yashqa kirgende, Xudawende Abramning özi körynüp éyttiki: «Men özüm qadir Xudadurmen. Sen méning aldimda yürüp kamil bolghin. ² Men bolsam, özüm bilen séning arangda ehdemni baghlap, séni nahayiti gholditimen» dédi. ³ U waqit Abram yüz töwen yiqildi. Xuda uninggha yene söz qilip éyttiki: ⁴ «Mana, méning sen bilen qilidighan ehdem shudurki, sen bolsang, tola qowmlargha ata bolisen. ⁵ Uning üçün sen mundin kéyin Abram dep atalmay, belki isming Ibrahim bolidu. Chünki men séni tola qowmlargha ata qilip tiklidim. ⁶ Men séni nahayiti gholditimen. Shundaqki, sendin tola qowmlar peyda bolup, pushtungdin padishahlar chiqidu. ⁷ Men bolsam, séning özüng bilen sendin kéyin kélidighan neslingning Tengrisi bolay dep, özüm bilen séning we sendin kéyin kélidighan neslingning arisida bir ebediy ehde bolmaq üçün, öz ehdemni baghlaymen. ⁸ Sen bilen sendin kéyin kélidighan neslingge özüng musapir bolup turghan yurtni ata qilip, hemme Qanaan yurtining özini ebediy mülük qilip bérip, ularning Tengrisi bolimen» dédi. ⁹ Andin kéyin Xuda Ibrahimgha yene söz qilip éyttiki: «Sen bolsang, méning ehdemni saqlighin, sendin kéyin kélidighan neslingmu pushtin pushtqa buni saqlisun. ¹⁰ Men bilen silerning we sendin kéyin kélidighan neslingning arisida saqlinidighan ehdem shuki, aranglardiki her erkeq xetne qilinsun. ¹¹ Shundaqki, xetnilik etliringlarni keskeysiler. Bu özi men bilen silerning aranglardiki ehdining belgisi bolsun. ¹² Nesildin nesilge aranglarda herqaysi sekkiz künlük oghul bolsa herbir erkeqning özi xahi öyde tughulghan bolsun, xahi ewladingdin bolmay, yatlardin pulgha élin'ghan bala bolsun, xetne qilinsun. ¹³ Öyü»ngde tughulghan bilen pulgha élin'ghanning ikkilisi zörür xetne qilinsun. Bu teriqide méning ehdem bedininglarda ebediy bir ehde bolsun. ¹⁴ Lékin xetnilik éti bolup xetne qilinmighan xetnisiz herbir erkeq bolsa méning ehdemni sundurghach, öz qowmimdin késilsun» dédi.

Ishaqning tughulushi toghrisidiki wede

¹⁵ Xuda Ibrahimgha yene söz qilip éyttiki: «Xotunung Sarah bolsa uni Sarah dep atimay, belki ismini Sare dep atighin. ¹⁶ Men uninggha beriket bérip, uningdinmu sanga bir oghul bérimen. Derweqe men uninggha beriket bérimen. Shundaqki, u özi qowmlarning anisi bolup, xelqlarning padishahliri uningdin chiqidu» dédi. ¹⁷ U waqit Ibrahim yüz töwen yiqilip külüp: «Rasttinla yüz yashqa kirgen ademning balisi bolup, toqsan yashqa kirgen Sare bala tughidumu?» dep öz könglide éytti. ¹⁸ Ibrahim Xudagha: «Kashki Ismail séning aldingda yashisa idi» dep éytti. ¹⁹ U waqit Xuda söz qilip: «Sheksiz xotunung Sare sanga bir oghul tughup béridu. Sen uninggha Ishaq dep at qoyghin. Men bolsam, uning özi bilen uningdin kéyin kélidighan nesilge ehdemni baghlaymen. Bu ebediy bir ehde bolidu. ²⁰ Emma Ismail toghrisidimu duayingni anglidim. Mana men uni beriketlep, uruqluq qilip nahayiti awutimen. Uning pushtidin on ikki emir turalaydu. Men uni chong bir qowm qilimen. ²¹ Emma ehdemning özini Sare kélidighan yil bu waqitta sanga tughup béridighan Ishaq bilen baghlaymen» dédi. ²² Xuda Ibrahimgha söz qilip bolup, uning yénidin yuqiri chiqip ketti. ²³ Andin kéyin Ibrahim öz oghli Ismail bilen öyide tughulghanning hemmisini we pulgha alghanlarning hemmisini élip öz öyidiki héch er kishini qoymay, Xuda uning özige buyrughandek u küni ularning xetnilikini késip xetne qildi. ²⁴ Ibrahim bolsa uning xetniliki késilip xetne qilin'ghinida, toqsan toqquz yashqa kirgenidi. ²⁵ Uning oghli Ismailning xetnilik éti xetne qilin'ghinida, bu özi on üç yashta idi. ²⁶ Ibrahim bilen uning oghli Ismail bolsa shu bir küning özide xetne qilindi. ²⁷ Shundaq hem uning öyidiki hemme er kishi bilen öyide tughulghan we ya yattin pulgha élin'ghanlar bolsa hemmisi uning bilen bille xetne qilindi.

Xuda Ishaq toghrisidiki wede tekrarlaydu

18¹ Ibrahim özi küning issiq waqtida öz chédirining ishikide oltursa, Mamre dub derexlikide Xudawende uninggha köründi. ² U öz közlirini échip qarisa, mana aldida üç kishi turuptu. Ularni körgende, chédirining ishikidin qopup, ularning aldigha yügürüp, yerge teggüdek tezim qilip: ³ «Ey xojam, eger men neziringde iltipat tapqan bolsam, iltimas qilimenki, qulungning qéshidin ötüp ketmigin. ⁴ Azghina su keltürölsun. Siler putliringlarni yuyup, derexning tégide rahet élinglar. ⁵ Siler bolsanglar, öz qulunglarning yénidin ötkech, men özüm az-maz nan élip kéley. Siler köngülliringlarni aram tapturup, andin kéyin ötüp ketkeysiler» dédi. Ular jawab bérip: «Éytqiningdek qilghin» dése, ⁶ Ibrahim chédirigha Sarening qéshigha yügürüp bérip, uninggha: «Üch küre tasqighan un

élip, ittik yughurup, toqach etkin» dédi. ⁷ Shuni dep, Ibrahim padigha yügürüp bérip, bir obdan séviz mozayni élip, qulgha berse, bu özi uni ildam teyyar qildi. ⁸ Andin Ibrahim sériqmay bilen sütni teyyar qilip, mozayning éti bilen bille élip kélip, ularning aldida qoyup, özi derexning tégide ularning aldida öre tursa, ular yégili turdi. ⁹ Ular uningdin: «Xotunung Sare qeyerdidur?» dep sorisa, u jawab bérip: «Mana, chédirdidur» dédi. ¹⁰ U zat sözlep: «Sheksiz kélidighan yil bu waqitta men qéshinggha yénip kélimen. Mana u waqit xotunung Sarening bir oghli bolidu» dédi. Emma Sare buni uning keynidiki chédirning ishidide turup, anglap qaldi. ¹¹ Ibrahim bilen Sare bolsa ikkilisi yashinip qérip ketkech, Sarening özidin xotun kishining adet körüshi toxtap qalghanidi. ¹² Uning üçhün Sare öz ichide külüp: «Rasttinla men mundaq qérip ketkendin kéyin, lezzet tapimenmu? Xojayinim bolsa u hem qérip ketti emesmu?» dep xiyal qildi. ¹³ U waqit Xudawende Ibrahimgha sözlep: «Sare bolsa: < Men qérip qalghanda rasttinla bala tughimenmu?> dep némishqa küldi? ¹⁴ Rasttinla Xudawendige bir ish tes kélemdu? Kélidighan yil bu waqit bilen yénip kélimen. U waqit Sarening bir oghli bolidu» dédi. ¹⁵ Emma Sare özi qorqup ketkech: «Külmidim» dep inkar qildi. Lékin u özi: «Sheksiz küldüng» dédi.

Ibrahim Xudagha Sodom üçhün yalwuridu

¹⁶ Andin kéyin bu kishiler u jaydin qopup, Sodomgha yúzlendi. Ibrahimmu ularni uzatqili ular bilen bille mangdi. ¹⁷ Xudawende éyttiki: «Rasttinla qilidighan ishimni Ibrahimdin pinhan tutaymu? ¹⁸ Ibrahimdin chong quwwetlik bir qowm chiqip, yer yüzidiki barche nesiller uning wasitisi bilen mubareklik tapidu emesmu? ¹⁹ Chünki men, uni, öz oghulliri bilen ewladlirige Xudawendining yolini tutup, adalet bilen rastliqni emelge keltürüşni ögetsun dep, ilghidim. Buning bilen men Xudawende Ibrahimgha qilghan wedemni beja keltürimen» dédi. ²⁰ Andin kéyin Xudawende söz qilip: «Sodom bilen Gomorraning peryadi tola bolup, gunahliri éghirlashqini üçhün, ²¹ men emdi chüshüp, qilghan ishliri manga yetken peryadigha muwapiqmu yaki yoqmu dep, körüp biley» dédi. ²² U haman bu kishiler u yerdin qozghilip, Sodomgha qarap mangghili turdi. Emma Ibrahim bolsa Xudawendining aldida turuwaldi. ²³ U waqit Ibrahim özi yéqinraq bérip, éyttiki: «Rasttinla sen adilni yaman bilen qoshup halak qilisenmu? ²⁴ Sheherde ellik adil kishi bar bolsa, rasttinla u jayni andaki ellik kishining xatirisidin saqlimay, uni xarab qilisenmu? ²⁵ Yaq hergiz! Adilni yaman kishige qoshup halak qilip, adilni yaman kishi bilen teng körüsh sanga yarashmaydu. Yaq hergiz. Pütün jahanning hakimi bolghan zatning özi adalet qilmisa bolamdu?» dédi. ²⁶ Xudawende jawab bérip: «Eger men Sodom shehiride ellik adilni tapsam, ularning xatirisi üçhün pütün jayni

saqlap qalimen» dédi. ²⁷ U waqit Ibrahim jawab béríp: «Mana men tupraq bilen küldek bolsam, Xudawende bilen sözleshkili jüret qildim. ²⁸ Mubada ellik adildin besh kishi kem bolsa, rasttinla sen bu besh kishining kem bolghini üçün pütün sheherni yoqitisenmu?» dédi. U sözlep: «Eger men anda qiriq beshni tapsammu, uni xarab qilmaymen» dédi. ²⁹ U uninggha yene söz qilip: «Mubada anda qiriq kishi tépilsichu?» dése, Xudawende sözlep: «Bu qiriqning xatirisidin uni xarab qilmaymen» dédi. ³⁰ U yene söz qilip: «Xudawende xapa bolmisa, men bir erz qilay. Mubada anda ottuzi tépilsichu?» dédi. U sözlep: «Eger men anda ottuzni tapsammu, uni xarab qilmaymen» dédi. ³¹ U yene söz qilip: «Mana emdi men Xudawende bilen sözleshkili jüret qildim. Mubada anda yigirmisi tépilsichu?» dédi. Xudawende söz qilip: «Bu yigirmining xatirisidin uni xarab qilmaymen» dédi. ³² U sözlep: «Xudawende xapa bolmisa, peqet yene bir qétim erz qilay. Mubada anda oni tépilsichu?» dése, u jawab béríp: «Men onning xatirisidin uni xarab qilmaymen» dédi. ³³ Xudawende Ibrahim bilen sözlishop bolghandin kéyin, yoligha rawan boldi. Ibrahim bolsa öz jayigha yandi.

Lotning Sodom xarap qilin'ghan waqtida qutquzulushi

19¹ Ikki perishtining özi axshamda Sodomgha yétip kelse, Lot Sodomning derwazisida olturghanidi. Lotning özi ularni körginide qopup, aldigha chiqip, yüzi yerge tegküdek tezim qilip: ² «Mana ey xojilirim, qulunglarning öyige chüshüp qonup, putliringlarni yuyup, andin seher qopup yolunglarga kétinglar» dése, bular sözlep: «Yaq, biz bolsaq, kochida kechleymiz» dédi. ³ Emma u ularni tola zorlisa, ular uning bilen béríp öyige kirdi. U özi ulargha taam teyyar qilip, pétir nan étip berse, ular yégili turdi. ⁴ Emma ular yatmasta, sheherning kishiliri Sodomning ademliri özi herqaysi mehellinging xelqi bolsa, yash yaki qéri bolsun, hemmisi öyni qorshiwélip, ⁵ Lotni qichqirip, uning özige: «Bu kéchide séningkige kirgen kishiler ne yerdidir? Ularni bizge chiqirip bergin. Biz ulargha yéqinliq qilayli» dédi. ⁶ U waqit Lot derwazigha, ularning qéshigha chiqip, keynidin ishikni taqap, ⁷ éyttiki: «Ey buraderlirim, mundaq yamanliqni qilmanglar. ⁸ Mana téxi héch er bilen yatmighan ikki qizim bar. Ularni silerge chiqirip bérey. Ular bilen xalighininglarni qilinglar. Emma bu ademler ögzemning sayisi astigha kirgech, ulargha héch nerse qilmanglar» dédi. ⁹ Lékin ular jawab béríp: «Sen néri tur! Munda turghili kelgen bu musapir özi hakim bolghili xalaydu. Emdi sanga ulardin yamanraq ish qilayli» dep Lotni nahayiti qistap, ishikni sundurghili yéqin keldi. ¹⁰ Emma u ikki kishining özi qollirini uzitip, Lotni öyge öz qéshigha tartiwélip, ishikni taqap, ¹¹ öy ishikining aldidiki ademlerni, kichikidin tartip chongighiche korluqqa muptila qildi.

Shundaqki, bular ishikni izdep-izdep hérip ketti. ¹² Andin kéyin u ikki kishi Lotqa éyttiki: «Munda birer kiming barmu? Küyoghlung, oghul-qizliring we sheherde bashqa kimliring bolsa ularni bu yerdin élip chiqip ketkin. ¹³ Chünki biz bu yerni xarab qilimiz. Ularning peryadi Xudawendinging aldida chong bolghach, Xudawende bizni uni xarab qilghili ewetti» dep éytti.

¹⁴ U waqit Lotning özi tashqirigha chiqip qizlarni alidighan küyoghullirining qéshigha bérip söz qilip: «Emdi qopup, bu yerdin chiqip kétinglar, chünki Xudawende bu sheherni xarab qilmaqchi boldi» dédi. Emma uning özi küyoghullirigha hezil qilidighandek köründi. ¹⁵ Tang atqanda perishtiler Lotni aldiritip: «Emdi qopup, öz xotunung bilen qéshingdiki ikki qizingni alghin. Bolmisa sheherning buzuqchiliqi bilen halak bolisen» dédi. ¹⁶ Emma u hayal qilsa, u ikki kishi Lotning qoli bilen uning xotunining qoli we ikki qizining qollirini tutup, Xudawende Lotni ayighili xalighach, uni chiqirip sheherning sirtida qoyup qoydi. ¹⁷ Ularni chiqarghandin kéyin, kishilarning birisi: «Sen jéning üçün qéchip, halak bolmighaymen dep, keyningge qarimay, héch yerdimu toxtimay, taghqa qachqin» dédi. ¹⁸ Lot ulargha éyttiki: «Yoqsu, ey xojam, undaq bolmisun. ¹⁹ Mana qulung bolsa közliringde iltipat tépip, jénimni qutquzup, manga chong merhemet qilding. Emma men bolsam taghqa qachalmaymen. Mubada manga yamanliq yétip, ölüp kétermenmikim. ²⁰ Mana bu sheher bolsa qéchishqa yéqin. Özimu kichik bolghach, ijazet berseng, anda qéchip kétey. U kichik emesmu? Anda jénim qutulup qalmamdu?» dédi. ²¹ Perishte uninggha jawab bérip: «Xeyr, bu toghrisida hem men séning xatirengni qilip, sen éytqan sheherni yoqatmay qoyay. ²² Emdi u yerge ildam qéchip ketkin, chünki men bolsam sen anda yétip bolmighuchilik héch ish qilalmaymen» dédi. Uning üçün u sheherning ismi Zoar boldi. ²³ yer yüzige kün chéchilghanda Lot Zoargha kirdi.

²⁴ U waqit Xudawende öz teripidin asmandin Sodom bilen Gomorraning üstige günggürt bilen ot yaghdurup, ²⁵ bu sheherler bilen pütün tüzlenglikni xarab qilip, sheherlarning olturghuchilirini yerdin ün'gen nersiliri bilen qoshup yoqitiwetti. ²⁶ Lékin Lotning arqisidin mangghan xotuni özi keynige qarap, tuz tüwrüki bolup qaldi.

²⁷ Etisi seher Ibrahim qopup, Xudawendinging aldida ilgiri turghan jaygha chiqti.

²⁸ Sodom bilen Gomorraning teripige nezer sélip, tüzlenglikning pütün yérige qarisa, mana yerdin xumdanning tütünidek bir tütüning chiqip turghinini kördi. ²⁹ Emma Xuda u tüzlenglikning sheherlirini xarab qilghinida, Xuda özi Ibrahimni yadigha yetküzüp, Lot olturghan sheherlerni xarab qilghan waqtida Lotni bu balaning ichidin qutquzdi.

Lot we uning qizliri

³⁰ Emma Lot bolsa Zoarda olturghili qorqqach, Zoarning özidin kétip taghqa chiqip, ikki qizi bilen anda makanliship, özi bilen ikki qizi bir gharda olturup qaldi. ³¹ Chong qizi kichikige söz qilip: «Atimiz bolsa qérip ketti. Pütün dunyaning resmige muwapiq bizning qéshimizgha kirgili yurtta héch er kishi qalmidu. ³² Kelgin, biz emdi atimizdin uruq tapayli dep, atimizgha sharab ichürüp, uning bilen yatayli» dédi. ³³ Shuni dep, ular u kéchide atisigha sharab ichürüp qoyup, chongi kirip atisi bilen yatti. Lékin Lot bolsa uning qachan kirip yétip, qachan qopup ketkinini bilmidi. ³⁴ Etisi chongi kichikige sözlep: «Men bolsam, ötken kéche atam bilen yattim. Bu kéchimü uninggha yene sharab ichürüp qoyup, atimizdin uruq tapayli dep, sen kirip uning bilen yatqin» dédi. ³⁵ Shuni dep, ular u kéchidimu atisigha sharab ichürüp, kichiki qopup, uning bilen yatti. Emma Lot bolsa uning qachan kélip yétip, qachan qopup ketkinini bilmidi. ³⁶ Bu teriqide Lotning ikkila qizi öz atisidin hamilidar bolup qaldi. ³⁷ Chongi bolsa bir oghul tughup, uning étini Moab qoydi. Bu özi bu kün'giche moabiylarning atisi dep atalmaqta ³⁸ Kichikimu bir oghul tughup, uning étini Ben-Ammi qoydi. Bu özi bu kün'giche beni-Ammonning atisi dep atalmaqta

Ibrahim bilen Gerarning padishahi Abimalik

20¹ Emma Ibrahim u yerdin qopup, jenubqa köchüp, Qadésh bilen Shurning arisida olturup, bir waqitqichimu Gerarda turup qaldi. ² U waqit Ibrahim öz xotuni Sare toghrisida: «U özi hemshirem bolidu» dégenidi. Uning üçhün Gerarning padishahi Abimalik kishi ewetip, Sareni éliwaldi. ³ Lékin kéchisi Xuda Abimalikning özige chüshide kélip, uninggha: «Mana sen özüng éliwalghan xotunning sewebidin ölesen, chünki u bolsa erlik xotundur» dédi. ⁴ Emma Abimalik téxi uninggha yéqinliq qilmighanidi. U özi söz qilip: «Ey Xudawende, adil xelqni halak qilamsen? ⁵ Rasttinla u özimu manga: < Bu özi méning hemshirem > dep éytmidimu? Bu xotun bolsa hem, uni < Méning akamdur > dep éytqanidi. Men bolsam, könglümning sapliqi bilen, qolumning pakizliqidin buni qildim» dédi. ⁶ Xuda chüshide uninggha éyttiki: «Buni könglüngning sapliqi bilen qilghiningni bilimen. Buning üçhün men séni manga gunah qilishtin tosüp, séni uninggha yéqin kelgili qoymidim. ⁷ Emdi sen u ademge xotunini yandurup bergin. Chünki u bir peyghember bolghach, séning heqqingde dua qilsa, tirik qalisen. Eger uni yandurup bermiseng, bilginki, sheksiz sen özüngning hemme kishilirige qoshulup ölesen» dédi. ⁸ Abimalik etigen seher qopup, hemme qullirini qichqirip, buning hemmisini ularning qulaqlirigha salsa, ademliri nahayiti qorqup ketti. ⁹ Andin kéyin Abimalik

Ibrahimni qichqartip, uninggha sözlep: «Bizge bu néme qilghining? Men sanga néme gunah qildim? Sen bolsang, men bilen memlikitimning üstige chong gunahni keltürüp, manga qilmighuluq ishni qilding emesmu?» dédi. ¹⁰ Abimalik Ibrahimgha yene sözlep: «Sen bolsang, néme xiyal bilen bu ishni qilghan iding?» dédi. ¹¹ Ibrahim jawab béríp: «Men bolsam, bu yerde héchkim Xudadin qorqmaydiken, ular méni xotunumning sewebidin öltürüwétidumikin dep, xiyal qildim. ¹² U bolsa anamning qizi bolmighini bilen, atamning qizi bolghini üçhün rast méning hemshirem bolup, kéyin méning xotunum bolghanidi. ¹³ Lékin Xuda méni atamning öyidin musapirliqqa chiqarghinida men xotunumgha sözlep: « Biz qeyerge barsaq, sen manga méhribanliq qilip, men toghruluq: «Bu méning akam bolidu» dep éytqin» dep éytip qoyghan idim» dédi. ¹⁴ U waqit Abimalik Ibrahimgha qoy bilen kala, qul bilen dédekler béríp, xotuni Sarenimu uninggha yandurup berdi. ¹⁵ Andin Abimalik söz qilip: «Mana méning yurtum bolsa aldingda turuptu. Közüngge xush körün'gen yerde olturghin» dep éytip, ¹⁶ Sarege: «Mana men akanggha ming parche kümüş berdim. Bu özi séning chörendiki hemme xelqning aldida sen üçhün ariliq bolup, hemmisining aldida sén aqlan'ghan bolsun» dédi. ¹⁷ Ibrahim özi Xudagha dua qilsa, Xuda Abimalikke shipa béríp, xotuni bilen kénizeklirini béjirim qilghach, ular yene bala tughdi. ¹⁸ Chünki Xudawende bolsa Ibrahimning xotuni Sarenning sewebidin Abimalikning öyidiki hemme xotunlarning qorsiqini étip qoyghanidi.

Ishaqning tughulushi

21 ¹ Emdi Xudawende özi wede qilghinidek Sareni yoqlidi. Xudawende özi Sarege déginidek qildi. ² Sare bolsa hamilidar bolup, Ibrahimgha qéрилиqida, Xudaning uninggha dep bergen tayin waqtida, bir oghul tughup berdi. ³ Ibrahim bolsa özi tépip Sare uninggha tughup bergen oghlining ismini Ishaq qoydi. ⁴ Andin Ibrahim özi, Xuda uninggha buyrughinidek, öz oghli Ishaqni sekkiz künlük bolghinida xetne qildi. ⁵ Ibrahim bolsa Ishaq tughulghanda yüz yashta idi. ⁶ Emma Sarenning özi sözlep: «Sheksiz Xuda méning külkemni keltürdi. Herkim buni anglisa, men bilen külüşidu» dédi. ⁷ U yene sözlep: «Sare özi bala émitidighan bolidu dep, Ibrahimgha kim éytaalaytti. Shundaq bolsimu, u qéриghanda uninggha bir oghul tughup berdim» dédi.

Hagar bilen Ismailning heydilishi

⁸ Bu bala özi yoghinap emchehtin ayrildi. Ishaq emchehtin ayrilghan künning özide Ibrahim özi chong bir ziyapet qildi. ⁹ Emma Sare özi misirliq Hagarning

Ibrahimgha tughup bergen oghulning mesxiriwazliq qilghinini körgende, ¹⁰ u Ibrahimgha sözlep: «Bu dédekning özi bilen oghlini heydiwetkin, chünki bu dédekning oghli bolsa méning oghlum Ishaq bilen waris bolmisun» dédi. ¹¹ Emma bu söz bolsa oghlining sewebidin Ibrahimgha tola éghir keldi. ¹² Lékin Xuda Ibrahimgha sözlep: «Bu söz bolsa oghlung bilen dédiking toghrisida éghir kelmisun. Sare sanga hernéme dése, uninggha qulaq salghin. Chünki séning nesling Ishaqtin chiqidu. ¹³ Lékin dédekning oghlidin hem séning nesling bolghini üçhün, bir qowm peyda qilimen» dédi. ¹⁴ Etisi Ibrahim seher qopup, nan bilen bir tulum suni élip, Hagargha bérip, öshnisige ésip qoyup, uni balisi bilen yolgha saldi. Bu teriqide u chiqip kétip, Bershébaning chölide qangqap yüretti. ¹⁵ Emma tulumdiki su tügep ketkende, u özi balini bir derekning tégide tashlap qoyup, ¹⁶ balining ölümünü körmey dep, bir oq étimche yiraq yerge bérip, utturida olturdi. Uning utturida olturup, peryad qilip yighlighili turdi. ¹⁷ Emma Xuda oghulning awazigha qulaq saldi. Shundaqki, Xudaning perishtisi asman teripidin Hagarni qichqirip: «Ey Hagar, sanga néme boldi? Qorqmighin, chünki Xuda oghulning awazini yatqan yéridin anglidu. ¹⁸ Emdi qopup, oghulni élip, qolung bilen uni yöligin, chünki men uni chong bir qowm qilimen» dédi. ¹⁹ Andin kéyin Xuda uning közlrini achsa, u bir bulaqni körüp, qopup bérip, tulumgha su toldurup, oghulgha ichürdi. ²⁰ Xuda u oghulgha yar idi. U özi ösüp, chölde turup, mergen bolup qélip, ²¹ Paran chölining özide olturdi. Anisi bolsa Misir yurtidin uninggha bir xotun élip berdi.

Ibrahimning Abimalik bilen ehde qilishi

²² U waqitning özide Abimalik bilen uning leshkerbéshi bolghan Fikol kélip, Ibrahimgha söz qilip: «Sen hernéme qilsang, Xuda sanga yar. ²³ Emdi sen munda ne manga, ne balamgha we ne newremge xiyamet qilmasliqing üçhün, Xuda bilen qesem qilip bergin. Men sanga qilghandek, senmu méning özüm bilen sen hazir olturghan yurtqa yaxshiliq qilghaysen» dédi. ²⁴ Ibrahim özi: «Qesem qilay» dédi. ²⁵ Andin Ibrahim Abimalikning qulliri tartiwalghan bir quduq toghrisida Abimalikning özini eyibke buyrudi. ²⁶ Abimalik jawab bérip: «Bu ishni qilghan kishini bilmeymen. Sen bolsang, mangimu xewer bermiding. Men bu kün'giche buni anglimidim» dédi. ²⁷ U waqit Ibrahim qoy bilen kala élip, Abimalikke bérip, ikkilisining özi ehde qilishti. ²⁸ Emma Ibrahim padidin yette chishi qozini ayrip qoydi. ²⁹ Abimalik Ibrahimdin: «Sen ayrip qoyghan bu yette chishi qoza néme üçündür?» dep sorisa, ³⁰ u jawab bérip: «Méning bu quduqni kolighinimgha guwahliq bolushigha bu yette chishi qozini qolumdin alghaysen» dédi. ³¹ Bu ikkilisi anda qesem qilghach, u jay Bershéba dep ataldi. ³² Shundaq qilip ular Bershébada ehde qilishqandin kéyin, Abimalik bilen uning leshkerbéshi bolghan

Fikol qopup, filistiniylarning yurtiga yénip ketti. ³³ Emma Ibrahim Bershébadada bir tüw yulghunni sélip, anda ebediy Tengri bolghan Xudawendining ismini atap dua qildi. ³⁴ Ibrahim bolsa uzun waqitqiche filistiniylarning yurtida olturup qaldi.

Xudaning Ibrahimni sinishi

22¹ Bu weqelerdin kéyin Xuda Ibrahimni sinap, uning özige: «Ey Ibrahim» dep éytti. U özi: «Mana men» dep jawab berse, ² u sözlep: «Sen emdi séning amraq yalghuz oghlung Ishaqni élip, Moriya yurtigha barghin. Anda men sanga éytip béridighan taghlarning birining üstide uni köydürme qurbanliq qilip ötküzgin» dédi. ³ Etisi Ibrahim seher qopup, éshikini toqup, ikki yigit bilen Ishaqni bille élip, köydüridighan qurbanliq üçün otun yérip, Xuda uninggha éytqan yerge mangdi. ⁴ Üchinchi küni Ibrahim közini kötürüp qarisa, yiraqtin u yerni kördi. ⁵ U waqit Ibrahim yigitlirige sözlep: «Siler éshek bilen munda turunglar. Men özüm bu oghul bilen u yerge bérrip, sejde qilip, kéyin qéshinglarga yénip kéleyli» dédi. ⁶ Shuni dep, Ibrahim özi köydürme qurbanliqning otunini élip, oghli Ishaqqa kötürtüp, ot bilen pichaqni öz qoligha élip, ikkilisi bille yürdi. ⁷ Ishaq bolsa atisi Ibrahimgha sözlep: «Ey atam» dése, u uninggha jawab bérrip: «He oghlum» dédi. U uningdin: «Mana ot bilen otun'ghu bar, emma köydürme qurbanliq bolidighan qoza qéni?» dep sorisa, ⁸ Ibrahim jawab bérrip: «Ey oghlum, Xuda özi özining köydürme qurbanliqi üçün qozini jaylaydu» dep éytip, ikkilisi toxtimay mangdi. ⁹ Ular özi Xuda Ibrahimgha dep bergen jaygha yetkinide, u özi bir qurban'gahni yasap, üstide otunni tizip qoyup, andin oghli Ishaqni baghlap, uni qurban'gahtiki otunning üstide qoydi. ¹⁰ Qoyup, Ibrahim qolini uzitip, oghlini boghuzlighili pichaqni aldi. ¹¹ Emma **Xudawendining perishtisi** asman teripidin qichqirip: «Ey Ibrahim, ey Ibrahim» dep éytti. U özi: «Mana men» dése, ¹² u söz qilip: «Sen bolsang, oghulgha xahi qol tegküzmigin, xahi uninggha bir néme qilmighin. Chünki men bolsam séning Xudadin qorqup, öz yalghuz oghlungni mendin ayimighiningni bildim» dédi. ¹³ Ibrahim közlrini kötürüp qarisa, mana münggüzliri shaxqa chirmiship qalghan bir qochqarni arqisida turghinini kördi. U waqit Ibrahim bérrip, qochqarni élip, uni oghlining ornida köydürme qurbanliq qilip sundi. ¹⁴ Emma Ibrahim bu jayning özige Yahweh-Yireh dep at qoydi. Uning üçün: «Xudawende taghda jaylaydu» dégen bir temsil bu kün'giche éytilmaqta. ¹⁵ Lékin **Xudawendining perishtisi** asman teripidin Ibrahimni yene qichqirip, ¹⁶ Xudawende éyttiki: «Sen öz yalghuz oghlungni ayimay, bu ishni qilghandin kéyin, men öz zatim bilen qesem qildimki, ¹⁷ men séni tola beriketlep, neslingni asmandiki yultuzlardek nurghun qilip, déngizning sahilidiki qumdek gholditimen. Ewladning bolsa dühmenlirining derwazilirigha

ige bolidu. ¹⁸ Sen méning awazimgha qulaq salghining üçhün, neslingning wasitisi bilen yer yüzdiki barche xelqler bext-beriket tapidu» dédi. ¹⁹ Andin kéyin Ibrahim yigitlarning qéshigha yénip bérip, hemmisi qoshulup Bershébagha bardi. Ibrahim bolsa Bershébadada olturup qaldi. ²⁰ Bu weqelerdin kéyin Ibrahimning özige: «Mana Milka özi séning birtughqining Nahorgha oghullar tughup bériptu» dégen xewer yetti. ²¹ Bu balilar bolsa uning tunjisi Uz, uning ukisi Buz we Arramning atisi atalghan Kemuel bolup, ²² bulardin bashqa Kesed, Xazo, Pildash, Yidlaf we Bétuel dégen oghullirimu bar idi. ²³ Bétuelning özidin Ribqa töreldi. Bu mezkur sekkizeylen bolsa ularni Milkaning özi Ibrahimning birtughqini Nahorgha tughup berdi. ²⁴ Uning üstige alghan Reuma dégen kénizikidinmu Tébah, Gaham, Tahash we Maaka dégenler tughuldi.

Sarening wapati we depne qilinishi

23¹ Sare bolsa bir yüz yigirme yette yashqa yetti. Sarening ömrining yillirining özi shunchilik idi. ² Qanaanning yurtidiki Xébron dep atalghan Qiryat-Arbaning özide Sare wapat tapti. Ibrahim bolsa Sare üçhün matem tutup yighlighili anda bardi. ³ Ibrahim özi ölükning yénidin qopup, beni-Xitqa söz qilip: ⁴ «Men bolsam, aranglarda musapir bolup méhmandurmen. Siler emdi aranglarda manga bir göristanliq yer béringlar. Men bu ölükni nezirimdin élip bérip, depne qilay» dédi. ⁵ U waqit beni-Xit Ibrahimgha jawab bérip uninggha: ⁶ «Ey xojam, bizdin anglighin. Sen bolsang, arimizda Xuda teripidin bir emirdursen. Arimizdiki ewzel qebrilik yerlerdin birini tallap, shu yerde ölüküngni depne qilghin. Ölüküngni depne qilmaq üçhün, héchqaysimiz öz qebrilik yerini sendin ayimaydu» dédi. ⁷ Shuni dése, Ibrahim qopup, u yurtning xelqi bolghan beni-Xitning aldida tezim qilip, ⁸ ular bilen gepliship: «Eger ölükümni nezirimdin élip bérip, depne qilishimni rawa körsenglar, sözüمنى anglap, men üçhün Zoxarning oghli Efron'gha iltimas qilip, ⁹ uning étizining yénida özingki bolghan Makpéla dégen gharni pütün nerxte manga bergüzünglar. Bu özi silerning aranglarda méning göristanim bolsun» dédi. ¹⁰ Shuni dégende Efron özi beni-Xitning arisida olturghanidi. U waqit xittiy bolghan Efronning özi beni-Xitning aldida shehirining derwazisidin kirküchilerge roboiro turup, Ibrahimgha jawab bérip: ¹¹ «Yoqsu ey xojam, mendin anglighin. Men bolsam, bu étizliq bilen andaki gharni sanga bérip, uni öz qowmimning xelqining aldida séni öz ölükini depne qilsun dep, bexshende qilip berdim» dédi. ¹² U waqit Ibrahim qopup, yurtning xelqige tezim qilip, ¹³ Efron bilen yurt xelqining aldida sözlep: «Eger shundaq qilmaqchi bolsang, iltimasimgha qulaq salghin. Men yerning bahasini sanga bérey uni mendin qobul qilghin. Undaq qilsang, ölükümni anda depne qilay»

dédi. ¹⁴ Efron özi Ibrahimga jawab bérip uninggha: ¹⁵ «Ey xojam, manga qulaq salghin. Yerning bahasi bolsa töt yüz shéqel kümüş bolidu. Bu özi sen bilen méning aramda némidur? Sen ölüküngni depne qilghin» dédi. ¹⁶ Ibrahim Efronning sözini anglap beni-Xitning aldida Efronning özige kümüşni tapshurup, sodida ötidighan töt yüz shéqel kümüşning özini tartip berdi. ¹⁷ Bu teriqide Mamrening utturidiki Makpélaning yénida bolup Efronningki bolghan étizliq bolsa, xahi étizliqning özi bolsun xahi andaki ghar bolsun xahi étizliqtiki we uning etrapidiki derexler bolsun, ¹⁸ hemmisi beni-Xitning köz aldida Ibrahimga tapshurulup, Efronning shehirining derwazisidin kirgüchilerning aldida uning mülki qilindi. ¹⁹ Mundin kéyin Ibrahim xotuni Sareni Qanaan yurtida bolup, Xébron dep atalghan Mamrening utturidiki Makpélaning étizliqidiki gharda depne qildi. ²⁰ Bu teriqide u étizliq bilen andaki gharning özi beni-Xit teripidin Ibrahimga göristan bolsun dep, tayin qilindi.

ishak bilen Ribqa

24¹ Ibrahim bolsa qérip kétép yashandi. Emma Xudawende Ibrahimga hemme nerside beriket bergenidi. ² Ibrahim özi hemme mal bilen mülkining üstide turghan öyidiki hemmidin yashan'ghan quligha söz qilip: «Sen qolungni yotamning astigha qoyghin. ³ Men séni asmaning Tengrisi bilen yerning Tengrisi bolghan Xudawende bilen qesem qildurimenki, sen özüng men arisida olturghan qanaaniylarning qizliridin oghlumgha xotun élip bermey, ⁴ belki yurtumgha öz tughqanlirimning qéshigha bérip, oghlum Ishaqqa xotun élip bergeysen» dédi. ⁵ Qul özi uninggha: «Mubada u xotun men bilen bu yurtqa kelgili unimisa, sen chiqip kelgen yurtqa oghlungni yandurup baraymu?» dédi. ⁶ Ibrahim uninggha jawab bérip: «Oghlumni hergiz anda yandurup barmighin. ⁷ Méni atamning öyi bilen tughulghan yurtumdin chiqirip kélip manga söz qilip: «Séning ewladinggha bu yurtni bérimen» dep, manga qesem qilip bergen asmaning Tengrisi Xudawende özi öz perishtisini aldingda ewetidu. Buning bilen sen oghlumgha u yerdin xotun élip kélip béreligeysen. ⁸ Eger xotun sen bilen bu yerge kelgili unimisa, sen méning bu qildurghan qesimdin qutulup qalisen. Emma oghlumni u yerge hergiz yandurup barmighin» dédi. ⁹ U waqit qul özi öz qolini xojisi Ibrahimning yotisining astigha qoyup turup, bu toghrida uninggha qesem qilip berdi.

¹⁰ Andin kéyin qul özining qolida xojisining hemme méli bolghach, xojisining tögiliridin on tögini élip, yolgha chiqip Arram-Naharayimdiki Nahorning shehirige bérip, ¹¹ Sham waqtida qizlarning su tartqili kélidighan chéghida

sheherning tashqirida bir quduqning yénida tögilirini chöktürdi. ¹² Chöktürüp u özi: «Ey xojam, Ibrahimning Tengrisi bolghan Xudawende yalwurimenki, bu kün ishimni toghrilap xojam Ibrahimgha iltipat qilghin. ¹³ Mana men bolsam munda bulaqning béshida turimen. Sheher xelqining qizliri bu yerge su tartqili kélidu. ¹⁴ Emdi shundaq bolsunki, men qaysi qizgha: «Kozangni chüshürgin. Men su ichey» dep éytsam, u jawab béríp: «Mana ichkin. Men tögiliringnimu sughirip qoyay» dep éytta, u qizning özi sen bendeng Ishaqqa nésip qilghiningning özi bolsun. Buning bilen xojam Ibrahimgha séning merhemet qilghiningni biley» dédi.

¹⁵ U téxi sözini tügetmeste, mana Ibrahimning birtughqini Nahorning xotuni Milkadin tughulghan oghli Bétuelning qizi Ribqa özi kozisini müriside kötürüp, chiqip keldi. ¹⁶ Bu qizning özi körünüşke tola chirayliq bolup, héch er kishini bilmigen pak qiz idi. U özi bulaqning boyigha chüshüp, kozisini toldurup chiqsa, ¹⁷ qul aldigha yügürüp béríp: «Kozangdin manga azghina su ichürüp qoyghin» dédi. ¹⁸ Shuni dése, u jawab béríp: «Ichkin, ey xojam» dep kozisini qoligha ildam élip, uninggha su ichürüp qoydi. ¹⁹ U uninggha su ichürüp bolghinida söz qilip: «Tögiliringgimu toyghudek su ichürüp qoyay» dep, ²⁰ derhal kozisini oqurgha bikarlap, yene bulaqqa su tartqili yügürüp chüshüp, uning hemme tögiliri üçhün su tartip qoydi. ²¹ Emma u adem jimjit turup: Xudawende yolumni aq qildimu, qilmidimu dep, bilgüsi keldi. ²² Tögiler su ichip bolghanda bu kishi wezni yérím shéqel bolghan bir altun halqa bilen wezni on shéqel bolghan ikki altun bilezükni chiqirip: ²³ «Sen kimning qizi bolisen? Iltipat qilip, manga dep bergin. Atangning öyide bizge qon'ghili jay barmu?» dep soridi. ²⁴ U uninggha: «Men bolsam, Milkaning özi Nahorgha tughup bergen oghli Bétuelning qizi bolimen» dédi. ²⁵ Shuni dep, uninggha yene sözlep: «Bizningkide saman bilen boghuz kengri bolup, sanga qon'ghili jaymu bar» dédi. ²⁶ U waqit bu adem éngiship Xudawendige sejde qilip: ²⁷ «Xojamdin öz merhemiti bilen wapadarliqini ayimay, xojam Ibrahimning Tengrisi bolghan Xudawendige hemdusana bolsun! Men bolsam, Xudawende méni yolda xojamning tughqanlirining öyige bashlap bardi» dédi.

²⁸ Emma qizning özi yügürüp béríp, anisining öyide buning hemmisini dep berdi. ²⁹ Lékin Ribqaning Laban dégen bir birtughqini bar idi. Bu Laban özi bulaqqa u ademning qéshigha yügürüp chiqti. ³⁰ Chünki u özi halqa bilen hemshirisining qolliridiki bilezükni körüp, hemshirisining «Bu adem manga shundaq dédi» dep éytqan sözini anglighanidi. U ademning qéshigha barsa, mana bu özi bulaqning yénida tögilerning qéshida turghanidi. ³¹ Laban söz qilip: «Ey Xudawendinging bext-berikiti ata qilin'ghan adem, kirgin. Némishqa mundaq tashqiri turisen? Men öyni teyyar qilip, tögilergimu jay rastlidim» dése, ³² u adem öyge kirdi. Laban bolsa tögilerdin yükni chüshürüp, tögilerning özige saman bilen boghuz

bérip, u kishi bilen bille kelgenlarning putlirini yughili su élip keldi. ³³ Andin kéyin ularning aldigha taam qoydi. Emma u özi: «Men erzimni éytmighuche taam yémeymen» dédi. Laban jawab bérip: «Éytqin» dédi. ³⁴ U éyttiki: «Men bolsam, Ibrahimning qulidurmen. ³⁵ Xudawende özi xojamgha tola beriket bergech, u özi chong bir kishi bolup qaldi. U uning özige qoy-kala, kümüş-altun, qul-dédek, töge we éshekler berdi. ³⁶ Xojamning xotuni Sare bolsa qéрилиqida xojamgha bir oghul tughup bergenidi. Buning özige xojam pütün barliqini berdi. ³⁷ Xojam özi méni qesem qildurup: « Sen özüng men ularning yurtida olturghan qanaaniylarning qizliridin oghlumgha xotun élip bermey, ³⁸ belki atamning öyige öz tughqanlirimning qéshigha bérip, oghlum Ishaqqa xotun élip kélip bergeysen» dédi. ³⁹ U waqit men xojamgha söz qilip: « U xotun men bilen kelgili unimasmikin» désem, ⁴⁰ U manga jawab bérip: « Men uning huzurida yürgen Xudawende özi öz perishtisini sen bilen ewetip, yolungni aq qilidu. Bu teriqide sen atamning öyidin bolghan tughqanlirimning ichidin oghlumgha xotun élip bergin. ⁴¹ Shundaq qilip tughqanlirimning qéshigha yétip barghiningda, men séni qildurghan qesemdin azad bolup, ular sanga uni bermisimu, qesemdin qutulup qalisen» dégenidi. ⁴² Buning üçün men bu kün bu bulaqning qéshigha kélip: « Ey méning xojam Ibrahimning Tengrisi bolghan Xudawende, eger sen bu sepirimni aq yolluq qilghili xalighan bolsang, ⁴³ Mana men bulaqning yénida turghinimda su tartqili kelgen bir qizgha: « Kozangdin manga azghina su ichürüp qoyghin» désem, ⁴⁴ u manga: « Sen ichkin tögiliringgimu su tartip qoyay» dep jawab berse, bu qizning özi Xudawende öz xojamning oghli üçün ilghighan xotun bolsun» dep éytqan idim. ⁴⁵ Men könglümde shuni dep tursam, mana Ribqa kozisini müriside kötürüp chiqip, bulaqning boyigha bérip, su tartti. Men uninggha: « Iltipat qilip manga su ichürgin» désem, ⁴⁶ u derhal kozisini mürisidin chüshürüp: « Ichkin. Tögiliringnimu sughirip qoyay» dédi. Shuni dese, men ichtim. U tögilirimnimu sughirip qoydi. ⁴⁷ Andin men: « Kimning qizi bolisen?» dep sorisam, u jawab bérip: « Men bolsam, Nahorning Milkadin tughulghan oghli Bétuelning qizi bolimen» dédi. U waqit men uning burnigha zire, qollirigha bilezük sélip qoyup, ⁴⁸ éngiship Xudawendige sejde qilip, xojamning tughqinining qizini uning oghli üçün élip ketkili méni rast yolgha bashlap, xojamning Tengrisi bolghan Xudawendige hemdusana éyttim. ⁴⁹ Emdi siler xojamgha merhemet qilip, iltipat körsetmekchi bolsanglar, buni manga dep béringlar. Bolmisa, méning ong yaki chep terepke ketmikim üçün bir uchur béringlar» dédi. ⁵⁰ Shuni anglap, Laban bilen Bétuel jawab bérip: «Bu ish özi Xudawende teripidin bolghach, sanga yaxshi yaman dep éyalmaymiz. ⁵¹ Mana Ribqa bolsa aldingda turuptu. Uni élip ketkin. Bu özi Xudawendining sözige muwapiq öz xojangning oghligha xotun bolsun» dédi. ⁵² Ibrahimning quli ularning sözini anglighanda yerge éngiship Xudawendige sejde qildi. ⁵³ Andin kéyin qul özi altun bilen kümüş jabduqlirini élip éginlerni

chiqirip, Ribqagha béríp, uning birtughqini bilen anisighimu qimmat baha hediyeler berdi. ⁵⁴ Andin u özi hemrahliri bilen bille yep-ichip, anda qonup, etisi seher qopup, özi ulargha: «Méni xojamning qéshigha yolgha sélinglar» dése, ⁵⁵ qizning birtughqini bilen anisi uninggha: «Qiz özi bir az waqit, yeni on künche qéshimizda turup, kéyin barsun» dédi. ⁵⁶ Emma u ulargha: «Xudawende méning sepirimni aq yolluq qilghach, méni hayal qilmay, xojamning qéshigha barmiqim üçün manga ruxset béringlar» dédi. ⁵⁷ Ular uninggha: «Biz bolsaq, qizning özini qichqirip, uning özidin soraymiz» dep, ⁵⁸ Ribqani qichqirip uningdin: «Bu adem bilen baramsen?» dep sorisa, u özi: «Barimen» dep jawab berdi. ⁵⁹ U waqit ular hemshirisi Ribqani uning inikanisigha qoshup Ibrahimning quli bilen uning ademlirini yolgha saldi. ⁶⁰ U haman ular Ribqagha duayixeyr oqup: «Ey hemshirimiz, sen bolsang, tümenminglarning anisi bolup, nesling özi düshmenlirining derwazilirigha ige bolsun» dédi. ⁶¹ U waqit Ribqa bilen uning dédekliri qopup, tögilerge minip, u kishi bilen rawan bolsa, bu qul özi Ribqani élip yolgha yürdi.

⁶² Ishaq bolsa jenubiy yurtida olturghach Berlahayroy dégen jaydin kéliwatqanidi.

⁶³ Kéliwétip, Ishaq xiyallinip yürüp axsham waqtida sehragha béríp, közlrini kötürüp qarisa, mana tögiler kéliwatidu. ⁶⁴ Ribqa közlrini kötürüp, Ishaqni körgende derhal tögidin chüshüp, ⁶⁵ qulning özidin: «Anda sehrada bizning aldimizgha kéliwatqan kim iken?» dep soridi. Qul özi: «Bu özi xojamdur» dése, Ribqa derhal aq perenjini élip özini yapti. ⁶⁶ Emma qulning özi Ishaqqa hemme qilghan ishini dep berdi. ⁶⁷ U waqit Ishaq Ribqani anisi Sarening chédirigha bashlap kirdi. Bashlap kirip, uni xotun qiliwélip, uninggha amraq boldi. Bu teriqide Ishaq anisining wapati toghrisida özige teselli tapti.

Ibrahimning bashqa ewladliri

25 ¹ Ibrahim bolsa Qétura dégen yene bir xotunni özige aldi. ² Bu özi uninggha Zimran, Yoqshan, Médan, Midiyan, Ishbaq we Shuahni tughup berdi.

³ Yoqshanning özidin Shéba bilen Dédan töreldi. Emma Dédanning ewladliri bolsa assuriy, létushiy we léummiylar idi. ⁴ Midiyanning oghulliri bolsa Éfa, Éfer, Xanoq, Abida we Eldaah idi. Bu hemmisi Qéturaning ewladliri idi. ⁵ Emma Ibrahim pütün barliqini Ishaqqa berdi. ⁶ Lékin kénizeklirining oghullirigha Ibrahim hediyeler béríp, özi téxi hayat ikenlikide ularni oghli Ishaqtin ayrip, kün chiqish terepke, sherqiy zémin'gha ewetti. ⁷ Ibrahimning yashighan ömrining künliri bolsa bir yüz yetmish yil idi. ⁸ Bu teriqide Ibrahim tola yashinip, künliri toshup, axirqi nepisini tartip wapat bolup, öz xelqige béríp qoshuldi. ⁹ Uning oghulliri Ishaq bilen Ismail uni Mamrening utturida bolup xittiy Zoxarning oghli

Efronning étizliqida bolghan Makpéla dégen gharqha depne qildi. ¹⁰ Bu étizliq bolsa Ibrahim özi uni beni-Xittin sétiwalghanidi. Uning özide Ibrahim bilen uning xotuni Sare depne qilindi.

¹¹ Ibrahim wapat tapqandin kéyin, Xudawende uning oghli Ishaqni beriketlidi. Ishaq bolsa Berlahayroyning yénida olturaqliq idi.

¹² Lékin Sarening misirliq dédiki Hagardin Ibrahimgha tughulup **Ibrahimning oghli bolghan Ismailning ewladliri** budur: ¹³ Ismailning oghullirining isimliri bolsa öz nesebnamisi bilen qebililirige muwapiq shu, yeni Ismailning tunji oghli Nebayot bolup, buningdin bashqa Qédar, Adbeel, Mibsam, ¹⁴ Mishma, Duma we Massa, ¹⁵ Xadar, Téma, Yétur, Nafish we Qédema idi. ¹⁶ Bularning özi Ismailning oghulliri bolup, mezkur isimlar bilen atilip, öz kent bilen chédirgahlirida qebililirige muwapiq on ikki emir idi. ¹⁷ Ismailning ömrining yilliri bolsa bir yüz ottuz yette yil bolup, özi axirqi nepisini tartip wapat tépip, öz xelqige bérip qoshuldi. ¹⁸ Uning ewladliri bolsa Xawiladin tartip Shurghiche Misirning utturida bolghan yerlerde olturaqliq bolup, özi buraderlirining utturigha chüshüwaldi.

Yaqub we Esaw

¹⁹ **Ibrahimning oghli Ishaqning neslining bayani** bolsa shudur: Ibrahimdin Ishaq töreldi. ²⁰ Ishaq özi qiriq yashqa kirginide Padan-Aramda olturaqliq arramiy Bétuelning qizi bolup arramiy Labanning hemshirisi bolghan Ribqani xotunluqqa aldi. ²¹ Emma Ribqa bolsa tughmas bolghach, Ishaq özi xotuni üçün Xudawendige dua qilsa, Xudawende uning duasini anglidi. Shundaqki, uning xotuni Ribqa hamilidar boldi. ²² Emma uning qorsiqidiki ikki bala bir-biri bilen élishqili turdi. U waqit Ribqa: «Mundaq bolsa, men qandaq tirik turalaymen?» dep Xudawendidin sorighili bard. ²³ Xudawende uninggha sözlep: «Séning qorsiqingda ikki qowm bar. Ichingdin ikki qebile chiqip, bashqa-bashqa bolup bir qebilining özi yene bir qebilige ghalib kélip, chongi kichikige xizmet qilidu» dédi. ²⁴ Uning tughut künliri yéqinlashqanda, mana uning qorsiqida qoshkézek bala bar idi. ²⁵ Awwal tughulghini qizil bolup, pütün bedini tüklük juwidek idi. Ular uning ismini Esaw qoydi. ²⁶ Andin kéyin inisi öz qoli bilen Esawning tapinini tutuqluq keynidin tughuldi. Bu sewebtin uning ismi Yaqub qoyuldi. Ular tughulghanda Ishaq atmish yashta idi.

Esaw bilen Yaqub

²⁷ Bu balilar yoghinap öskende Esawning özi usta mergen bolup, janggalda yürgili turdi. Lékin Yaqub bolsa sadda bir kishi bolup, chédirda olturatti. ²⁸ Ishaq

bolsa Esawning qilghan shikar göshidin yep turghach, uninggha amraq idi. Lékin Ribqaning özi Yaqubqa amraq idi. ²⁹ Bir mertiwé Yaqub bir taam pishurghanda, Esaw sehradín hérip échirqap keldi. ³⁰ Esaw Yaqubqa sözlep: «Bu qizil ashtin manga yégili berseng bolidu. Chünki men hérip échirqap kettim» dédi. Bu sewebtin uning éti Édom boldi. ³¹ Lékin Yaqub jawab béríp: «Undaq bolsa, sen emdi tunjiliq heqqingni manga sétip bergin» dédi. ³² Esaw söz qilip: «Mana men ölgili tursam, bu tunjiliq heqqimning manga néme paydisi bar?» dédi. ³³ Yaqub özi: «Emdi manga qesem qilghin» dése, u uninggha qesem qilip, tunjiliq heqqini Yaqubqa sétip berdi. ³⁴ U waqit Yaqub Esawgha nan bilen mash taamini berdi. Bu özi yep-ichip, qopup ketti. Esaw bolsa öz tunjiliq heqqini shunche xar körgenidi.

Ishaqning Gerarda turushi

26¹ Yurtning özide Ibrahimning waqtidiki awwalqi acharchiliqtin bashqa bir acharchiliq bolghanda, Ishaq özi Gerargha filistiniylerning padishahi Abimalikning qéshigha bardi. ² U waqit Xudawende uninggha körünüp éyttiki: «Sen Misirgha chüshmey, belki men sanga dep bérídighan yurtta turghin. ³ Bu yurtning özide musapir bolup oltursang, men sanga yar bolup, sanga beriket bérimen, chünki sen bilen ewladinggha bu yurtlarning hemmisini béríp, atang Ibrahimgha qilip bergén qesimimni pütüküzüp, ⁴ ewladingni asmandiki yultuzlardek tola qilip, neslingning özige bu yurtlarning hemmisini bérimen. yer yüzidiki hemme nesiller bolsa séning neslingning wasitisi bilen bext-beriket tapidu. ⁵ Chünki Ibrahim bolsa méning awazimgha qulaq sélip, buyruqumni tutup ehkamlimimni saqlap, qanun-permanlimimni beja keltürdi» dédi. ⁶ Buning üçün Ishaq özi Gerarda turup qaldi.

⁷ Emma u yurtning ademliri uning xotuni toghrisida uningdin sorisa, u özi: «Bu méning hemshirem bolidu» dep éytti. Chünki Ribqa körünüşke chirayliq bolghach, Ishaq özi: «Bu méning xotunum bolidu désem, bu yurtning ademliri Ribqaning sewebidin méni öltürermikin» dep qorqti. ⁸ Lékin u yerde uzun waqit olturghandin kéyin, filistiniylerning padishahi Abimalik penjiridin qarisa, mana Ishaq öz xotuni Ribqa bilen oyniship turidu. ⁹ U waqit Abimalik Ishaqni qichqirip: «Mana bu özi sheksiz séning xotunung iken. Néme üçün sen: < U hemshiremdur > dep éyting» dédi. Ishaq uninggha: «Uning sewebidin öltürülmigeymen dep, shundaq dégen idim» dédi. ¹⁰ Abimalik söz qilip: «Bizge bu néme qilghiningdur? Buning bilen téxi xelqning ichidin birkim xotunung bilen yétiwalgihili tas qalmasmidi? Bu teriqide bizni gunahqa chüshüretting emesmu?» dédi. ¹¹ Andin kéyin Abimalik özi hemme xelqge buyrup: «Kimki bu kishining özige yaki xotunigha tegse, choqum öltürülsun» dep höküm berdi.

¹² Ishaq bolsa u yurtta déhqanchilik qilghili turdi. Xudawende uni beriketligeç, u yili birge yüz hesse hosul aldi. ¹³ Bu teriqide bu kishi bash kötürüp, barghanséri rawaj tépip, tola chong bolup ketti. ¹⁴ Uning qoy bilen kala we qulliri tola bolup ketkeç filistiniyeler uninggha heset qilghili turdi. ¹⁵ Bu sewebtin uning atisi Ibrahimning waqtida atisining qulliri kolighan quduqlarning hemmisini filistiniylerning özi tindurup topa bilen tolduruwetti. ¹⁶ Abimalik bolsa Ishaqqa: «Sen bizdin ziyade küchlinip ketkeç, emdi bizdin ketkin» dédi. ¹⁷ U waqit Ishaq u yerdin kétip, Gerar wadisida chédír tikip, anda olturup qaldi. ¹⁸ Andin Ishaq özi atisi Ibrahimning waqtida kolinip atisi ölgendin kéyin filistiniyelerning özi tinduruwetken quduqlarni yene kolitip, ulargha atisi ilgiri qoyup qoyghan isimlerini yene qoyup qoydi. ¹⁹ Ishaqning qulliri bolsa wadida kolap-kolap yürginide bir éqin bulaqning quduqini tépiwaldi. ²⁰ Lékin Gerarning padichiliri Ishaqning padichiliri bilen taliship qélip: «Bu su bolsa bizningkidur» dep éytti. Ular buning toghrisida soqushqach, Ishaq özi bu quduqni Ések dep atidi. ²¹ Bular yene bashqa bir quduqni kolisa, ular buning toghrisidimu taliship qaldi. Uning üçün Ishaq buning ismini Sitna dep atidi. ²² Andin kéyin u yerdin kétip, bashqa yerge bérip, andamu bir quduqni kolidi, lékin buning toghrisida talash qilishmidi. Bu sewebtin u uning étini Rexobot qoyup: «Emdi Xudawende bizge jay bergendin kéyin, bu yurtta uruqluq bolalaymiz» dédi. ²³ Emma u andin kétip Bershébagha barghanda,

²⁴ Xudawende u kéchisi uninggha körünüp uning özige: «Men bolsam, atang Ibrahimning Tengrisidurmen. Sen qorqmighin, chünki men sanga yar bolup, sanga beriket bérip, ewladingni bendem Ibrahim üçün tola qilimen» dédi. ²⁵ U waqit u anda bir qurban'gahni yasap, Xudawendining ismigha dua qilip, u yerning özide chédirini tikti. Andin kéyin Ishaqning qulliri u yerde bir quduqni kolap qoydi.

²⁶ Emma Abimalik öz aghinisi Axuzzat bilen leshkerbéshi Fikolni özige qoshup, Gerardin kétip, uning qéshigha bardi. ²⁷ Lékin Ishaq ulargha: «Méni yaman körüp, aranglardin qoghliwetkendin kéyin, néme üçün méning qéshimgha keldinglar?» dédi. ²⁸ Ular söz qilip: «Biz bolsaq, Xudawendining sen bilen bolghinini tayin körüp, sen toghruluq: «U bolsa we biz bolsaq, bir-birimizge qesem bérip, uning bilen ehde qiliship, biz uninggha qol tegküzmey turup, uning özige yaxshiliqtin bashqa bir némini qilmay, uni aman-ésen ketküzendek, ²⁹ umu bizge zerer qilmisun dep toxtitayli» dep xiyal qilduq. Chünki sen bolsang, Xudawendining bext-berikiti ata qilin'ghan ademduresen» dédi. ³⁰ U waqit u ularning özige bir ziyapet qilip berdi. Ular bolsa yep-ichip, ³¹ etisi seher qopup, qesem qiliship bolghandin kéyin, Ishaq ularni yolgha salsa, ular uning qéshidin tinch-aman ketti.

³² U küni Ishaqning qulliri kélip, ular kolighan quduq toghrisidin xewer bérip: «Biz su taptuq» dep uninggha éytti. ³³ Andin u uning ismini Shéba qoydi. Bu sewebtin bu sheherning ismi bu kün'giche Bershéba dep atalmaqta

Esawning xotunliri

³⁴ Esaw qiriq yashqa kirgende xittiy bolghan Beerining qizi Yehudit bilen xittiy bolghan Élonning qizi Basimatni xotunluqqa aldi. ³⁵ Emma bular bolsa Ishaq bilen Ribqaning köngül xapiliqigha seweb boldi.

Yaqubning atisini aldishi

27¹ Ishaq bolsa qérip kétip közliri körmey qaldi. U özi chong oghli Esawni qichqirip, uninggha: «Ey oghlum» dep éytti. U uninggha jawab bérip: «Mana men» dédi. ² U uninggha sözlep: «Mana men emdi qérip kettim, emma ölidighan künümni bilmeymen. ³ Sen bolsang yaragh jabduqliringni élip, sadaq bilen yayingni kötürüp janggalgha chiqip, men üçün bir uw uwlap kélip, ⁴ men söyün'güdek yaxshi bir taamni pishurup, manga keltürgin. Men uni yep, ölmestin ilgiri könglüm bilen sanga duayixeyr qilay» dédi. ⁵ Lékin Ribqa özi Ishaqning öz oghli Esawgha éytqan sözini anglap qaldi. Esaw bolsa uw uwlap kelgili janggalgha chiqip ketti. ⁶ U waqit Ribqa özi oghli Yaqubqa söz qilip: «Mana men bolsam atangning akang Esawning özi: ⁷ < Manga uw élip kélip, mezzilik bir taamni etkin. Men uni yep, ölmestin ilgiri Xudawendinging aldida sanga duayixeyr qilay» dep éyqtinini anglap qaldim. ⁸ Emdi sen ey oghlum, sözümgé qulaq sélip, buyruydighinimni qilghin. ⁹ Sen derhal padigha bérip, öchkilerning ichidin yaxshi ikki oghlaqni manga élip kelgin. Men ularni élip, atang söyünidighan mezzilik bir taamni uning üçün teyyar qilay. ¹⁰ Sen uni atangning aldigha élip kirgin. U yep, ölmestin ilgiri sanga duayixeyr qilghay» dédi. ¹¹ U waqit Yaqub anisi Ribqagha sözlep: «Mana akam Esaw bolsa tüklük bir kishi bolup, men özüm tüksiz kishi emesmu? ¹² Atam méni tutup baqsa, men uning neziride aldamchi bolup, beriket ornigha lenet taparmenmikin?» dédi. ¹³ Anisi uninggha sözlep: «Ey oghlum sanga tégidighan lenet manga tegsun. Emma sen sözümgé qulaq sélip, bérip oghlaqlarni manga keltürgin» dédi.

¹⁴ U waqit u bérip, ularni élip kélip anisigha berse, anisi uning atisi söyün'güdek mezzilik bir taamni teyyar qildi. ¹⁵ Andin kéyin Ribqa özi tunji oghli Esawningki bolup, öyide uning yénida bar eng yaxshi éginlirini élip, kichik oghli Yaqubqa kiydürüp, ¹⁶ oghlaqlarning térisini uning qolliri bilen boynining tüksiz jaylirigha chaplap, ¹⁷ özi etken mezzilik taam bilen nanni oghli Yaqubning qoligha berdi. ¹⁸ Berse, u özi atisining qéshigha kirip: «Ey atam» dédi. U söz qilip: «Mana men, sen kimdursen, ey oghlum» dése, ¹⁹ Yaqub atisigha jawab bérip: «Men chong oghlung Esawdurmen. Manga éyqtiningdek qildim. Emdi qopup olturup, uwumning göshidin yep, könglüng bilen manga duayixeyr qilghin» dédi. ²⁰ U waqit Ishaq

Yaqubqa: «Ey oghlum, qandaq bolup uni shunche ildam taptinq?» dése, u jawab béríp: «Tengring Xudawende ishimni asan qildi» dédi. ²¹ Andin Ishaq Yaqubqa sózlep: «Ey oghlum, yéqinraq kelgin. Men séni rast oghlum Esawmu, emesmu dep, silap baqay» dédi. ²² Shuni dése, Yaqub atisi Ishaqning qéshigha yéqin bardí. U uni silap béqíp: «Qol bolsa Esawning qolidek bolghini bilen awaz özi Yaqubning awazidur» dep éytip, ²³ Uning qolliri bolsa akisi Esawning qolliridek tüklük bolghini üçün uni tonuyalmay qélip, uninggha duayixeyr qilip qoydi. ²⁴ Emma u özi: «Sen rast oghlum Esawmusen?» dep soridi. U jawab béríp: «Mendurmen» dédi. ²⁵ U sóz qilip: «Taamni élip kelgin. Men oghlumning uwining göshidin yep, könglüm bilen sanga duayixeyr qilay» dédi. Yaqub buni uninggha keltürse, u yep, sharabnimu keltürse, u ichti. ²⁶ Andin atisi Ishaq uninggha: «Ey oghlum, emdi kélip, méni söygin» dése, ²⁷ u uning qéshigha béríp uni söydi. Atisi uning éginining puriqini purap, uninggha duayixeyr qilip éyttiki: «Mana oghlumning puriqi bolsa Xudawende beriketligen sehraning puriqigha oxshashtur. ²⁸ Xuda sanga asmanning shebnimi bilen yerning sémizlikidin ata qilip, ashliq bilen sharabni tola bergey. ²⁹ Qowmlar sanga xizmet qilip, taipiler sanga égilsun. Sen öz buraderliringge xoja bolghaysen. Anangning oghullirining özi sanga égilsun, sanga lenet oqughanlarning herbiri melun bolup, sanga duayixeyr qilghanlar mubarek bolsun» dédi.

³⁰ Emma Ishaq Yaqubqa duayixeyr qilip bolup, Yaqub özi atisi Ishaqning qéshidin chiqip bolghan haman akisi Esaw uwdin yénip keldi. ³¹ Umu mezzilik bir taamni étip, atisining qéshigha élip kirip, atisining özige: «Atam qopup, öz oghlining uwining göshidin yep, öz köngli bilen manga duayixeyr qilsun» dédi. ³² Atisi Ishaq uninggha: «Sen kimdursen?» dédi. U jawab béríp: «Men chong oghlung Esawdurmen» dése, ³³ Ishaq nahayiti titrep kétip: «Undaq bolsa, ilgiri uw uwlap, élip kelgenning özi kim idi? Sen kelmeste men hemmisidin yep, uninggha duayixeyr qildim. Herqandaq bolsa, u özi bext-beriket tapidu» dep éytti. ³⁴ Esaw atisining sözini anglighanda ünlük achchiq pighan bilen peryad qilip atisigha: «Ey atam, manga hem duayixeyr qilghin» dédi. ³⁵ U özi sóz qilip: «Séning ukang hiyle bilen sanga tégidighan duayixeyringni élip kétiptu» dédi. ³⁶ U éyttiki: «Rast uning éti Yaqub emesmu? Emdi u méni ikki mertuwe pachiqimdin tartqan. Awwal tunjiliq heqqimni éliwaldi. Mana emdi manga tégidighan duayixeyrimnimu élip kétiptu» dep éytip: «Men üçün duayixeyring qalmidimu?» dédi. ³⁷ Ishaq jawab béríp, Esawgha éyttiki: «Mana men uni sanga xoja qilip, hemme buraderlirini uning özige qul qilip béríp, ashliq we sharab bilen uni quwwetlendürdüm. Emdi ey oghlum, sanga néme qilay?» dédi. ³⁸ Esaw atisigha söz qilip: «Ey atam, yalghuz bir duayixeyring bar idimu? Ey atam, manga hem duayixeyr qilghin» dédi. Shuni dep, Esaw ünlük awaz bilen yighlidi. ³⁹ Atisi Ishaq uninggha jawab béríp éyttiki: «Mana, olturaq jaying yerning sémizlikidin néri bolup, üstidiki asmanning

shebnimidin yiraq bolsun. ⁴⁰ Sen bolsang, qiliching bilen oqet qilib ukanggha xizmet qilisen. Lékin küch tapqiningda uning boyunturuqini boynungdin élip sundurisen» dédi.

⁴¹ Emma Esaw bolsa atisi uninggha qilghan duayixeyrning sewebidin Yaqubqa adawet qilidighan boldi. Shundaqki, Esaw öz könglide: «Atamning matem künliri yéqinliship qaldi. Kéyin men ukam Yaqubni öltürüwétimen» dep xiyal qildi. ⁴² Lékin Ribqagha chong oghli Esawning bu sözlirining xewiri yetkinide, u özi kichik oghli Yaqubni qichqartip, uninggha éyttiki: «Mana akang Esaw séni öltürüshning niyiti bilen özige teselli bérip turidu. ⁴³ Emdi ey oghlum, sözümgé qulaq sélip, qopup Haran'gha birtughqinim Labanning qéshigha qéchip kétip, ⁴⁴ akangning ghezipi bésilghuchilik uning qéshida turup, ⁴⁵ akang achchiqidin yénip, uning özige qilghiningni untughuchilik birnechche kün anda turup turghin. Andin kéyin men kishi ewetip, séni u yerdin aldurup kélimen. Néme üçün bir künde ikkilenglardin mehrum qalay» dédi. ⁴⁶ Emma Ribqa özi Ishaqqa sözlep: «Men bolsam, xittiy bolghan qizlarning sewebidin jénimdin toyup kettim. Eger Yaqub xittiyarning qizliridin bu yurttiki shu qizlardek bir xotunni alsa, tiriklikimning néme paydisi bar» dédi.

Yaqubning qéchishi

28¹ U waqit Ishaq Yaqubni qichqirip, uninggha duayixeyr qilib, uning özige jékilep: «Sen bolsang qanaaniylarning qizliridin xotun almay, ² belki qopup Padan-Aramgha anangning atisi Bétuelning öyige bérip, u yerdin anangning birtughqini Labanning qizliridin xotun alghin. ³ Qadir-Mutleq Xuda özi sanga beriket bérip, séni awutup, tola qowm sendin chiqqudek séni gholditip, ⁴ Ibrahimning berikitini sanga we sen bilen neslingge bergey. Shundaqki, Xuda Ibrahimgha bérip, özüng musapir bolup turghan bu yurtni miras alghaysen» dédi. ⁵ Shuni dep, Ishaq Yaqubni yolgha salsa, bu özi Padan-Aramgha méngip, arramiy Bétuelning oghli bolup, Yaqub bilen Esawning anisi Ribqaning birtughqini bolghan Labanning qéshigha bardı.

⁶ Lékin Esawning özi Ishaqning Yaqubqa duayixeyr qilib, uni Padan-Aramgha xotun almaq üçün ewetip, uninggha duayixeyr qilghinida jékilep: «Sen qanaaniylarning qizliridin xotun almighin» dep éytqinini uqup qélip, ⁷ Yaqubningmu öz ata-anisigha itaet qilib, Padan-Aramgha ketkinini körginide, ⁸ Esaw özi: «Qanaaniylarning qizliri bolsa atamning neziride yaman körüner iken» dep bilip qélip, ⁹ Ismailning qéshigha bérip, bar xotunlirining üstige Ibrahimning oghli Ismailning qizi bolup, Nebayotning hemshirisi bolghan Mahalatni xotunluqqa aldi.

¹⁰ Yaqub bolsa Bershébadin chiqip, Haran terepke méngip, ¹¹ bir yerge yétip, kün pétip ketkech anda qonmaqchi bolup, shu yerdiki tashlardin bir tashni élip, béshining astigha qoyup, anda uxlighili yatti. ¹² U özi chüshide körse, mana uchi asman'gha yetken bir shota yerde tiklinip, Xudaning perishtiliri uningdin chiqip-chüshüp turatti. ¹³ Mana Xudawende uning töpisiye turup, söz qilip: «Men bolsam, atang Ibrahimning Tengrisi bilen Ishaqning Tengrisi bolghan Xudawendidurmen. Men özüm sen yatqan bu yurtni sen bilen ewladinggha bérimen. ¹⁴ Nesling bolsa yerning tupriqidek tola bolup, sen özüng gherb bilen sherqqe, shimal bilen jenubqa yéyilip, sen bilen neslingning wasitisi bilen yerdiki barche qebililer bext-beriket tapidu. ¹⁵ Mana men sen bilen bolup, qeyerge barsang, séni saqlap, bu yurtqa séni yandurup kélip, sanga éytqan sözüمنى pütküzmigüchilik séni tashlimaymen» dep turghan iken. ¹⁶ Andin Yaqub oyghinip: «Sheksiz Xudawende bu yerdidur, lékin men bilmigen ikenmen» dep, ¹⁷ qorqup kétip: «Bu qandaq muqeddes bir yer iken! Bu özi Xudaning beyti bilen asmanning derwazisidin bashqa bir néme emestur» dep éytti.

¹⁸ Yaqub etigende seher qopup, béshining astigha qoyghan tashni élip, belge bolsun dep, tiklep, üstige yagh quyup qoyup, ¹⁹ u jayning ismini Beytel dep atidi. Emma ilgiri u jayning éti Luz idi. ²⁰ Andin Yaqub bir wede qilip: «Eger Xuda méning bilen bolup, bu sepirimde méni saqlap, yégili nan, kiygili égin béríp turup, ²¹ men atamning öyige aman-ésen yénip barsam, Xudawende méning Tengrim bolup, ²² men belge bolsun dep, tiklep qoyghan bu tashning özi Xudaning beyti bolsun. Sen manga bérídighan nersilerning ondin bir ülüşini sanga béríp turimen» dédi.

Yaqubning Laban bilen turushi we aile qurushi

29¹ Andin Yaqub kétip, yürüp sherq yurtigha yetti. ² U qarisa, mana sehrada bir quduq bolup, uning yénida üç top qoy turidu, chünki xelq bu quduqning özidin padilirini sughiratti. Quduqning aghzigha chong bir tash qoyuqluq bolup, ³ herqachan padilarning hemmisi u yerge yighilsa, kishiler quduqning aghzidiki tashning özini yumilitiwétip, qoylarni sughirip, andin tashni yene quduqning aghzigha öz ornigha qoyatti. ⁴ Yaqub ademlerge söz qilip: «Ey buraderlirim, ne yerlik ikensiler?» dédi. Ularning özi: «Biz haranliqturmiz» dep éytti. ⁵ U ulardin: «Siler Nahorning oghli Labanni tonumsiler?» dep soridi. Ular: «Tonuymiz» dédi. ⁶ U ulardin: «U özi salametmu?» dep sorisa, ular jawab béríp: «Salamet turuwatidu. Mana qizi Rahile uning qoyliri bilen kéliwatidu» dédi. ⁷ U özi: «Mana kün téxi égiz bolup, mal yighilidighan waqit téxi bolmide. Qoylarni sughirip, béríp béqinglar» dédi. ⁸ Ular jawab béríp: «Yaq, mundaq qilmaymiz.

Awval hemme padilarni yighip, tashni quduqning aghzidin yumilitiwétip, kéyin qoylarni sughirimiz» dédi.

⁹ U téxi ular bilen gepliship turghinida, Rahile özi atisining qoyliri bilan yétip keldi. Chünki u bolsa ularni baqatti. ¹⁰ Yaqub anisining birtughqini Labanning qizi Rahilening özi bilan anisining birtughqini Labanning qoylirini körgende, u özi qopup béríp, quduqning aghzidin tashni yumilitiwétip, anisining birtughqini Labanning qoylirini sughardi. ¹¹ Andin Yaqub Rahileni söyüp, ünlük awaz bilen yighlighili turdi. ¹² Yaqub özi Rahilege: «Men bolsam, atangning tughqini bolup, Ribqaning oghli bolimen» dése, u yügürüp béríp, atisigha xewer berdi.

¹³ Laban öz hemshirisining oghli Yaqubning xewirini anglighanda, uning aldigha yügürüp béríp, uni quchaqlap söyüp, öyige bashlap keldi. Andin Yaqub özi Laban'gha ötken weqelirini dep berse, ¹⁴ Laban uninggha: «Sen bolsang, méning söngék bilen göshümdursen» dédi. Buning bilen u uning qéshida bir ayche toxtap qaldi. ¹⁵ Andin Laban Yaqubqa sözlep: «Sen bolsang, méning tughqinim bolghach, manga bikargha xizmet qilisenmu? Emdi néme ish heqqi élishingni manga dep bergin» dédi. ¹⁶ Emdi Labanning ikki qizi bolup, chongining éti Léya, kichikining éti Rahile idi. ¹⁷ Lékin Léyaning közlrining renggi susraq idi, Rahile bolsa chirayliq we kélíshken idi. ¹⁸ Yaqubning özi Rahilege ashíq bolghach, Laban'gha: «Men séning kichik qizing Rahile üçhün sanga yette yil xizmet qilay» dédi. ¹⁹ Laban jawab béríp: «Uni bashqa kishige berginimdin sanga berginim yaxshi bolidu. Emdi méningkide turghin» dédi.

²⁰ Yaqub bolsa Rahile üçhün yette yil xizmet qildi. Emma u uni tola yaxshi körgech, bu yillar uninggha birnechche kúndek köründi. ²¹ Andin Yaqub Laban'gha sözlep: «Mana künlirim bolsa pütüti. Emdi xotunumni manga bergin. Men uning qéshigha kirey» dése, ²² Laban yurttiki hemme ademlerni yighip, ziyapet qildi. ²³ Lékin axsham bolghanda u özi chong qizi Léyani élip kélip, Yaqubqa keltürdi. Keltürse, u uning qéshigha kirdi. ²⁴ Laban özi dédiki Zilpani qizi Léyagha dédek qilip berdi. ²⁵ Lékin etisi Yaqub nezer sélip qarisa, mana Léya turidu! U özi Laban'gha söz qilip: «Bu manga néme qilghining? Ejeba men Rahile üçhün sanga xizmet qilmidimmu? Méni némishqa shundaq aldingin?» dédi.

²⁶ Laban özi: «Bizning yurtimizda kichikini chongidin ilgiri bérish resim emes.

²⁷ Emdi sen buning heptisini tamam qilghin. Kéyin yene birinimu sanga béreyli. Emma yene yette yil manga xizmet qilmiqing lazim bolidu» dédi. ²⁸ Yaqub bolsa maqul bolup, Léyaning heptisini qilghanda, Laban öz qizi Rahilenimu uninggha xotunluqqa berdi. ²⁹ U waqit Laban öz dédiki Bilhani qizi Rahilege dédek qilip berdi. ³⁰ Bu teriqide Yaqub Rahilening qéshighimu kirip, Rahilening özini Léyadin ziyade yaxshi kördi. Andin kéyin u özi yene yette yil Laban'gha xizmet qildi.

Yaqubning baliliri

³¹ Emma Xudawende Léyaning xar körün'ginini körüp, uni tughutliq qilib qoydi. Lékin Rahilening özi tughmas idi. ³² Léya hamilidar bolup, bir oghul tughup, uning ismini Ruben qoyup: «Xudawende zexmitimni kördi. Emdi érim manga amraq bolidu» dep éytti. ³³ U yene hamilidar bolup, bir oghul tughup: «Xudawende méning xar körün'ginimni anglap, buni hem manga berdi» dep uning ismini Shimon qoydi. ³⁴ U yene hamilidar bolup, bir oghul tughup: «Emdi bu mertiwé érim manga chaplishidu, chünki men uninggha üç oghul tughup berdim emesmu?» dep uning ismini Lawiy qoydi. ³⁵ U yene hamilidar bolup, bir oghul tughup: «Emdi men Xudawendige hemd éytay dep, uning ismini Yehuda qoyup qoydi. Andin kéyin u tughuttin toxtap qaldi.

30¹ Emma Rahile özining Yaqubqa bala tughup bérelmiginini körgende, Rahile özi hemshirisige heset qilib, Yaqubqa: «Manga bala bergin, bolmisa ölimen» dédi. ² U waqit Yaqubning achchiqi Rahilege tutiship: «Men bolsam, Xudaning ornida bolup qorsiqingning uruqini tosüp qoydummu?» dédi. ³ Rahile sözlep: «Mana dédikim Bilha hazirdur. Sen uning qéshigha kirgin. U méning quchiqimgha tughsun. Uning balisi bilen men ewladliq bolup qalay» dédi. ⁴ Shuni dep u özi dédiki Bilhani uninggha xotun qilib berse, u uning qéshigha kirdi. ⁵ Bilha hamilidar bolup, Yaqubqa bir oghul tughup berse, ⁶ Rahile sözlep: «Xuda méning toghramda höküm chiqirip, peryadimni anglap, manga bir oghul berdi» dep uning ismini Dan qoyup qoydi. ⁷ Rahilening dédiki Bilha yene hamilidar bolup, Yaqubqa ikkinchi oghulni tughup berse, ⁸ Rahile sözlep: «Men bolsam, acham bilen küresh-chélish qilib, ghalib boldum» dep uning ismini Naftali qoyup qoydi.

⁹ Léya özi özining tughuttin toxtap qalghinini körginide, öz dédiki Zilpani Yaqubqa xotun qilib berdi. ¹⁰ Léyaning dédiki Zilpa Yaqubqa bir oghul tughup berse, ¹¹ Léya sözlep: «Bextim échildi» dep uning ismini Gad qoyup qoydi. ¹² Léyaning dédiki Zilpa özi Yaqubqa ikkinchi oghulni tughup berse, ¹³ Léya sözlep: «Men xushaldurmen. Derweqe qizlar méni xushal dep éytidu» dep uning ismini Asher qoyup qoydi. ¹⁴ Orma waqtida Ruben chiqip étizliqqa barsa, janggalda duday méwisini tépiwélip, buni anisi Léyaning qéshigha keltürse, Rahile Léyagha: «Iltipat qilib, oghlungning duday méwisidin birnechchini manga bergin» dédi. ¹⁵ Shuni dése, u uninggha sözlep: «Érimni éliwalghining yetmemdu? Emdi oghlumning duday méwisidin hem éliwalghili xalamsen?» dédi. Rahile jawab bérip: «Undaq bolsa, u özi oghlungning duday méwisi üçün bugün kéche sen bilen yatsun» dédi. ¹⁶ Axshimi Yaqub sehradın kelse, Léya

uning aldigha chiqip: «Méning qéshimgha kirgin, chünki men oghlumning duday méwisini bérip, séni ijarige aldim» dédi. Shuni dése, u bu kéche uning bilen yatti. ¹⁷ Emma Xuda Léyaning duasini anglighach, bu özi hamilidar bolup, Yaqubqa beshinchi oghulni tughup berdi. ¹⁸ U waqit Léya söz qilip: «Dédikimni érimge berginim üçhün Xuda méning heqqimni berdi» dep uning ismini Issakar qoyup qoydi. ¹⁹ Léya yene hamilidar bolup, Yaqubqa altinchi oghulni tughup berdi. ²⁰ U waqit Léya sözlep: «Xuda manga yaxshi hediye berdi. Emdi érim men bilen turmaqchi bolidu, chünki men uninggha alte oghulni tughup berdim» dep uning ismini Zebulun qoyup qoydi. ²¹ Andin kéyin u bir qiz tughup, uning ismini Dina qoydi.

²² Emma Xuda Rahileni yad qilip, özi duasini anglap uni tughutliq qilghach, ²³ u hamilidar bolup bir oghul tughup: «Xuda méning haqaritimni ketküzdi» dep éytip, ²⁴ «Xudawende manga yene bir bala bersun» dep uning ismini Yüsüp qoyup qoydi.

Yaqub bilen Labanning arisidiki kélishim

²⁵ Rahile Yüsüpni tughqandin kéyin, Yaqub Laban'gha sözlep: «Méni öz wetinimdiki öyümge yan'ghili qoyghin. ²⁶ Men ular üçhün sanga xizmet qilghan xotunlirim bilen balilirimni manga bergin. Men kétey, chünki sanga qilghan xizmitimni özüng bilisen» dédi. ²⁷ Laban uninggha jawab bérip: «Közliringde iltipat tapsam, obdan bolidu. Men bolsam, Xudawendining séning xatirengdin manga beriket berginini sinap bilip qaldim» dep éytip: ²⁸ «Manga ish heqqingni toxtatqin. Men sanga bérip turay» dédi. ²⁹ U uninggha jawab bérip: «Men sanga qandaq xizmet qilip, méning waqtimda malliringning qandaq turghinini özüng bilisen. ³⁰ Chünki men kelmeste méling az idi, emdi nahayiti tola bolup qaldi. Qeyerge méning qedimim yetse, Xudawende sanga beriket berdi. Emdi men qachan'ghiche öz öyüm üçhün ishlimeymen» dédi. ³¹ U jawab bérip: «Men sanga néme qilay» dése, Yaqub sözlep: «Sen manga héchnéme bermigin. Lékin manga yalghuz bir ishni qilsang, men yene séning qoyliringni béqip ulardin xewer alay. ³² Men bugün hemme mélingni közdin kechürüp, uning ichidin qanche char, ala yaki qara qoy bolsa ularni ayrip, öchkilerning ichidinmu char bilen alisini ayrip qoyay. Bular özi méning ish heqqim bolsun. ³³ Sen kélidighan künlerde ish heqqimni öz közüng bilen charlighili kelseng, rastliqim manga guwah bolup, mendiki char bilen ala bolmighan hemme öchke yaki qara bolmighan qoylarning hemmisi oghrilan'ghan qoy sanalsun» dédi. ³⁴ U waqit Laban: «Maqul, dégingingdek bolsun» dédi.

³⁵ U küni u özi taghil téke bilen ala tékilerni, hemme char öchke bilen ala öchkilerni ayrip, az-maz aqi bar hemme mal bilen hemme qara qoylarnimu ayrip chiqip, öz oghullirining qoligha tapshurup berdi. ³⁶ U özi bilen Yaqubning otturida üç künlük yerni pasil qilib toxtitip qoydi. Bu teriqide Yaqub özi Labanning qalghan padilirini baqidighan boldi.

³⁷ Lékin Yaqub bolsa térek, badam we chinar derexliridin kök tayaqlarni élip, ularni yolluq qilib yonup aq jijiqlarni tartip qoyup, ³⁸ ularni mal su ichidighan nor bilen oqurlargha tashlap malning aldida qoydi. Ular su ichkili kélip jüpleshse, ³⁹ mal özi bu ala tayaqlarning aldida boghuz bolghanda taghil, char we ala qozilarni qozilighili turdi. ⁴⁰ Andin kéyin Yaqub qozilarni ayrip qoyup, Labanning padisining yüzlirini bu hemme taghil bilen qara qozilarning teripige qilib qoyup, öz mélini Labanning méligha qoshmay, bölek qoyatti. ⁴¹ Qachan küchlükrek mal jüpleshmekchi bolsa, tayaqlarning aldida boghuz bolsun dep, Yaqub tayaqlarni malning aldida oqurlarda qoyatti. ⁴² Lékin ajizraq mal jüpleshmekchi bolsa, tayaqlarni qoymaytti. Bu teriqide ajizliri Labanningki bolup, küchlükrekliri Yaqubningki bolup qaldi. ⁴³ Buning bilen bu kishi nahayiti tola bay bolup, méli, dédiki, qulliri, tögisi we éshekliri tola boldi.

Yaqubning Labanning yénidin qéchishi

31 ¹ Emma u özi Labanning oghullirining: «Yaqub bolsa atimizning pütün barliqini éliwalghach, atimizning teelluqidin bu hemme döletni tapti» dep éytqinini anglap qaldi. ² Yaqub Labanning chirayighimu qarisa, umu tünügün ülüşkünkidek emes idi. ³ U waqit Xudawende Yaqubqa: «Sen bolsang ata-bowiliringning yurtigha yüzlinip, tughqanliringning qéshigha yénip ketkin. Men sanga yar bolimen» dédi. ⁴ Uning üçün Yaqub kishi ewetip, Rahile bilen Léyani padisi turghan sehrağa qichqartip keltürüp, ⁵ ulargha sözlep: «Mana men atanglarning chirayigha qarisam, manga tünügün ülüşkünkidek körünmeydu. Emma atamning Tengrisi manga yar boldi. ⁶ Siler bolsanglar, küchümning yétishiche atanglarga qilghan xizmitimni bilisiler. ⁷ Emma atanglar bolsa méni gollab on mertiwé ish heqqimni yenggüshlidi. Lékin Xuda uni manga ziyan yetküzgili qoymidi. ⁸ U özi: < Ala qozilar ish heqqing bolsun > dése, hemme mal ala qoza qozilighili turdi. U özi: < Taghil qozilar ish heqqing bolsun > dése, hemme mal taghil qoza qozilighili turdi. ⁹ Bu teriqide Xuda atanglarning mélini élip, manga berdi. ¹⁰ Mallar boghuz bolghan waqtida chüsh körsem, mana mallargha chachrap turghan qochqar-tékilerning hemmisi taghil, ala we chipar iken. ¹¹ Xudaning perishtisi chüshümde manga: < Ey Yaqub > dése, men jawab béríp: < Mana men > dédim. ¹² U sözlep: < Emdi közliringni kütürüp

qarighin. Mana mallarğa chachrap turghan qochqar-tékilerning hemmisi taghil, ala we chipardur, chünki men bolsam Labanning sanga hemme qilghinini kördüm. ¹³ Men özüm Beytelde sanga körün'gen Xudadurmen. Sen anda bir tiklep qoyghan tashni yaghlap, manga bir wede qilding emesmu? Emdi sen qopup, bu yurttin chiqip, wetiningge yan'ghin» dédi» dep éytti. ¹⁴ U waqit Rahile bilen Léya jawab bérip uninggha sözlep: «Téxi atimizning öyide bizge tégishlik nésiwe yaki miras qaldimu? ¹⁵ Biz bolsaq, uninggha biganidek körünmiduqmu? Chünki u bizni sétip, pulnimu yep ketti emesmu? ¹⁶ Shundaq bolghandin kéyin Xuda atimizdin alghan bu döletning hemmisi bizningki bilen balilirimizningki bolsun. Emdi sen Xudaning sanga éyqtinidek qilghin» déyishti.

¹⁷ U waqit Yaqub qopup, baliliri bilen xotunlirini tögilerge mindürüp, ¹⁸ hemme méli bilen bar yoqini élip, Padan-Aramda tapqan teelluq mallirini atisi Ishaqning yurtigha élip barmaq üçhün Qanaan yurtigha heydep mangdi. ¹⁹ Laban özi qoylirini qirqitqili ketkinide Rahile öz atisining butlirini oghriliwalghanidi. ²⁰ Yaqub bolsa arramiy Labanning qéshidin oghriliqche kétip özining qéchishini uqturmay, ²¹ pütün barliqini élip, qopup qéchip, deryadin ötüp, Giliyad téghi terepke yüzlen'genidi.

²² Emma üçinchi küni Laban'gha Yaqubning qachqini toghrisida xewer yetti.

²³ U waqit özi tughqanlirini bille élip, yette künlük yolghiche keynidin qoghlap bérip, Giliyad téghida uni tapti. ²⁴ Lékin kéchisi Xuda arramiy Labanning chüshige kirip, uninggha sözlep: «Sen bolsang, Yaqubqa yaxshi-yaman gep qilishtin éhtiyat qilghin» dédi. ²⁵ Laban Yaqubning qéshigha yétip barsa, Yaqub öz chédirini taghning üstide tikkenidi. Labanmu tughqanliri bilen Giliyad téghining üstide chédir tikti. ²⁶ U waqit Laban Yaqubqa sözlep: «Bu özi néme qilghining? Sen bolsang, mendin oghriliqche kétip, qizlirimni qilich bilen alghan esirlerdeq élip ketting. ²⁷ Némishqa pinhanda qéchip, mendin oghriliqche kétip, manga xewer bermiding? Bolmisa, men xushluq qilip, ghezel oqup, dap bilen chang chélip, séni yolgha salattim emesmu? ²⁸ Méni öz balilirim bilen qizlirimni söygilimu qoymiding. Bu ishta exmeqliq qilding. ²⁹ Silerge yamanliq qilghili qolumning küchi bar, lékin tünügün kéche atangning Tengrisi chüshümde manga sözlep: « Sen bolsang, Yaqubqa yaxshi-yaman gep qilishtin éhtiyat qilghin» dédi. ³⁰ Emdi sen atangning öyini tola séghin'ghach ketkili xalighan bolsang, némishqa méning butlirimni oghrilap kelding?» dédi. ³¹ U waqit Yaqub jawab bérip, Laban'gha: «Men séni qizlirini mendin tartiwalidumikin dep xiyal qilip qorqqan idim. ³² Emdi kimning qéshida séning butliring tépilsa, u özi tirik qalmisun. Mende hernémeng bolsa tughqanliringning aldida buni tonuwalghin» dédi. Chünki Rahilening bu butlarni oghrilap kelgini Yaqubqa melum emes idi.

³³ U waqit Laban Yaqubning chédirigha kirip, Léyaning chédirigha daxil bolup, ikki dédikining chédirinimu axturup, héchnéme tapalmay, Léyaning chédiridin

chiqip, Rahilening chédirigha kirdi. ³⁴ Emma Rahile bolsa butlarni élip, bularni tögining chomining ichige sélip qoyup, üstide olturuwalghanidi. Laban özi pütün chédirini axturup, héchnéme tapalmidi. ³⁵ U waqit Rahile atisigha sözlep: «Ey xojam, aldingda qopalmighinim üçün xapa bolmighin. Chünki men bolsam xotunlarning ayköridighan halitide ikenmen» dédi. Bu teriqide u qanche izdisimu, butlarni tapalmidi. ³⁶ U haman Yaqub achchiqlap, Laban'gha towlighili turdi. Yaqub Laban'gha söz qilip éyttiki: «Sen méni keynimdin munche qattiq qoghlap kelgili méning néme xatam bolup, néme gunahim bardur? ³⁷ Sen emdi hemme mal-jabduqlirimni axturup baqqiningda öy jabduqliringdin bir néme taptimgu? Eger bir néme bolsa, méning tughqanlirim bilen séning tughqanliringning aldida uni qoyghin. Ular bolsa biz ikkilimizning arisida höküm qilsun. ³⁸ Men bolsam, yigirme yil qéshingda turdum. Tursam, héchqachan qoy bilen öchkiliring bala tashliwetmididi we ya mélingning qochqarlarini yep ketmidim. ³⁹ Yirtilghanliri bolsa qéshinggha élip kelmey, uni özüm tölidim. Kéchisi yaki kündüzi oghri alghan mal bolsa uni sen mendin tölitiwalding. ⁴⁰ Men bolsam, kündüzi issiqtin, kéchisi soghuqtin qiynilip, közümdin uyqu qéchip ketkenidi. ⁴¹ Bu teriqide men yigirme yilghiche séning öyüngde turup, on töt yil ikki qizing üçün xizmet qilip, alte yil méling üçün sanga xizmet qildim. Emma on mertuwe ish heqqimni yengüshliwetting. ⁴² Mubada atamning Tengrisi bolup Ibrahimning Xudayi atilip, Ishaqning qorqunchisi bolghanning özi men bilen bolmisa idi, elwette sen méni quruq qol qilip yanduratting. Emma Xuda özi méning zexmitim bilen qollirimning musheqqitini körüp, tünügün kéche séni qorqutup qoydi emesmu?» dep éytti.

⁴³ U waqit Laban jawab bérup Yaqubqa sözlep: «Bu qizlar bolsa méning qizlirim, bu balilar bolsa méning balilirim, bu mallar bolsa méning mallirim bolup, sanga körün'genning hemmisi méningkidur. Emdim men bu kün öz qizlirimgha we ularning tughqan balilirigha néme ish qilay? ⁴⁴ Emdim kelgin, ehde baghlishayli. Bu özi men bilen séning otturangda bir guwah bolsun» dédi. ⁴⁵ U waqit Yaqub bir tashni élip tiklidi. ⁴⁶ Tiklep qoyup, Yaqub tughqanlirigha: «Tash yighinglar» dése, ular tashlarni élip kélip, dówilep qoyup, anda bu dówining üstide taam yéyishti. ⁴⁷ Laban bu jayning özini Yégar-Saxaduta dep atidi. Yaqub uninggha Gal-Éd dep at qoydi. ⁴⁸ Laban sözlep: «Bu dówe bolsa bu kün sen bilen méning aramda guwah bolsun» dédi. Bu sewebtin uning éti Gal-Éd qoyuldi. ⁴⁹ Lékin mundin bashqa bu jay özi Mispah dep hem ataldi, chünki Laban sözlep: «Biz bir-birimizning qéshida bolmighinimizda, Xudawende sen bilen méning otturamda qarawulchi bolup tursun. ⁵⁰ Eger sen qizlirimgha xapiliq sélip, qizlirimning üstige bashqa xotun alsang, bir kishi hazir bolmisimu, men bilen séning arangda Xudaning guwah bolghinini bilgin» dep éytqandin keyin, ⁵¹ Laban Yaqubqa yene sözlep: «Mana bu dówege qarap men özüm ikkimizning otturimizda

tiklep qoyghan bu tash tüwrükning özigimu nezer salghin. ⁵² Bu döwining özi guwah bolup, bu tüwrükmu guwah bolsun. Xahi men bolsam yaman niyet bilen bu döwidin sen terepke ötmigeymen, xahi sen bolsangmu, yaman niyet qilip bu döwidin éship, bu tüwrükning bu yénigha men terepke ötmigeysen. ⁵³ Ibrahimning Xudayi bolup Nahorning Tengrisi atilip bu ikkilisining atisighimu, Tengri bolghanning özi arimizda hakim bolsun» dégenidi. Yaqub bolsa uning atisi Ishaqning qorqunchisi bolghan zat bilen qesem qildi. ⁵⁴ Andin kéyin Yaqub taghning üstide soyum qurbanliq ötküzüp: «Men bilen taam yenglar» dep öz tughqanlirini qichqarsa, ular taam yep, kéchisi taghda qondi.

Yaqubning Esaw bilen eplashtürülüshi

32 ¹ Lékin etisi Laban seher qopup, newriliri bilen qizlirini söyüp, ularni mubareklep qoyup, rawan bolup öz öyige yandi. ² Emma Yaqub öz yoligha kétip barsa, Xudaning perishtiliri uninggha uchridi. ³ Yaqub ularni körgende: «Bular bolsa Xudaning qoshuni iken» dep bu jayning étini Maxanaim qoydi. ⁴ Yaqub öz aldida Édom wilayitidiki Séir yurtigha akisi Esawning qéshigha xewerchiler ewetip, ⁵ ulargha jékilep: «Siler xojam Esawgha söz qilip: < Qulung Yaqub bolsa: «Men özüm Labanning qéshida musapir bolup, bu demgiche anda turghan idim. ⁶ Emdi méning kala, éshek we qoylirim bolup, qul bilen dédeklirimmu bar. Men uning közlidiride iltipat taparmenmikin dep, xojamning qéshigha xewer ewetkili xalidim» dep éytti» denglar» dédi. ⁷ Xewerchiler bolsa Yaqubning qéshigha yénip kélip: «Biz bolsaq, akang Esawning qéshigha barduq. U özi töt yüz kishini élip, séning aldinggha kéliwatidu» dep éytti. ⁸ U waqit Yaqub nahayiti qorqup kétip, biaram bolup qélip, öz ademlirini qoy, kala we tögilirige qoshup, ikki topqa bölüp qoyup: ⁹ «Eger Esaw kélip, bir topni ursimu, yene bir top qutulup qalidu» dep xiyal qildi. ¹⁰ Andin Yaqub sözlep: «Ey sen, atam Ibrahimning Tengrisi bilen atam Ishaqning Tengrisi bolup, manga sözlep: < Sen öz yurtunggha tughqanliringning qéshigha yénip ketkin. Men sanga yaxshiliq qilimen» dep éytqan Xudawende! ¹¹ Men bolsam, séning öz bendengge körsetken hemme merhemet bilen barche wapadarliqingning aldida héchnéme emesmen. Chünki men bolsam bu Iordandin ötkinimde yalghuz bir tayiqim bar idi. Emdi men ikki top boldum. ¹² Men sanga yalwurimenki, sen méni akam Esawning qolidin qutquzghaysen, chünki u kélip, men bilen xotun bala-chaqamni urarmikin dep qorqimen. ¹³ Sen bolsang: < Sheksiz men sanga tola yaxshiliq qilip, séning neslingni toliliqidin saniyalmaydighan derya qumidek qilimen» dep éytqan iding emesmu?» dédi.

¹⁴ U özi u kéchisi anda qonup, qol ilkidiki mallardin élip, akisi Esawgha sowgha rastlap, ¹⁵ ikki yüz öchke, yigirme téke, ikki yüz saghliq, yigirme qochqar, ¹⁶ taylaqliri bilen qoshup ottuz séghin töge, qiriq inek, on buqa, yigirme mada éshék, on hangga éshékning özini jaylap, ¹⁷ bularni bashqa-bashqa top qilip, xizmetkarlirigha tapshurup ulargha jékilep: «Siler bolsanglar, mendin ilgiri méngip, her topni bashqa-bashqa qilip uzun-uzundin ariliq qoyup heydenglar» dep éytti. ¹⁸ U aldi topni heydigüchige höküm qilip: «Akam Esaw sanga uchráp sendin: < Kimningkisen? Qeyerge barisen? Aldingdiki janiwar kimningdur?> dep sorisa, ¹⁹ sen jawab béríp: < Bular özi qulung Yaqubningki bolup, xojam Esawgha ewetilgen sowghidur. Mana u özimu keynimizdin kéliwatidu» dep éyqtin» dédi. ²⁰ Bu teriqide u özi ikkinchisi bilen üçinchisi we barche qalghan toplarni heydigüchilergimu höküm béríp: «Esaw silerge uchrisa, silermu uninggha shundaq dep éytip: ²¹ < Mana qulung Yaqub özimu arqimizdin kéliwatidu» denglar» dédi. Chünki u özi: «Men aldimda barghan sowgha bilen uni yumshitip, kéyin yüzini körsem, manga yüz-xatire qilarmikin» dep xiyal qilghanidi.

²² Buning üçhün sowghilar uningdin ilgiri méngip ketti. Emma özi u kéchisi chüshken jayda qonup qaldi.

²³ Lékin u shu kéchisi qopup, ikki xotuni, ikki dédiki we on bir oghlini élip, Yabboq kéchikidin ötüp ketti. ²⁴ U ularni éqindin ötküzüp, hemme teelluqinimu u qatqa élip, ötküzüp qoydi.

²⁵ Emma bu qatta Yaqub özi yalghuz qalsa, bir kishi kélip, anda uning bilen tang atquchilik chélishti. ²⁶ Lékin bu kishi uninggha ghalib bolalmaydighinini körgende uning yanpishini tutti. Shundaqki, uning bilen chélishop turghinida Yaqubning yotisi ornidin chiqip ketti. ²⁷ U kishi sözlep: «Méni qoyup bergin, chünki tang atqili bashlidi» dése, u özi jawab béríp: «Sen méni beriketlimigüche séni qoyup bermeymen» dédi. ²⁸ U uningdin: «Éting némidur?» dep sorisa, u: «Étim Yaqub» dédi. ²⁹ U söz qilip: «Sen yene Yaqub dep atalmay, belki Israil dep atilisen. Chünki sen bolsang, Xuda we insan bilen chélishop, ghalib boldung» dédi. ³⁰ U waqit Yaqub uninggha yalwurup: «Étingni manga dep bergin» dése, u: «Némishqa méning ismimni soraysen?» dep uni u yerde mubareklep qoydi. ³¹ Lékin Yaqub: «Xudani yüzmuyüz körüp, jénim qutulup qaldi» dep u jayning étini Péniyel qoydi. ³² U özi Péniyeldin ötüp ketkinide kün chiqti. Emma uning yotisi aqsaq idi. ³³ Bu sewebtin beni-Israil bu kün'giche yanpashtiki peyni yémeydu, chünki mezkur zat Yaqubning yanpishidiki peyni tolghighanidi.

33 ¹ Yaqub közlrini kötürüp qarisa, mana Esaw töt yüz kishi bilen kéliwatatti. Derhal u özi balilirini Léya, Rahile we ikki dédikige bölüp berdi. ² U ikki dédek bilen ularning balilirini hemmidin ilgiri turghuzup, andin Léya bilen uning balilirini turghuzup, hemmidin kéyin Rahile bilen Yüsüpni turghuzup, hemmini mangdurup, ³ özi ularning aldigha ötüp yürüp akisining

qéshigha yetkili turghanda, yette mertive yerge tegküdek tezim qildi. ⁴ Esaw uning aldigha yügürüp, uni quchaqlap boynigha gire sélip, uni söyüp ikkilisi yighlashqili turdi. ⁵ Andin Esaw közlrini kötürüp qarap, xotunlar bilen balilarni körüp: «Bular séning némengdur?» dep sorisa, u jawab béríp: «Bular bolsa Xuda merhemet qilip qulunggha bergen balilardur» dédi. ⁶ U waqit ikki dédek bilen baliliri yéqin béríp, uninggha tezim qildi, ⁷ Andin Léya bilen uning baliliri yéqin béríp, tezim qildi. Axirida Yüsüp bilen Rahile yéqin béríp, tezim qildi. ⁸ Esaw söz qilip: «Manga uchrighan bu hemme toplar néme üçündur?» dése, u jawab béríp: «Bu özi xojamning aldida iltipat tapmiqim üçündur» dédi. ⁹ U waqit Esaw: «Ey buradirim, mende yetküdek bar. Séningki özüngge bolsun» dédi. ¹⁰ Emma Yaqub sözlep: «Yoqsu, eger men közliringde iltipat tapqan bolsam, hediymni qolumdin qobul qilghin. Chünki sen mendin razi bolup, yüzüngni körginimde, Xudaning yüzini körgendek boldum. ¹¹ Emdi méning sanga keltürgen hediymni qobul qilip alghin. Xuda manga merhemet qilghach, hemme nersilirim bardur» dep uni zorlisa, u qobul qildi.

¹² Andin Esaw söz qilip: «Emdi biz qozghilip yüreyli. Men aldingda mangay» dése, ¹³ u uninggha jawab béríp: «Méning xojam bolsa balilarning kichik bolup, qéshimda émitidighan qoy bilen kalilarning barliqini bilidu. Eger men bularni bir kün ziyade heydisem, pütün pada ölüp kétidu. ¹⁴ Buning üçhün xojam öz qulidin ilgiri ketsun. Men bolsam, aldimdiki pada bilen balilarning méngishigha qarap asta-asta méngip, öz xojamning qéshigha Séirgha yétip baray» dédi. ¹⁵ U waqit Esaw sözlep: «Undaq bolsa, men özüm bilen kelgen kishilerdin birnechchini qéshingda qoyup kétey» dédi. Lékin u jawab béríp: «Bu lazim kelmeydu. Yalghuz xojamning közlidiride iltipat tapsam, manga yétidu» dése, ¹⁶ u küni Esaw Séirgha yénip ketti.

¹⁷ Emma Yaqub seper qilip, Sukkot dégen jaygha kélip özige bir öyni yasap malliri üçhün sayiwen qilip bu yerni Sukkot dep atidi. ¹⁸ Yaqub özi Padan-Aramdin Qanaan yurtidiki Shekem dégen sheherge tinch-aman keldi. U sheherning aldida chédir tikip, ¹⁹ özi chédir tikken yerning bir parchisini Shekemning atisi bolghan Xamorning baliliridin yüz kümüş tenggige sétiwaldi. ²⁰ Anda bir qurban'gahni yasap, étini El-Elohiy-Israil qoyup qoydi.

Shekemning Dinaning nomusigha tégishi

34¹ Emma Léyaning Yaqubqa tughup bergen qizi Dina yurtning qizliri bilen körüshkili chiqsa, ² u yurtning emiri bolghan xiwwiy Xamorning ogli Shekem uni körüp qélip, tutuwélip, uning bilen yétip, uning abruyini ketküzdi. ³ Uning köngli Yaqubning qizi Dinagha chüshüp, uni yaxshi körüp, uninggha

muhebbetlik söz qilghili turdi. ⁴ Uning üçhün Shekem öz atisi Xamorgha gep qilip: «Bu qizni manga xotunluqqa élip bergin» dédi.

⁵ Yaqub bolsa öz qizi Dinaning abroysiz qilin'ghinini anglap qaldi. Emma oghullirining özi malliri bilen sehrada bolghach, Yaqub ular kelgüchilik shük turup turdi. ⁶ U waqit Shekemning atisi Xamor Yaqubning aldigha uning bilen sözleshkili chiqti. ⁷ Yaqubning oghulliri buni anglighanda sehradin keldi. Ular bolsa Shekemning özi Yaqubning qizi bilen yétip, Israil ichide qilmighuluq bolghan bir yaman ishni qilip qoyghini üçhün renjide bolup, nahayiti achchiqlan'ghanidi. ⁸ Xamor özi ulargha sözlep: «Oghlum Shekem bolsa qizinglarga ishtiyaq baghlaydu. Iltipat qilip, uni uninggha xotunluqqa bérip, ⁹ biz bilen quda-baja bolup, qizliringlarni bizge bérip, bizning qizlirimizni siler élip, ¹⁰ biz bilen olturup, aldinglarda bolghan bu yurtta makan tutup, oqet qilip, jay-otaq élinglar» dédi. ¹¹ Shekem bolsa qizning atisi bilen buraderlirige sözlep: «Közliringlarda iltipat tapsam, manga néme désenglar, uni bérey. ¹² Derweqe mendin qanche jiq toyluq bilen hediyele sorisanglar, manga éytqininglarche bérey. Lékin bu qizni manga xotunluqqa béringlar» dédi. ¹³ U waqit Yaqubning oghulliri bolsa Shekem ularning hemshirisi Dinani abroysiz qilghach, uning özi bilen atisigha hiyle bilen jawab bérip, ¹⁴ ulargha sözlep: «Biz bolsaq, hemshirimizni xetnisiz bir kishige bergili maqul déyelmeymiz, chünki bu bizge eyib bolidu. ¹⁵ Lékin silermu bizdek bolup, aranglardiki herbir er kishi xetne qilinsa, bu shert bilen biz maqul bolup, ¹⁶ qizlirimizni silerge bérip, silerning qizliringlarni biz élip, aranglarda olturup, bir qowm bolup qalimiz. ¹⁷ Emma eger xetne qilinishqa unimisanglar, biz qizimizni élip kétimiz» dédi. ¹⁸ Ularning sözliri Xamorning özi bilen uning oghli Shekemge xush keldi. ¹⁹ Bu yigitning özi mundaq qilghili hayal qilmidi, chünki u bolsa Yaqubning qizigha ishtiyqliq bolup, öz atisining öyide hemmidin ezizreki idi.

²⁰ U waqit Xamorning özi oghli Shekem bilen sheherning derwazisigha bérip, sheherning kishiliri bilen gepliship éyttiki: ²¹ «Bu ademler bolsa biz bilen tinchliqtidir. Uning üçhün ular yurtta olturup, anda oqet qilip tursun. Mana yurt özi ulargha yetküdek kengridur. Biz bolsaq, ularning qizlirini xotunluqqa élip, bizning qizlirimizni ulargha béreyli. ²² Lékin peqet arimizdiki hemme erkeknı ular xetne qilin'ghandek xetne qilsaq, u ademler arimizda olturup, biz bilen bir xelq bolghili unaydikén. ²³ Bu teriqide ularning mal teelluqi bilen hemme charwa malliri bizningki bolmamdu? Biz ulargha yalghuz maqul dések, ular arimizda olturidu» dédi. ²⁴ U waqit sheher derwazisidin kirip chiqidighanlarning hemmisi Xamor bilen oghli Shekemning sözige qulaq sélip, sheherning derwazisidin kirip chiqidighanlarning hemmisi xetne qilindi. ²⁵ Emma üçinchi küni ular aghriq yatqinida, Dinaning akiliri bolup Yaqubning Shimon bilen Lawiy dégen ikki oghlining herqaysisi birdin qilichni élip gheyret bilen sheherni bésip,

hemme erkeknı ltürüp, ²⁶ Xamor bilen uning oghli Shekemnimu qilichning bisi bilen ltürüp, Dinani Shekemning öyidin élip ketti. ²⁷ Yaqubning oghulliri bolsa hemshirimizni abroysiz qildi dep, ltürülgenlerning üstige kélip sheherni bulap, ²⁸ ularning qoy, kala we éshelirini tartiwélip, sheher bilen étizliqtiki pütün barlıqını éliwélip, ²⁹ ularning pütün dölitini bulap talap, xotun bala-chaqilirinimu öy ichidiki barche nersiler bilen qoshup élip ketti. ³⁰ Lékin Yaqub özi Shimon bilen Lawiygha sözlep: «Siler bolsanglar, méni balagha tiqip, méni yurtning xelqi bolghan qanaaniy bilen perizziylerning aldida yirginch qildinglar. Men bolsam, xelqim azdur. Emdi ular üstümge yighilip kélip, méni ltüridu. Bu teriqide men özüm xanidanim bilen yoq bolup kétimen» dédi. ³¹ Emma ular jawab bérıp: «Ejeba, hemshirimizni bir jalap qilip qoysa bolamdu?» dédi.

Yaqubning Beytelge bérishi

35¹ Andin kéyin Xuda Yaqubqa söz qilip: «Sen qopup, Beytelge chiqip, anda olturup, özüng akang Esawdin qéchip kétip barghiningda sanga körün'gen Xudagha bir qurban'gahni salghin» dédi. ² U waqıt Yaqub öz öyidikilerning özi bilen özi bille bolghanlarga sözlep: «Siler bolsanglar, aranglardiki yat tengrilerni chiqiriwétip, pakizlinip éginliringlarni yenggüshlenglar. ³ Andin qopup, biz Beytelge chiqayli. Men anda tenglik waqıtında duayimni qobul qilip, yürgen yolunda men bilen bolghan Xudagha bir qurban'gahni salay» dédi. ⁴ Shuni dése, ular qolliridiki hemme yat Tengri bilen qulaqliridiki zirilirini chiqirip, Yaqubqa berdi. Yaqub bularni Shekemdiki dub derixining tüwige kömüp qoydi. ⁵ Andin kéyin ular köchüp mangdi. Emma chörisidiki sheherlerge Xuda teripidin bir qorqunch kelgech, ular Yaqubning oghullirini qoghlimidi. ⁶ Bu teriqide Yaqub bolsa özi bille bolghan xelq bilen Qanaan yurtidiki Beytel dep atalghan Luz dégen jaygha yétip kélip, ⁷ anda bir qurban'gahni sélip, u özi akisidin qéchip kétip barghinida, Xuda anda uninggha körün'gech bu jayning ismini El-Beytel qoydi. ⁸ Emma Ribqaning inikanisi Débora ölüp kétip, Beytelning töwinide bir dub derixining tüwide depne qilindi. Bu sewebtin uninggha yighining dubi dep at qoyuldi. ⁹ Lékin Yaqub özi Padan-Arramdin yénip kelginide, Xuda uninggha yene körünüp uni mubareklidi. ¹⁰ Xuda uninggha söz qilip: «Séning éting Yaqubtur. Emma mundin kéyin sen Yaqub dep atalmay, belki éting Israil bolidu» dep uning ismini Israil qoyup qoydi. ¹¹ Andin Xuda uninggha sözlep: «Men özüm qadir Xudadurmen. Sen uruqluq bolup awughin. Bir qowm, belki nurghun qowmlar sendin peyda bolup, padishahlar séning pushtungdin chiqidu. ¹² Men Ibrahim bilen Ishaqqa bergén bu yurtni sanga bérıp, sendin kéyinki neslinggimu bu yurtni bérimen» dédi. ¹³ Shuni dep, Xuda uning bilen gepleshken jayning özide uning

aldidin yuqirigha chiqip ketti. ¹⁴ U waqit Yaqub uning bilen gepleshken jayda bir tash tüwrükni, xatire tash qilib tiklep, üstige ichkülük qurbanliqi töküp üstige yagh quyup qoydi. ¹⁵ Shuni qilib bolup, Yaqub özi Xuda uning bilen gepleshken jayning étini Beytel qoyup qoydi.

Rahilening tughutta ölüp kétishi

¹⁶ Andin kéyin ular Beyteldin méngip kétip, Efratagha yetkili azghina yol qalghinida Rahileni tolghaq tutup qélip, derdi qattiq bolup qaldi. ¹⁷ Emma derdi nahayiti qattiqlashqinida, tughut anisi uninggha: «Qorqmighin. Bu nöwet yene bir oghul tughdung» dédi. ¹⁸ Lékin Rahile axirqi nepisige yétip ölgili turghinida, uninggha ben-Oni dep at qoyup qoydi, emma uning atisi uni Benyamin dep atidi. ¹⁹ Bu teriqide Rahile wapat bolup, Beytlehem dep atalghan Efrataning yolida depne qilindi. ²⁰ Yaqub uning qebrisige bir tash tüwrük tiklep qoydi. Bu özi bu kün'giche «Rahilening qebrisining tash tüwrüki» dep atalmaqta.

Yaqubning oghulliri

²¹ Andin Israil köchüp Édar munarining u teripide chédirini tikti. ²² Lékin Israil u yurtta olturup turghinida, Ruben béríp öz atisining kéniziki Bilha bilen yatti we Israil buni anglap qaldi. U waqit Yaqubning on ikki oghli bar idi.

Yaqubning oghulliri – Ishaqning wapati

²³ Léyadin tughulghan oghulliri bolsa Yaqubning tunji oghli Ruben, Shimon, Lawiy, Yehuda, Issakar we Zebulun idi. ²⁴ Rahiledin tughulghan oghulliri Yüsüp bilen Benyamin idi. ²⁵ Rahilening dédiki Bilhadin tughulghan oghulliri Dan bilen Naftali idi. ²⁶ Léyaning dédiki Zilpadin tughulghan oghulliri Gad bilen Asher idi. Bular bolsa Yaqubning özige Padan-Aramda tughulghan oghulliri idi.

Ishaqning alemdin ötüshi

²⁷ Yaqub özi atisi Ishaqning qéshigha béríp, Ibrahim bilen Ishaq musapir bolup olturghan Kiryat-Arba, yeni Xébrondiki Mamrening özige keldi. ²⁸ Ishaqning ömri bolsa bir yüz seksen yil idi. ²⁹ Bu teriqide Ishaqning özi qériliqida künliri toshup, axirqi nepisini tartip, wapat bolup öz xelqige qoshuldi. Uning oghulliri Esaw bilen Yaqub uni depne qildi.

Esawning awladliri

36¹ Bu özi **Édom dep atalghan Esawning neslining bayanidir.** ² Esaw bolsa öz xotunlirini qanaaniylarning qizliridin tépip, xittiy bolghan Élonning qizi Ada bilen xiwviy bolghan Zibonning newrisi bolup Anahning qizi bolghan Oholibama aldi. ³ Mundin bashqa Ismailning qizi bolup, Nebayotning hemshirisi bolghan Basimatnimu alghanidi. ⁴ Adaning özidin Esawgha Élifaz tughuldi. Basimat bolsa Réhuelni tughdi. ⁵ Oholibamaning özi Yeush, Yalam we Qorahni tughdi. Bular bolsa Qanaan yurtida Esawning özige tughulghan oghullar idi.

⁶ Esaw bolsa öz xotunliri bilen oghul qizlirini öyidiki hemme kishilirige qoshup charwa mal bilen barliq ulaghlirini qétip, Qanaan yurtida tapqan barche teelluqini élip, ukisi Yaqubtin ayrilip bashqa bir yurtqa ketti. ⁷ Chünki ularning teelluqliri tola bolghach, bir yerde olturalmay, mal padilirining toliliqidin ularning olturaqliq jayi tengchilik qildi. ⁸ Buning üçhün Édom dep atalghan Esawning özi Séir téghigha béríp olturup qaldi.

⁹ Séir téghidiki édomiylarning ata-bowisi bolghan Esawning neslining bayani shudur.

¹⁰ Esawning oghulliri bolsa Esawning xotuni Adaning oghli Élifaz dep atilip, Esawning xotuni Basimatning oghli Réhuel dep ataldi.

¹¹ Élifazning oghulliri bolsa Téman, Omar, Zéfo, Gatam we Qénaz idi.

¹² Esawning oghli Élifazning kéniziki Timna özi Élifazgha Amalekni tughup berdi. Bular bolsa Esawning xotuni Adaning ewladliri idi.

¹³ Réhuelning oghulliri bolsa Nahat, Zérah, Shamma we Mizza idi. Bularning özi Esawning xotuni Basimatning ewladliri idi.

¹⁴ Lékin özi Zibonning Anah dégen oghlining qizi bolup Esawning xotuni bolghan Oholibamaning Esawgha tughup bergen oghulliri bolsa Yeush, Yalam we Qorah idi.

¹⁵ **Esawning oghullirining ichidin chiqqan emirler** bolsa shu,

yeni Esawning tunji oghli Élifazning oghulliri bolghan emir Téman, emir Omar, emir Zéfo, emir Qénaz, ¹⁶ emir Qorah, emir Gatam we emir Amalek idi. Bular özi Édom yurtidiki Élifazdin peyda bolghan emirler bolup, Adaning ewladliri idi.

¹⁷ Esawning oghli Réhuelning oghulliri bolsa emir Nahat, emir Zérah, emir Shamma we emir Mizza idi. Bular özi Édom yurtidiki Réhueldin peyda bolup Esawning xotuni Basimatning ewladliri idi.

¹⁸ Esawning xotuni Oholibamaning oghulliri bolsa emir Yeush, emir Yalam we emir Qorah idi. Özi Anahning qizi bolup Esawning xotuni bolghan Oholibamadin peyda bolghan emirler bular idi. ¹⁹ Mezkurlar bolsa Édom dep atalghan Esawning ewladliri bolup édomiylarning emirliri idi.

²⁰ Xoriy bolghan Séirning yurtta olturaqliq oghulliri bolsa Lotan, Shobal, Zibon, Anah, Dishon, Ezer we Dishan idi. ²¹ Bular özi xoriy emirler bolup, Édom yurtidiki Séirning oghulliri idi. ²² Lotanning oghulliri Xori bilen Héman idi. Timna bolsa Lotanning hemshirisi idi. ²³ Shobalning oghulliri bolsa Alwan, Manahat, Ébal, Shéfo we Onam idi. ²⁴ Zibonning oghulliri bolsa Ayah bilen Anah idi. Bu bolsa atisi Zibonning ésheklirini béqip turghinida, chölde issiq bulaqlarni tépiwalghan Anah dégenning özi shu idi. ²⁵ Dishon bolsa Anahning oghli bolup, Oholibama Anahning qizi idi. ²⁶ Dishonning oghulliri bolsa Xemdan, Eshban, Yitran we Keran idi. ²⁷ Ezerning oghulliri bolsa Bilhan, Zaawan we Aqan idi. ²⁸ Dishanning oghulliri bolsa Uz bilen Arran idi.

²⁹ Xoriylarning emirliri bolsa emir Lotan, emir Shobal, emir Zibon we emir Anah, ³⁰ emir Dishon, emir Ezer we emir Dishan idi. Bular bolsa xoriy emirler bolup, Séir yurtida öz emirlikide turdi.

³¹ Beni-Israilning üstige héch padishah téxi seltenet qilmasta, Édom yurtida seltenet qilghan padishahlar bolsa shu, yeni: ³² Béorning oghli Bélaning özi Édomda seltenet qilib shehirining ismi Dinhaba dep atalghanidi. ³³ Béla ölgende Bozradin kelgen Zérahning oghli Yobab uning ornida padishah boldi. ³⁴ Yobab ölgende témaniylarning yurtidin kelgen Xusham uning ornida padishah boldi. ³⁵ Xusham ölgende Bédadning oghli Hadad uning ornida padishah boldi. Bu özi Moabning yurtida midiyaniylarni tarmar qilghanidi. Uning shehirining özi Awit dep ataldi. ³⁶ Hadad ölgende sherqtin kelgen Samla uning ornida padishah boldi. ³⁷ Samla ölgende deryaning boyidiki Rexobottin kelgen Shaul uning ornida padishah boldi. ³⁸ Shaul ölgende Akborning oghli Baal-Xanan uning ornida padishah boldi. ³⁹ Akborning oghli Baal-Xanan ölgende Hadar uning ornida padishah boldi. Uning shehirining ismi Pau bolup, xotuni Mehétabel dep atilip, Mézahabning qizi bolghan Matredning qizi idi.

⁴⁰ Esawdin yéyilghan emirlerning at-isimliri bolsa ularning xanidani bilen jaylirigha muwapiq shu, yeni emir Timna, emir Alwa we emir Yetet, ⁴¹ emir Oholibama, emir Éla, emir Pinon, ⁴² emir Qénaz, emir Téman, amir Mibsar, ⁴³ emir Magdiyel we emir Iram idi. Bular bolsa qélin'ghan yurtida olturghan jaylirigha qarap, Édomda bolghan emirler idi. Mezkur Esawning özi édomiylarning atabowisi idi.

Yüsüpnig Misirgha sétilishi

37¹ Lékin Yaqubning özi Qanaan yurtida atisi musapir bolup turghan yerde olturup qaldi.

² **Yaqubning neslining bayani** shudur. Yüsüp özi on yette yashqa kirgenda, buraderliri bilen qoshulup qoylarni béqip yürüp, yigitlikide atisining Bilha bilen Zilpa dégen xotunlirining oghulliri bilen bille turatti. Bille turup, Yüsüp ularning yaman ishlirini atisigha xewer bérib turatti. ³ Israil bolsa Yüsüpni qériliqida tapqan balisi bolghach, bashqa hemme oghulliridin yaxshi köretti. Shundaqki, u uning özige bir ala tonni tiktürüp berdi. ⁴ Emma buraderliri atisining uni hemme buraderliridin yaxshi körginini bilginide, uni yaman körüp qélip, uninggha siliq gep qilmaytti.

⁵ Buning üstige Yüsüp bir chüsh körüp, uni buraderlirige dep berse, ular uni téxi yaman körgili turdi. ⁶ Yüsüp ulargha söz qilip: «Méning körgen chüshümni anglanglar» dédi. ⁷ Mana biz bolsaq étizliqta turup, önche baghlawatqan ikenmiz. Qarisam, méning önchem qopup, öre turdi. Öre tursa, silerning öchiliringlar chöriside turup, méning önchemge tezim qildi» dédi. ⁸ U waqit buraderliri uninggha sözlep: «Ejeba, sen rasttinla bizge seltenet qilip, üstimizge xoja bolamsen?» dep, uning chüsh bilen sözliri üçhün uni téxi yaman körgili turdi. ⁹ Andin u yene bir chüsh körüp, öz buraderlirige dep bérip: «Mana men yene bir chüshni kördüm. Qarisam, kün, ay we on bir yultuz manga tezim qildi» dédi. ¹⁰ U buni atisi bilen buraderlirige dep berse, atisi uninggha tenbih bérip: «Bu körgining néme chüshtur? Ejeba, men, anang we buraderliring bolsaq, kélip sanga yerge tegküdek tezim qilimizmu?» dédi. ¹¹ Buraderliri bolsa uninggha heset qilip turdi. Emma atisi shu sözni yadida saqlidi.

¹² Yüsüpning buraderliri atisining qoylirini baqqili Shekemge ketkende, ¹³ Israil Yüsüpke sözlep: «Buraderliring Shekemde pada baqidu emesmu? Kelgin, men séni ularning qéshigha ewetey» dése, u uninggha: «Men teyyar» dep éytti.

¹⁴ U uninggha: «Emdi sen bérip, buraderliringning amanliqi bilen qoylarning tinchliqini körüp, manga xewirini élip kelgin» dep uni Xébron wadisidin ewetse, u Shekemge bardi. ¹⁵ U özi sehrada qangqap yürse, bir adem uni körüp, bu adem uningdin: «Néme izdeysen?» dep sorisa, ¹⁶ u uninggha: «Men bolsam, buraderlirimni izdeymen. Ularning qeyerde pada béqishini manga dep bergin» dédi. ¹⁷ U adem jawab bérip: «Ular bolsa bu yerdin ketti. Men ularning: «Yürünglar mundin Dotan'gha kéteyli» dep éytqinini anglighan idim» dése, Yüsüp özi buraderlirining arqisidin bérip, ularni Dotanda tapti.

¹⁸ Ular uni yiraqtin körüp, téxi ularning qéshigha kelmeste ular uni öltürgili meslihet qiliship, ¹⁹ bir-birige kusuldiship: «Mana chüsh körgüchining özi kéliwatidu. ²⁰ Kélinglar, emdi biz uni öltürüp, bir quduqqa tashliwétip: «Wehshiy bir haywan uni yep kétiptu» dep éytip qoyup, uning chüshlirining néme bolushini köreyli» dédi. ²¹ Emma Ruben buni anglap, uni ularning qolliridin qutquzghili xalap: «Uni öltürmeyli» dep éytti. ²² Ruben ulargha yene sözlep: «Siler bolsanglar, qan tökmey, uni chöldiki bu quduqqa tashliwétip, uninggha

qol tegküzmenklar» dep uni ularning qolidin qutquzup atisining qéshigha salamet yetküzgili xalidi.

²³ Yüsüp özi buraderlirining qéshigha yétip kelgende, ular uning kiyiklik ala tonini salduruwélip, ²⁴ Yüsüpni tutup, quduqning ichige tashliwetti. Lékin quduq özi xali bolup, suyi yoq idi. ²⁵ Andin kéyin ular taam yégili olturdi. Olturghinida közlrini kötürüp qarisa, mana ismailiylarning bir top karwini Giliyad tereptin kéliwétip, ular tögilirige dora-dermek, xushpuraq yagh we murmekki yüklep Misir terepke kétip baridu. ²⁶ U waqit Yehuda öz buraderlirige sözlep: «Bizge öz ukimizni öltürüp, qénini yoshurghanning néme paydisi bar? ²⁷ Kélinglar, uni ismailiylargha satayli. U özi bizning ukimiz bilen göshimiz bolghach, uninggha qol kötürmeyli» dése, buraderliri buninggha unap, ²⁸ Midiyanliq sodigerler andin ötüp kétip barsa, ular Yüsüpni quduqtin tartiwélip, ulargha yigirme shéqel kümüshke satti. Bular bolsa Yüsüpni Misirgha élip ketti.

²⁹ Ruben quduqqa yénip kelse, Yüsüp quduqta bolmighinini körüp, öz éginlirini yirtip, ³⁰ buraderlirining qéshigha yénip kélip: «Bala yoqtur. Emdi men qeyerge baray?» dédi. ³¹ Emma ular bolsa Yüsüpning tonini élip, bir tékini boghuzlap, tonning özini qan'gha puchilap, ³² bu ala tonni ewetip, atisining qéshigha élip bérip: «Buni biz tépiwalduq. Bu özi oghlungning tonimu emesmu? Özüng körüp baqqin» dédi. ³³ U uni tonup qélip: «Bu özi oghlumning toni iken. Bir wehshiy haywan uni yep ketken'ge oxshaydu. Sheksiz Yüsüp yirtiliptu» dédi. ³⁴ Andin Yaqub öz éginlirini yirtip, bélige palas baghlap, nechche kün'giche oghli üçhün matem tutti. ³⁵ Uning hemme oghul bilen qizliri uninggha teselli bergili qopsa, u teselli tapqili unimay: «Men bolsam, matem tutup görge chüshüp, oghlumning qéshigha barimen» dédi. Atisi uninggha shunche matem tutti.

³⁶ Emma midiyaniylar Yüsüpni Misirgha élip bérip, Firewning mehrimi bolup, uning xas pasibanlirining üstide turghan Potifargha satti.

Yehuda bilen Tamar

38¹ U waqit Yehuda öz buraderlirining qéshidin kétip, Adullamdiki Xira dégen bir kishiningkide chüshti. ² Anda Yehuda Shua isimliq bir qanaaniy ademning qizini körüp uni xotunluqqa élip qéshigha kirse, ³ u hamilidar bolup, bir oghul tughup uninggha Ér at qoydi. ⁴ U yene hamilidar bolup, bir oghul tughup uninggha Onan at qoydi. ⁵ Andin yene hamilidar bolup bir oghul tughup uninggha Shéla at qoydi. U tughulghanda Yehuda Kézibta idi. ⁶ Yehuda öz tunji oghli Érgha Tamar dégen bir xotunni élip berdi. ⁷ Lékin Yehudaning tunji oghli Ér bolsa Xudawendining közide yaman bolghach, Xudawende uni öltürdi. ⁸ U waqit Yehuda Onan'gha sözlep: «Sen bolsang, öz akangning xotunining qéshigha

kirip, uni xotunluqqa élip, akang üçün nesil peyda qilghin» dédi. ⁹ Emma Onan bolsa: bu nesil méningki bolmas iken dep bilip, akamgha nesil tépip bermey dep, herqachan akisining xotunining qéshigha kirse, özining meniysini yerge töketti. ¹⁰ Lékin uning bu qilghan ishi Xudawendining közide yaman körün'gech, unimu öltürdi.

¹¹ U waqit Yehuda kélini Tamargha sözlep: «Oghlum Shéla chong bolghuchilik sen atangning öyide tul olturup turghin» dédi. Chünki u özi: bumu akilirigha oxshash ölüp kétermikin dep qorqti. Shuni dése, Tamar bérip atisining öyide turup qaldi.

¹² Shuaning qizi bolup Yehudagha tegken xotun bolsa uzun waqittin kéyin öldi. Yehuda teselli tapqandin kéyin, adullamiy bolghan dosti Xira bilen bille qoylirining qirqighuchilirining qéshigha barmaq üçün Timnahqa chiqti.

¹³ Tamargha: «Qéynatang qoylirini qirqighili Timnahqa chiqmaqchi boldi» dep xewer yetti. ¹⁴ U özi tulluq éginlirini séliwétip, perenje kiyip yöginip, Timnah yolining üstide Enaim derwazisigha bérip olturdi. Chünki u özi: «Shéla chong bolsimu, men uninggha élip bérimdim» dep körgenidi. ¹⁵ Yehuda uni yüzi yépiqlik körüp, bu bir jalap iken dep xiyal qilip, ¹⁶ yoldin qayrilip uning teripige bérip, öz kélini ikenlikini bilmey: «Kelgin men sanga yéqinchiliq qilay» dédi. U jawab bérip: «Manga yéqinchiliq qilsang, manga néme bérisen?» dédi. ¹⁷ U uninggha: «Padamning ichidin bir oghlaqni sanga ewetip bérey» dédi. Xotun özi: «Sen uni ewetküchilik manga bir görü bérisenmu?» dep sorisa, ¹⁸ u özi: «Sanga néme görü bérey» dédi. Xotun sözlep: «Öz möhürüng bilen zunnaringni qolungdiki hasanggha qoshup, görü bergin» dése, u buni bérip, uninggha yéqinchiliq qilsa, xotun uningdin hamilidar bolup qaldi. ¹⁹ Andin u qopup kétip, perenjini séliwétip, tulluq égini kiyiwaldi.

²⁰ Yehuda bolsa, xotunning qolidiki görünü yandurup kelsun dep, özining adullamiy bolghan dostidin oghlaqni ewetti. Emma u uning özini tapalmay, ²¹ u jaydiki ademlerdin: «Enaim yolining yénida olturidighan jalap qeyerdidur?» dep sorisa, ularning özi: «Bu yerde héchbir jalap yoq idi» dep jawab berdi. ²² Buning üçün u özi Yehudaning qéshigha yénip bérip: «Men uni tapalmidim. U jaydiki xelqmu: «Bu yerde héchbir jalap yoq idi» dédi» dep éytti. ²³ Yehuda sözlep: «Xeyr, buni u tutsun. Biz bolsaq, xijalet bolmayli. Herqandaq bolsa, men oghlaqnighu ewettim. Lékin sen u xotunni tapalmiding emesmu?» dédi.

²⁴ Üch ayche ötkendin kéyin Yehudagha: «Séning kélining Tamar zina qilip, buning üstige zinadin hamilidarmu bolup qéliptu» dégen xewer yetti. U waqit Yehuda: «Uni élip chiqinglar, köydürülsun» dédi. ²⁵ Lékin u chiqirilghinida, öz qéynatisigha xewer ewetip éytquzup: «Men bolsam, shu nersilerning igisi bolghan ademdin hamilidar bolup qalдим. Emdi sen teptish qilip, bu möhür, zunnar we hasining özi kimning ikenlikini körüp baqqin» dédi. ²⁶ Yehuda bolsa

bu nersilerni tonup qélip: «Men bolsam, uni oghlum Shélagha élip bermigech, u manga nisbeten adirlaqtur» dep éytti. Emma mundin kéyin u uninggha yene yéqinchiliq qilmidi.

²⁷ Uning tughidighan waqti kelgende mana qorsiqida qoshkézek idi.

²⁸ Tughidighan waqtida birisi qolini chiqarsa, tughut anisi derhal bir toq yipni élip, uning qoligha chigip qoyup: «Bu awwal chiqti» dep éytti. ²⁹ Lékin u qolini yene ichige tiqiwalsa, mana uning birtughqini tughuldi. U waqit tughut anisi sözlep: «Sen qandaq qilip qistap chiqting?» dédi. ³⁰ Buning üçhün uning ismi Perez dep ataldi. Andin kéyin qoligha toq qizil yip chigilgen birtughqini tughuldi. Uning ismi Zérah dep ataldi.

Yüsüp Potifarning öyide

39¹ Yüsüp Misirgha keltürülginide, Firewnning mehrimi bolup, uning xas pasibanlirining üstide turghan Potifar özi anda uni élip kelgen ismailiylarning qolidin aldi. ² Lékin Xudawende Yüsüp bilen bolghach, u özi rawajliq kishi bolup, özining misirliq xojisining öyide turup qaldi. ³ Uning xojisi bolsa Xudawende uning bilen bolup, özi néme ish qilsa, Xudawendining uning qoligha ronaq keltürüp berginini kördi.

⁴ Uning üçhün Yüsüp uning közlidiride iltipat tépip, uning xizmitini qilatti. Xojisi uni öz öyining üstige toxtitip qoyup, barche teelluqini uning qoligha tapshurdi.

⁵ U uni öyi bilen barche teelluqining üstige qoyghandin tartip, Xudawende bu misirliqning öyige Yüsüpning sewebidin beriket bergech, Xudawendining berikiti öyidiki bilen sehradiki pütün barliqigha kelgili turdi. ⁶ Uning üçhün u özi pütün barliqini Yüsüpning qoligha tapshurup qoyup, özi yeydighan nénidin bashqa nerse bilen kari yoq idi. Lékin Yüsüp bolsa kélishken bolup körünüşke chirayliq idi.

⁷ Birnechche waqit ötkendin kéyin uning xojisining xotuni Yüsüpke köz sélip: «Men bilen yatqin» dédi. ⁸ Emma u unimay, xojisining xotunigha söz qilip: «Mana xojam bolsa öydiki méning qolumda bolghan nersiler bilen kari yoq. U özi pütün barliqini méning qolumgha tapshurup qoydi. ⁹ Bu öyde mendin chong kishi yoq. Sendin bashqa héchbir nersini mendin ayimidi, chünki sen uning xotunidursen. Undaq bolsa, men qandaqmu shundaq yamanliqni qilip, Xudagha gunah qilay?» dédi. ¹⁰ Emma u her küni Yüsüpke gep qilsimu, u uning bilen yétip, uninggha yéqinchiliq qilidighan gepke unimaytti.

¹¹ Künlerde bir kün öy ichidikilerdin anda héchkim yoq waqtida, Yüsüp öz ishi üçhün öyge kirse, ¹² bu xotun uning yépinchisini tutuwélip: «Men bilen yatqin»

dep éytti. U waqit u öz yépinchisini uning qolida tashlap qéchip, tashqirigha chiqip ketti. ¹³ Xotun bolsa u öz yépinchisini méning qolumda tashlap, tashqirigha qéchip ketti dep körgende, ¹⁴ öyidiki xelqini qichqirip ulargha: «Qaranglar, érim bolsa ibraniy bolghan bir ademni biz bilen oynisun dep, bizge élip keldimu? Bu adem qéshimga kirip, men bilen yatqili qopqanda, ünlük awaz bilen chirqirighili turdum. ¹⁵ U méning ünlük awaz bilen chirqirighinimni körgende öz yépinchisini qolumda qoyup, qéchip tashqirigha chiqip ketti» dep éytti. ¹⁶ U uning yépinchisini xojisi öyige yénip kelgüchilik yénida saqlap qoyup, ¹⁷ uningghimu shundaq gep qilip: «Sen élip kelgen ibraniy ghulamning özi men bilen oynashqili qéshimga kirdi. ¹⁸ Lékin men ünlük awaz bilen chirqirisam, u öz yépinchisini qéshimda tashlap, tashqirigha qéchip ketti» dédi. ¹⁹ Uning xojisi öz xotunidin: «Séning qulung bolsa manga undaq-mundaq qildi» dégen sözni anglighinida, achchiqi ottek tutashti. ²⁰ Buning üçhün xojisi Yüsüpni tutup, padishahning gundisigha chüshkenlarning solan'ghan jayigha solap qoydi. Buning bilen u anda solaqta yétip qaldi.

Yüsüpnig solaqta yétishi

²¹ Lékin Xudawende Yüsüp bilen bolup, uninggha rehim qilip, gundipayning neziride iltipat tapturdi. ²² Shundaqki, gundipayning özi gundixanidiki gundigha chüshkenlarning hemmisini Yüsüpnig qoligha berdi. Anda hernéme qilinmaqchi bolsa, uning wasitisi bilen qilindi. ²³ Gundipay bolsa uning qolidiki héch ishtin endishe qilmatti, chünki Xudawende uning bilen bolghach, her ish qilsa, Xudawende uni ongushluq qilatti.

Yüsüp ikki chüshlarning tebirini béridu

40 ¹ Bir waqittin kéyin Misir padishahining saqiysi bilen nawiyi öz xojisi bolghan Misir padishahigha gunah qildi. ² Bu sewebtin Firewnning özi saqiylarning chongi bilen nawaylarning chongi bolghan bu ikki mensepdarigha ghezeplini, ³ Ularni xas pasibanlarning serdarining öyide, Yüsüp solaqliq turghan gundixanigha solap qoydi. ⁴ U waqit pasibanlarning serdari özi Yüsüpni ulargha xizmet qilghili teyinlep qoydi. Ular bolsa bir waqitqiche solaqta yétip qaldi. ⁵ Misir padishahining saqiysi bilen nawiyining özi gundixanida solaqliq turghinida, ikkilisi bir kéchide herbiri özige yarisha teberi bar birdin-birdin chüsh kördi.

⁶ Etigini Yüsüp ularning qéshigha kirse, ularning ghemkin olturghinini körüp, ⁷ özi bilen bille xojisining öyide solaqliq turup, Firewnning mensepdarliri

bolghan bu ikkiylendin: «Bügün némishqa chirayinglar sörün?» dep soridi. ⁸ Ular uninggha jawab béríp: «Biz bolsaq bir chüsh körduq, emma uning tebirini éytip bérídighan kishi yoqtur» dédi. Yüsüp ulargha: «Tebir bérishke Xudaning qudriti yoqmu? Chüshni manga éytinglar» dédi.

⁹ U waqit saqiylarning chongi Yüsüpke öz chüshini éytip béríp: «Chüshümde körsem, aldında bir üzüm téli turghan iken. ¹⁰ Bu üzüm télining üç shéxi bar iken. Mana bu özi chiqip, köklep chéheklep, sapaqlirida üzüm piship sanggilap turghan iken. ¹¹ Firewnning jamini qolumda tutup, üzümlerni élip Firewnning jamigha siqip, bu jamni uning qoligha berdim» dédi. ¹² Yüsüp uninggha söz qilip: «Chüshning tebiri budurki: Bu üç shax bolsa özi üç kündur. ¹³ Üch kün ichide Firewn sanga izzet béríp, öz mensipingde séni qoyup qoyidu. Buning bilen sen, baldur uninggha saqiy bolghandek, Firewnning qoligha jamni bérídighan bolisen. ¹⁴ Lékin sanga yaxshiliq yetkende, méni yadinggha yetküzüp manga yaxshiliq qilghin. Firewnning aldida men toghruluq gep qilip, méni bu öydin chiqartqin. ¹⁵ Chünki men bolsam ibraniylarning yurtidin naheq teriqide keltürüldüm. Munda méni zindan'gha salghudek bir ish qilmidim» dédi.

¹⁶ Nawaylarning chongi bolsa Yüsüpning yaxshi tebir berginini körüp, uninggha sözlep: «Menmu bir chüshni kördüm. Mana, béshimda aq nan bar üç tewang bar iken. ¹⁷ Üstündiki tewangda Firewn yeydighan nanlar bar iken. Lékin ucharqanatlar béshimdiki tewangdin ularni yer iken» dédi. ¹⁸ U waqit Yüsüp söz qilip: «Chüshning tebiri budurki: Bu üç tewang bolsa özi üç kündur. ¹⁹ Üch kün ichide Firewn séning béshingni késip, séni yaghachqa asidu. U waqit ucharqanatlar kélip, göshüngni yeydighan bolidu» dédi.

²⁰ Üchinchi küni Firewnning tughulghanküni bolghach, u özi hemme xizmetkarliri üçün bir ziyapet qilip, öz xizmetkarlirining arisida saqiylarning chongi bilen nawaylarning chongini yad qilip, ²¹ saqiylarning chongini yene öz mensipige qoyup qoydi. Shundaqki, özi jamni Firewnning qoligha yene bérídighan boldi.

²² Lékin nawaylarning chongini Yüsüpning özi tebir bergendek ésiwetti. ²³ Emma saqiylarning chongi bolsa Yüsüpni yad qilmay, uni untup qaldı.

Firewnning chüshi

41 ¹ Pütün ikki yil ötüp bolghanda Firewn bir chüsh kördi. Mana u özi deryaning boyida turghan iken. ² Qarisa, deryadin yette chirayliq sémez kala chiqip, qomushluqta otlighili turghan iken. ³ Andin kéyin bashqa yette set we oruq kala deryadin chiqip, ilgiriki kalilarning yénida deryaning boyida turghan iken. ⁴ Bu set we oruq kalilar bolsa u yette chirayliq sémez kalini yep kétipu. U waqit Firewn oyghinip ketti.

⁵ Yene uxlap, ikkinchi mertive chüsh kördi. Körse, bir béghishtin yette toluq we chirayliq bash chiqiptu. ⁶ Andin kéyin sherqning shamili bilen soliship qalghan yette dane oruq we set bash chiqiptu. ⁷ Bu oruq bashlar bolsa u yette séviz toluq bashni yutup kétiptu. Andin Firewn oyghinip körse, mana bu özi chüsh idi.

⁸ Etigini uning köngli biaram bolup, Misirdiki hemme jaduger bilen barche danishmenlerni qichqirip keltürdi. Firewn öz chüshini ulargha éytip berse, héchkim Firewn'ge tebirini éytip bérelmide. ⁹ U waqit saqiylarning chongi Firewn'ge sözlep: «Bu kün xatalirim yadimgha keldi. ¹⁰ Firewn öz qullirigha achchiqlinip, men bilen nawayning chongini pasibanlarning serdarining öyide solaqqa saldurup qoyghanda, ¹¹ uning bilen men bir kéchide birdin-birdin chüsh kördüq, emma herqaysimiz körgen chüshning teberi bashqa-bashqa idi. ¹² Anda biz bilen bille pasibanlarning serdarining quli bolghan ibraniy bir yigit bar idi. Uninggha chüshlirimizni éytseq, u bizning chüshlirimizning tebirini bayan qilip, herbirimizning körgen chüshige qarap tebir bergenidi. ¹³ Uning bergen teberi éyqtinidek chiqip men bolsam öz mensipimge yandurulup bashqisining özi dargha ésildi» dédi.

Yüsüp Firewnning chüshining tebirini béridu

¹⁴ U waqit Firewn kishi ewetip, Yüsüpni qichqartsa, ular derhal uni gundixanidin chiqardi. U haman Yüsüp chach-saqallirini chüshürüp, égin yenggüshlep, Firewnning aldigha kirdi. ¹⁵ Firewn Yüsüpke sözlep: «Men bolsam, chüsh kördüm, emma héchkim uning tebirini éytip bérelmide. Sen toghruluq: «Bir chüshni anglisa, tebirini béreleydu» dep anglidim» dédi. ¹⁶ Yüsüp Firewn'ge jawab bérip: «Méning qudritim yoq, lékin Xuda Firewn'ge yaxshi jawab béridu» dédi. ¹⁷ U waqit Firewn Yüsüpke sözlep: «Men bolsam, chüshümde deryaning léwide turghan ikenmen. ¹⁸ Qarisam, deryadin yette séviz chirayliq kala chiqip, qomushluqta otlap yürgen iken. ¹⁹ Mana ulardin bashqa yette ajiz tola we set oruq kala chiqiptu. Men bolsam, Misir yurtida undaq set kala körgen emesmen. ²⁰ Bu oruq we set kalilar bolsa awwalqi yette séviz kalini yep ketiptu. ²¹ Ularni yep bolsimu, qorsiqigha bir néme kirgendek melum bolmay, belki baldurqidek set halida turghan iken. Andin men oyghinip kétip, ²² yene chüsh körsem, mana bir béghishtin yette toluq we chirayliq bash chiqiptu. ²³ Andin kéyin sherqning shamili bilen soliship qurup ketken yette dane oruq bash chiqip, ²⁴ bu oruq bashlarning özi yette chirayliq bashni yep kétiptu. Men özüm buni jadugerlerge dep bersem, manga tebirini éytip béridighan héch kishi chiqmide» dédi.

²⁵ Yüsüp Firewn'gha éyttiki: «Firewnning chüshlirining menisi birdur. Xuda özi qilidighinini Firewn'ge bildürüptu. ²⁶ Bu yette yaxshi kala bolsa özi yette yil bolup, bu yette yaxshi bashmu yette yil bolidu. Buning özi oxshash bir chüshur.

²⁷ Ulardin kéyin chiqqan yette oruq we set kala bolsa yette yil bolup, sherqning shamili bilen soliship qalghan yette oruq bashmu shundaq bolup, acharchiliqning yette yilidur. ²⁸ Men Firewn'ge: «Xuda özi qilidighinini Firewn'ge bildürüptu» dégen sözümning menisi shudur. ²⁹ Mana pütün Misir yurtida yette tola yilghiche toqchiliq bolidu. ³⁰ Andin kéyin yette yilghiche acharchiliq bolidu. Shundaqki, Misir yurtida toqchiliq tamamen untulup kétip, acharchiliqning özi yurtni xarab qilidighan bolidu. ³¹ Kélidighan acharchiliqning sewebidin yurtta ötken toqchiliq yad qilinmaydu, chünki acharchiliq bolsa tola qattiq bolidu. ³² Lékin chühshning özi yandurulup, Firewn'ge ikki mertiwé körün'genning menisi shuki: Bu ish bolsa Xuda teripidin toxtitilghan bolup, Xuda uni hem pat keltüridu. ³³ Emdi Firewn özi bir eqilliq dana kishini tépip, Misir yurtining üstige qoysun. ³⁴ Firewn mundaq qilsunki, toqchiliq yette yil ichide Misir yurtining ashliqining beshtin birini yighiwélip alsun dep, yurtqa nazaretchiler qoysun. ³⁵ Bular bolsa u kélidighan yaxshi yillarda hemme ashliqni yighip, sheher-sheherde bughdayni Firewnning qol astigha jem qilip, yémeklik bolsun dep, saqlap qoysun. ³⁶ Bu ashliq bolsa yurtning özi acharchiliqtin halak bolup ketmisun dep, Misir yurtigha kélidighan yette yilliq acharchiliq üçün döwilensun» dédi. ³⁷ Bu söz bolsa Firewn bilen uning xizmetkarlirigha xush keldi.

Yüsüpning Misir üstige bash wezir qilinishi

³⁸ Buning üçün Firewn öz xizmetkarlirigha sözlep: «Ejeba bu kishidek ichide Xudaning Rohi bar kishi bizge tépílamdu?» dédi. ³⁹ Andin Firewn Yüsüpke sözlep: «Xuda sanga buning hemmisini bildürgech, héchkim sendek eqilliq dana bolmaydu. ⁴⁰ Emdi sen méning öyümning üstige toxtitilip, pütün xelqim bolsa séning aghzinggha qarısun. Men yalghuz textning igisi bolghach, sendin chongraq bolay» dédi. ⁴¹ Shuni dep, Firewn Yüsüpke yene sözlep: «Men séni pütün Misir yurtining üstige qoyup qoydum» dédi. ⁴² U waqit Firewn öz qolidin möhür üzükini chiqirip, Yüsüpning qoligha sélip, uninggha nepis kanapliq libasni kiydürüp, boynigha bir altun zunnarni ésip, ⁴³ uni özining ikkinchi harwisigha mindürüp, uning aldida jarqiritip: «Tiz pükünglar! Firewn bolsa uni pütün Misir yurtining üstige tiklep qoydi» dep éytquzdi. ⁴⁴ Andin Firewn Yüsüpke sözlep: «Firewn dégen men özümduremen. Pütün Misir yurtida sendin jawabsiz kishi qol putini midirlatmisun» dédi. ⁴⁵ Firewn bolsa Yüsüpke Zafnat-Paaniyah dep at qoyup qoyup, Onning kahini bolghan Potiféraning qizi Asinatni uninggha xotunluqqa élip berdi. U waqittin tartip, Yüsüp özi Misir yurtini arilighili turdi. ⁴⁶ Yüsüp özi Misirning padishahi Firewnning aldigha toghra bolghinida ottuz yashta idi. Emma Yüsüp bolsa Firewnning qéshidin chiqip pütün Misir yurtini arilap,

⁴⁷ toqchilik yette yil ichide ashliq tola bolghach, ⁴⁸ u özi bu yette yil ichide Misir yurtida peyda bolghan her xil yégülükni sheher-sheherge yighip, her sheherning etrapidiki ashliqni u sheherning özige jughlap qoyup ketti. ⁴⁹ Bu teriqide Yüsüp özi déngizning qumidek nahayiti tola ashliqni yighip bihésab bolghach, hésab qilishni tashlidi.

Yüsüpnig ailisi

⁵⁰ Acharchiliq yillar kelmestin ilgiri, Yüsüpke ikki oghul tughuldi. Bularning özini Onning kahini bolghan Potiféraning qizi Asinat uninggha tughup berdi. ⁵¹ «Xuda manga hemme musheqqitim bilen atamning pütün öyini untuldurdi» dep Yüsüp öz tunji oghligha Manasse at qoyup, ⁵² «Musheqqitimning yurtida Xuda méni uruqluq qildi» dep ikkinchisige Efraim at qoydi.

Acharchiliqning bashlinishi

⁵³ Emma Misir yurtida bolghan bu yette toqchilik yil ötüp ketti.

Acharchiliq Misirni basidu

⁵⁴ Andin kéyin Yüsüpnig éytqinidek, acharchiliqning yette yili bashlandi. U waqit hemme yurtlarda acharchiliq boldi, lékin Misirning yurtida her yerde nan bar idi. ⁵⁵ Misir yurtining hemmisi achliq tartip, xelqning özi nan üçün Firewn'ge peryad qilsa, Firewn hemme misirliqlargha: «Yüsüpnig qéshigha béríp, u silerge néme dése, uni qilinglar» dédi. ⁵⁶ Pütün yer yüzide acharchiliq bolghanda, Yüsüp hemme sanglarni échip, misirliqlargha ashliq satatti. Lékin Misir yurtidiki acharchiliq qattiq bolghili turdi. ⁵⁷ Bashqa hemme yurtlardinmu xelq, ashliq alayli dep, Misirgha Yüsüpnig qéshigha kéletti, chünki acharchiliq bolsa hemme yurtlarda qattiq bolghili turghanidi.

Yüsüpnig buraderlirining Misirgha birinchi qétim bérishi

42¹ Yaqub Misirda ashliq barliqini bilginide, u özi oghullirigha: «Némishqa bir-biringlarga qariship turisiler?» dédi. ² Andin yene sözlep: «Mana anglisam, Misirda ashliq bar imish. U yerge béríp, andin bizge ashliq élip kélinglar. Buning bilen ölüp ketmey, tirik qalayli» dédi. ³ U waqit Yüsüpnig on buradiri ashliq alghili Misirgha bardi. ⁴ Emma Yaqub Yüsüpnig ukisi

Benyaminni uning özige bir balayiapet bolmisun dep, akiliri bilen bille ewetmidi. ⁵ Bu teriqide Qanaan yurtida acharchiliq bolup qalghach, bashqilar ashliq alghili kelse, Israilning oghullirimu keldi. ⁶ U waqit Yüsüp özi yurtning waliysi bolup, xelqning hemmisige ashliq sétip turghanidi. Yüsüpning buraderliri bolsa kélip uning aldida yúzliiri yerge tegküdek tezim qildi. ⁷ Yüsüp buraderlerni körüp ularni tonudi, emma tonushluq bermey, ulargha qattiqlik bilen gep qilip: «Ne yerdin keldinglar?» dep soridi. Ular jawab béríp: «Qanaan yurtidin ashliq alghili kelduq» dédi. ⁸ Yüsüp buraderlirini tonusimu, ular uni tonumidi. ⁹ Yüsüp bolsa özi ular toghrisida körgen chüshlirini yadigha yetküzüp, ulargha: «Siler jasus bolup, yurtning ochuq yerlirini körgili keldinglar» dédi. ¹⁰ Emma ular uninggha jawab béríp: «Yoqsu, ey xojam, belki qulliring ashliq alghili keldi. ¹¹ Hemmimiz bir kishining oghulliri bolup, toghra ademlerdurimiz. Qulliring bolsa jasus emestur» dédi. ¹² Lékin u ulargha söz qilip: «Undaq emes, belki yurtning ochuq yerlirini körgili keldinglar» dédi. ¹³ Ular jawab béríp: «Qulliring bolsa on ikki burader bolup, Qanaan yurtidiki bir ademning oghulliridur. Lékin kichikining özi emdi atimizning qéshida qélip, yene birisi yoq bolup ketti» dédi. ¹⁴ Emma Yüsüp ulargha söz qilip: «Silerge éytqinimdek jasustursiler. ¹⁵ Lékin buning bilen silerni sinap baqay: Firewnning hayati bilen qesem qilimenki, kichik ukanglar bu yerge kelmigüchilik siler bu yerdin chiqip ketmeysiler. ¹⁶ Ukanglarni élip kelgili biringlarni ewetinglar. Siler bolsanglar, solaqliq turisiler. Buning bilen éytqininglar rastmu dep sinap baqay, bolmisa Firewnning hayati bilen qesem qilimenki, sheksiz jasus ikensiler» dep, ¹⁷ hemmisini üç kün'giche solap qoydi. ¹⁸ Üchinchi küni Yüsüp ulargha söz qilip: «Men bolsam, Xudadin qorqimen. Tirik qalmiqinglar üçün yalghuz bir ishni qilinglar. ¹⁹ Eger toghra ademler bolsanglar, buraderliringlardin biri siler solan'ghan öyde solaqliq tursun. Qalghanliringlar bolsa öyliringlarning acharchiliqi üçün ashliq élip kétip, ²⁰ kichik ukanglarni qéshimgha élip kélinglar. Eger sözliringlar rast chiqsa, ölmey qalisiler» dése, ular shundaq qilidighan boldi. ²¹ Ular bir-birige sözlishop: «Sheksiz biz bolsaq, buradirimizge qilghan ishimiz bilen gunahkar bolup qalduq. U özi bizge yalwursimu, uning tenglikini körüp turup, uninggha qulaq salmighan iduq. Buning üçün bu tenglik üstimizge chüshti» déyishti. ²² U waqit Ruben sözlep: «Men silerge: < Bu baligha zulum qilmanglar> déginimde, unimidinglar emesmu? Mana emdi uning qéni telep qilinidu» dédi. ²³ Emma Yüsüp ulargha terjiman bilen gep qilghach, ular Yüsüpning gepni uqup turghinini bilmidi. ²⁴ U bolsa ulardin özini yaqigha tartip yighlidi. Kéyin ularning qéshigha yénip kélip, ulargha sözlep, ularning arisidin Shimonni tutup, uni ularning köz aldida baghlap qoydi. ²⁵ Andin kéyin Yüsüp: «Ularning tagharlirigha ashliq toldurup, herbirining pulini yandurup taghirigha sélip

qoyup, yolgha ozuqmu bersun» dep buyrusa, ulargha shundaq qilindi. ²⁶ Ular bolsa ashliqni ésheklirige yúklep, andin ketti.

²⁷ Emma menzilge chúshkinide, ularning biri éshikige boghuz bergili taghirini achsa, taghirining aghzida pulini kórup, ²⁸ óz buraderlirige: «Méning pulum yanduruluptu. Mana, bu ózi taghirimda turidu» dédi. Shuni dése, ularning hoshi uchup kétép, titriship bir-birige: «Xudaning bizge bu néme qilghinidur?» dep éytishti. ²⁹ Ular bolsa Qanaan yurtigha, atisi Yaqubning qéshigha kélip, hemme weqelirini uninggha dep bérip: ³⁰ «Yurtning xojisi bolghan kishi bizge qattiq gep qilip, bizni yurtqa kelgen jasus xiyal qildi. ³¹ Emma biz uninggha: « Biz bolsaq, toghra ademler bolup, jasus emesimiz. ³² Biz on ikki burader bolup, bir atining oghulliridurmiz. Birimiz yoq bolup kétép, kichikimiz bolsa héli Qanaan yurtida atimizning qéshida qaldi» dések, ³³ U yurtning xojisi bolghan kishi bizge sózlep: « Toghra ikenlikinglarni shuningdin bileyki, buraderliringlarning birini méning qéshimda qoyup, öyüglarning acharchiliqi üçün ashliq élip kétép, ³⁴ andin kichik ukanglarni qéshimgha élip kelsenglar, men silerning jasus bolmay, toghra ikenlikinglarni bilip, buradiringlarni silerge yandurup bérey. Andin kéyin yurtta oqet qilsanglar bolidu» dep éytti» dédi. ³⁵ Emma ular tagharlirini boshatqinida, mana herbirining chigiklik puli taghirida bar idi. Ularning ózi bilen atisi chigiklik pullarni körgende qorqup ketti.

³⁶ Atisi Yaqub ulargha: «Méni balisiz qildinglar. Yüsüp bolsa yoq boldi, Shimonmu yoq, emdi Benyaminnimu élip ketmekchi boldunglarmu? Mana bu ishlarning hemmisi üstümge keldi» dédi. ³⁷ U waqit Ruben óz atisigha sóz qilip: «Eger men uni qéshinggha yanduruwélip kelmisem, méning ikki oghlumni óltürüwetkin. Emdi uni méning qolumgha tapshurghin. Men uni qéshinggha yanduruwélip kéley» dése, ³⁸ u jawab bérip: «Oghlumning ózi siler bilen barmisun, chünki uning akisi ölüp kétép, bu ózi yalghuz qaldi. Mubada yolda kétép barghininglarda uninggha bir balayiapet yetse, méning aq chachlirimni ghem bilen görge yetküzisiler» dédi.

Yüsüping buraderlirining Misirgha ikkinchi qétim bérishi

43 ¹ Emma yurtta acharchiliq qattiq idi. ² Bu sewebtin ular Misirdin élip kelgen ashliqni yep bolghanda, atisi ulargha: «Yene bérip, bizge azghina ashliq élip kélinglar» dédi. ³ Lékin Yehuda uninggha jawab bérip: «U kishi bolsa bizge tekitlep: « Ukanglar siler bilen bolmisa, yüzümni körelmeysiler» dep éytqanidi. ⁴ Eger ukimizni biz bilen ewetseng, biz bérip, sanga ashliq élip kélimiz. ⁵ Emma uni ewetkili unimisang, biz barmaymiz. Chünki u kishi ózi: « Ukanglar siler bilen bolmisa, yüzümni körelmeysiler» dep éytqanidi» dédi. ⁶ U

waqit Israil sۆzlep: «Néme üçün manga yamanliq qilip, u kishige: < Yene bir ukimizmu bar> dep éytinglar?» dédi. ⁷ Ular jawab bérip: «U kishining özi biz bilen xanidanimizning ehwalini kolap sorap: < Atanglar hazir hayatmu? Yenimu buradiringlar barmu?> dep sorisa, biz uning soaligha muwapiq jawab berduq. Sheksiz biz bolsaq, uning bizge: < Ukanglarni élip kélinglar> deydighinini qandaq bilettuq?» dédi. ⁸ Yehuda atisi Israilgha sۆz qilip: «Oghulni men bilen ewetseng, biz qopup barimiz. Buning bilen xahi biz bolsaq, xahi sen bolsang, xahi balilirimiz bolsa ölmey tirik qalimiz. ⁹ Men uninggha képil bolimen. Sen uni méning qolumdin telep qilghin, eger men uni séning qéshinggha yanduruwélip kélip, aldingda turghuzup qoymisam. Pütün ömrümde gunahkar bolay. ¹⁰ Chünki eger hayal bolmighan bolsaq, hélihiche ikkinchi mertuwe yénip kélettüq» dédi.

¹¹ U waqit ularning atisi Israil ulargha sۆzlep: «Undaq bolsa, mundaq qilinglarki, u kishige sowgha bolsun dep, tagharliringlarga bu yurtning hemmidin yaxshi méwiliridin élip, azghina xushpuraq yagh bilen az-maz hesel, dora-dermek bilen murmekki, piste bilen badam jaylap, ¹² qolunglarda ikki hesse pulni élip, tagharliringlarning aghzidiki yandurulghan pulnimu alghach béringlar. Éhtimalki, bu ish sewenlik bilen bolghan bolsa kérek. ¹³ Ukanglarnimu bille élip qopup, u kishining qéshigha yene béringlar. ¹⁴ Qadir Xuda özi silerge u kishining aldida merhemet taptursun. Buning bilen u özi yene bir buradiringlar bilen Benyaminni silerge qoshup yandurup ewetermikin. Bolmisa balisiz bolghinim bolghan» dédi.

¹⁵ U waqit bu kishiler mezkur sowghini élip, qollirigha ikki hesse pulni jaylap, Benyaminni élip qopup, Misirgha bérip, Yüsüpning aldigha hazir boldi.

¹⁶ Yüsüpning özi Benyaminni ular bilen bille körginide, öz öy bashqurghuchisigha buyrup: «Bu ademlerni öyümge bashlap kirip, mal soyup taam teyyar qilghin, chünki bu kishiler bolsa chüshlük ashni men bilen yésun» dédi. ¹⁷ U kishi özi Yüsüpning buyrughinini qilip, bu ademlerni Yüsüpning öyige bashlap kirdi.

¹⁸ Ular bolsa Yüsüpning öyige kirküzülgende qorqushup kétip, sözlishop: «Awwalqi mertuwe tagharlirimizda yandurulghan pulning sewebidin biz öyge kirküzüldüq. Emdi u bizlerge hujum qilip, üstimizge chüshüp, bizni qul qilip, ésheklirimizni tartivalidighan'gha oxshaydu» dep éytishti. ¹⁹ Ular Yüsüpning öy bashqurghuchisining qéshigha bérip, öyning derwazisida turup, ²⁰ uninggha sۆzlep: «Ey xojam biz bolsaq, ilgirimu munda ash alghili kelgen iduq. ²¹ Biz menzilge kélip, öz tagharlirimizni achsaq, mana her kishining puli öz taghirining aghzida tépip, pulimizning özi tartilghiniche idi. Biz buni yandurush üçün, qolimizda élip keldüq. ²² Ashliq alghili qolimizda bashqa pulmu élip keldüq, emma tagharlirimizgha pulni kimning sélip qoyghinini bilmiduq» dédi. ²³ U ulargha: «Xatirjem bolup qorqmanglar. Silerning Xudayinglar bolup, atabowiliringlarning Tengrisi bolghanning özi tagharliringlarda silerge xezine

bergen'ge oxshaydu. Pulunglar manga tegdi» dédi. Kéyin Shimonni ularning qéshigha élip chiqti. ²⁴ U kishi bolsa ularni Yüsüpning öyige boshlap kirip, ulargha putlirini yughili su béríp, ésheklirige boghuz berdi. ²⁵ Andin ular Yüsüp chüsh waqtida kelgüchilik sowghilarni rastlap qoydi, chünki ular özining anda nan yeydighinini anglighanidi.

²⁶ Yüsüp öyge kelgende, ular qolliridiki sowghilarni öyge, uning aldigha élip kirip, béshi yerge tegküdek uninggha tezim qildi. ²⁷ U bolsa ulardin tinchliq sorap: «Siler gépini qilghan qéri atanglar salametmu? U hazir hayatmu?» dep éytti. ²⁸ Ular jawab béríp: «Qulung atimiz bolsa salamet turup, hazir hayattur» dep égilip tezim qildi. ²⁹ Andin u közlrini kötürüp, bir anidin bolghan öz ukisi Benyaminni körüp: «Siler manga gépini qilghan kichik ukanglar shumu?» dep sorap: «Ey oghlum, Xuda sanga merhemet qilsun» dédi. ³⁰ Shuni dep, öz ukisigha köngli téship ketkech, xilwetke béríp yighlay dep, Yüsüp aldirap ichkirki öyge kirip, anda yighlighili turdi. ³¹ Andin yüzini yuyup chiqip özini toxtitip: «Taam tizinglar» dep éytsa, ³² xizmetkarlar uning özi bilen ulargha bashqa-bashqa qoyup, uning bilen bolghan misirliqlarghimu bashqa-bashqa jayda taam qoydi. Chünki misirliqlar bolsa ibraniylar bilen taam yémekni yirginchlik körgech, ular bilen yémeytti. ³³ Yüsüpning buraderliri bolsa uning utturida tunjisi tunjiliqigha yarisha kichiki kichiklikige yarisha olturghuzulghach, bularning özi heyran qéliship bir-birige qarashiti. ³⁴ Andin kéyin u özi aldidiki taamdin élip, üleshtürüp bergili turdi. Emma Benyaminning hessisi bolsa bashqilarning herbiriningkidin besh hesse oshuq idi. Ular bolsa sharab ichip uning bilen xushluq qildi.

Yüsüp buraderlirini sinaydu

44 ¹ Andin kéyin u özi öy bashqurghuchisigha buyrup: «Bu kishilerning tagharlirigha kötürelishiche ashliq toldurup, her ademning pulini taghirining aghzigha sélip qoyup, ² méning jamim bolghan kümüş jamni ashliqning puli bilen bille kichikining taghirining aghzigha tiqip qoyghin» dédi. Shuni dése, u özi Yüsüpning déginidek qildi. ³ Etisi yorughanda bu kishiler ésheklirini élip mangdi. ⁴ Lékin ular sheherdin chiqip, azghina mangghanda, Yüsüp öz öy bashqurghuchisigha: «Sen qopup, bu ademlarning keynidin qoghlap, yétip béríp, ulargha: < Némishqa yaxshiliqning ornigha yamanliq qildinglar? ⁵ Ejeba bu bolsa uningda xojam sharab ichip, hem pal baqidighan jam emesmu? Mundaq qilghininglar bilen yaman ish qildinglar» dep éytqin» dédi.

⁶ Bu kishi ularning keynidin yétip, ulargha bu sözni qilghinida, ⁷ ular uninggha jawab béríp: «Xojimiz bolsa némishqa mundaq gep qilidu? Qulliring bolsa mundaq ishni hergiz qilmaydu. ⁸ Mana biz bolsaq, tagharlirimizning aghzidiki

uchrighan pulnimu Qanaan yurtidin séning qéshinggha yandurup kelduq. Undaq bolsa, qandaq xojangning öyidin kümüş we ya altun oghrilyamiz? ⁹ Qulliringning ichidin kimde bu jam tépilsa, u özi öltürülüp, bizmu xojimiz üçün qul bolayli» dédi. ¹⁰ U kishi jawab bérip: «Sheksiz éytqininglardek bolup, bu özi kimning qéshida chiqip qalsa, u kishi qulum bolup qélip, qalghanliringlar bigunah bolsun» dédi. ¹¹ Shuni dése, ular aldirap herbiri öz taghirini yerge chüshürüp, her kishining özi taghirini échip berdi. ¹² U özi chonginingkidin bashlap kichikigiche axtursa, jamning özi Benyaminning taghiridin chiqip qaldi. ¹³ U waqit ular öz éginlirini yirtip, herbiri éshikige yükni artip, sheher terepke yandi. ¹⁴ Yehuda bilen buraderliri Yüsüpning öyige kelse, u téxi anda idi. Ular uning aldigha kélip öz-özini yerge tashlidi. ¹⁵ Yüsüp ulargha söz qilip: «Silerning bu néme qilghininglar? Méningdek kishi rast pal achalaydighinimni bilmidinglarmu?» dése, ¹⁶ Yehuda jawab bérip: «Biz bolsaq, xojimizgha néme-néme sözlep, néme gep qilip, qandaq özimizni aq qilayli? Xuda özi qulliringning gunahini ashkara qildi. Mana biz bilen qolidin jam tépilghanning özi, hemmimiz qoshulup xojimizgha qul bolayli» dédi. ¹⁷ Lékin u söz qilip: «Hergiz mundaq qilmaymen, belki jam kimning qolida tépilghan bolsa, yalghuz bu kishi méning qulum bolsun. Qalghanliringlar aman-ésen atanglarning qéshigha kétinglar» dédi.

¹⁸ U waqit Yehuda uninggha yéqin bérip, éyttiki: «Ey xojam, manga qulaq sélip, xojamning quliqigha bir gep qilghili ijazet bergin. Ghezipping bolsa qulungning üstige tutashmisun, chünki sen bolsang, Firewnning özidektursen. ¹⁹ Mana xojam öz qulliridin: «Atanglar yaki ukanglar barmu?» dep sorighinida, ²⁰ biz xojimizgha jawab bérip: «Bizning bir qéri atimiz bar. U özi qérligida tapqan bir yash balisimu bar. Bu balining akisi ölüp kétép, özi bir anidin yalghuz qalghach, atisi uni tola yaxshi köridu» dep éytsaq. ²¹ sen öz qulliringgha: «Uning özini qéshimgha élip kélinglar. Men uni körey» déding. ²² Biz xojimizgha jawab bérip: «Oghul bolsa atisidin ayrilmaydu. Eger atisidin ayrilsa, atisi ölüp kétidu» dések, ²³ sen öz qulliringgha sözlep: «Eger kichik ukanglar siler bilen bille kelmise, yene yüzümni körelmeysiler» dégen iding. ²⁴ Weqe boldiki, biz qulung bolghan atimizning qéshigha barghanda, xojamning sözlirini uninggha éytip berduq. ²⁵ Atimiz bolsa: «Yene bérip, bizge az-maz ashliq élip kélinglar» dégende, ²⁶ biz jawab bérip: «Biz baralmaymiz. Eger kichik ukimiz biz bilen bolsa, baralaymiz. Chünki kichik ukimiz biz bilen bolmisa, u kishining yüzini körelmeymiz» dep éytsaq, ²⁷ séning qulung bolghan atimiz bizge sözlep: «Siler bilisilerki, xotunum manga ikki oghul tughup bergenidi. ²⁸ Biri mendin yoq bolup ketti. Men bolsam, sheksiz u yarip étilgendur dep xiyal qilip, uni yene körmidim. ²⁹ Emdi siler bunimu méning qéshimdin élip kétép, uninggha bir balayiapet yétip qalsa, siler méning aq chachlirimni ghem bilen görge yetküzdighan bolisiler» dep

éytqanidi. ³⁰ Emdi men özüm qulung bolghan atamning qéshigha barghanda, oghul biz bilen bolmisa, uning jéni oghulning jénigha baghlan'ghan bolghach, ³¹ u özi oghulning yoqluqini körgende, sheksiz ölüp kétép, qulliring bolsa qulung bolghan atimizning aq chachlirini ghem bilen görge yetküzidighan bolidu. ³² Mundin bashqa men qulung bolsam, öz atamgha oghul üçün képil bolup: «Eger men uni qéshinggha yanduruwélip kelmisem, pütün ömrümde atamning aldida gunahkar bolay» éytqan idim. ³³ Uning üçün iltimas qilimenki, men qulung bu oghulning ornida xojamning qéshida qul bolup turay. Lékin oghul özi buraderliri bilen bille ketsun. ³⁴ Chünki oghul men bilen barmisa, men qandaq atamning qéshigha baralaymen? Bolmisa, atamgha kélidighan japiliqni özüm köridighan bolimen» dédi.

Yüsüp özini buraderlirige ashkarilaydu

45 ¹ U waqit Yüsüp hemme hazir turghanlarning aldida özini toxtitalmay: «Hemmisini aldimdin chiqarghin» dep qichqardi. Yüsüp öz-özini buraderlirige ashkara qilghinida, héchkim uning qéshida turmidi. ² U bolsa misirliqlarning özi bilen Firewnning öy xelqi anglighudeq ünlük awaz bilen yighlighili turdi. ³ Yüsüp öz buraderlirige: «Men özüm Yüsüp bolimen. Atam hazir hayatmu?» dep éytti. Emma buraderliri uningdin qorqqach, uninggha héch jawab bérelmey qaldi. ⁴ Lékin Yüsüp öz buraderlirige: «Manga yéqin kélinglar» dédi. Ular yéqin kelse, u söz qilip: «Men bolsam, siler uni sétip Misirgha ewetken buradiringlar Yüsüp bolimen. ⁵ Siler bolsanglar, méni sétip bu yerge ewetkinglarcha emdi ghemkin bolushup, perishanliq tartishmanglar. Chünki Xuda özi janliringlarni qutquzmaq üçün, méni silerdin ilgiri bu yerge ewetken. ⁶ Héli yurtta ikki yil acharchiliq boldi, téxi besh yil héch térimmu bolmaydu, ormimu orulmaydu. ⁷ Silerning neslinglarni dunyada saqlap chong nijat bérip, silerni tirik qoymaq üçün, Xuda méni silerdin ilgiri bu yerge ewetti. ⁸ Undaq bolghandin kéyin, siler emes, belki méni ewetkenning özi Xudadur. U özi méni Firewn'ge ata qilip, uning pütün öyige xoja tiklep, pütün yurtigha emir qilip qoydi. ⁹ Emdi siler ildam atamning qéshigha bérip, uning özige: «Oghlung Yüsüp mundaq éytiduki, Xuda méni pütün Misirgha emir qilip qoydi. Sen bolsang, hayal qilmay méning qéshimgha kélip, ¹⁰ Goshen yurtida olturup, bala-newrilingni, qoy-kala we hemme malliringni élip kélip, manga yéqin turghin. ¹¹ Özüng, öy iching we hemme teelluqingni péqirchiliq bésiwalmisun dep, men séni anda perwish qilay, chünki téxi besh yil acharchiliq bardur» denglar. ¹² Mana silerning öz közliringlar bilen ukam Benyaminning közliri bolsa silerge gep

qilip turghan aghzimni kördi. ¹³ Siler bolsanglar, atamgha méning bu Misirda tapqan hemme sheripim bilen barche körgininglarni éytip bérip, atamni ildam bu yerge élip kélinglar» dédi. ¹⁴ Shuni dep, u özi ukisi Benyamining boynigha gire sélip yighlisa, Benyaminmu uning boynigha yölinip yighlidi. ¹⁵ Andin Yüsüp hemme buraderlirini söyüp, ular bilen quchaqliship yighlisa, buraderliri uninggha gep qilghili bashlidi.

¹⁶ Yüsüpning buraderliri keldi, dégen xewer Firewnning ordisigha yetkinide Firewnning özi bilen xizmetkarliri xush boldi. ¹⁷ Firewnning özi Yüsüpke sözlep: «Sen bolsang, buraderliringge mundaq qilghili buyrup, ulargha: < Siler emdi ulaghliringlarga yük artip, Qanaan yurtigha bérip, ¹⁸ atanglar bilen xanidaninglarni élip, méning qéshimgha kélinglar. Misir yurtidiki hemmidin yaxshi jayni silerge bérey. Siler bu yurtning yaxshi nersiliridin yenglar» dep éytting. ¹⁹ Ularning özige mundaq qilghili jékilep, ulargha: < Baliliringlarning özi bilen xotunliringlar üçün bu Misir yurtidin harwilar élip bérip, atanglarni bu yerge yetküzüp kélinglar. ²⁰ Barche Misir yurtining yaxshisi silerningki bolghach, mal-jabduqliringlar toghrisida endishe qilmanglar» dep buyrug’haysen» dédi.

²¹ U waqit Israilning oghulliri shundaq qilidighan boldi. Yüsüp bolsa Firewnning buyruqigha qarap, ulargha harwilar tapshurup, yoli üçün ozuq bérip, ²² ularning herbirige birdin yéngi égin inam qildi. Lékin Benyamining özige üç yüz parche kümüsh bilen besh yéngi égin berdi. ²³ U özi atisighimu hediyele ewetip, Misirning yaxshi nersiliri artilghan on éshekni ewetip, ashliq bilen nan we atisigha yol üçün ozuq artilghan on mada ésheknimu ewetip, ²⁴ buraderlirini yolgha saldi. Ular mangsa, u ulargha: «Yolda gep talashmanglar» dep éytti. ²⁵ Ular Misirdin chiqip, Qanaan yurtigha atisi Yaqubning qéshigha bérip, ²⁶ uninggha gep qilip: «Yüsüp bolsa hazir hayat bolup, pütün Misir yurtigha emir iken» dédi. Emma u ulargha ishenmigech, yüriki qétip qaldi. ²⁷ Lékin ular Yüsüpning ularning özige éytqan sözining hemmisini uninggha dep bérip, u özi Yüsüpning uning özini élip kelmek üçün ewetken harwilarnimu körgende, ularning atisi Yaqubning jénigha jan kirdi. ²⁸ U waqit Israilning özi: «Emdi boldi! Oghlum Yüsüp hazir hayattur. Men ölmeste bérip, uni körey» dédi.

Yaqub pütün ailisi bilen Misirgha bérishi

46 ¹ U waqit Israil hemme teelluqini élip, köchüp Bershébagha kélip, atisi Ishaqning Xudayigha qurbanliqlar ötküzdi. ² Kéchisi Xuda Israilgha rohiy körünüshte sözlep: «Ey Yaqub, ey Yaqub» dése, u jawab bérip: «Mana men» dédi. ³ U söz qilip: «Atangning Tengrisi bolghan Xuda mendurmen. Sen bolsang, Misirgha bérishtin qorqmighin, chünki men séni anda chong bir qowm qilimen. ⁴ Derweqe men sen bilen Misirgha bérip, yene séni yandurup kélimen. Yüsüp

bolsa öz qoli bilen séning közüngni yumduridu» dédi.

⁵ Andin Yaqub Bershébadin köchse, Israilning oghulliri öz atisi Yaqub bilen uning bala-chaqilirini Firewn uni élip kelmek üçhün ewetken harwilargha olturghuzup, ⁶ charwa méli bilen Qanaan yurtida tapqan teelluqini élip mangdi. Bu teriqide Yaqub bilen hemme ewladliri Misirgha keldi. ⁷ U özi oghulliri bilen oghul newrilirini we qizliri bilen qiz newrilirini yighip, hemme ewladini özi bilen bille élip, Misirgha keldi.

Yaqubning ewladliri

⁸ Yaqubning ewladliri bolup, Misirgha kelgen bu israiliylarning isimliri budur: Yaqubning tunji ogli Ruben idi.

⁹ Rubenning oghulliri bolsa Xanoq, Pallu, Xezron we Karmi idi.

¹⁰ Shimonning oghulliri bolsa Yémuel, Yamin, Ohad, Yakin, Zoxar we qanaanliq xotundin bolghan Shaul idi.

¹¹ Lawiyning oghulliri bolsa Gershon, Qéhat we Merari idi.

¹² Yehudaning oghulliri bolsa Ér, Onan, Shéla, Perez we Zérah idi. Emma Ér bilen Onan bolsa Qanaan yurtida ölüp ketkenidi. Peresning oghulliri bolsa Xezron bilen Xamul idi.

¹³ Issakarning oghulliri bolsa Tolah , Puwa, Yashub we Shimron idi.

¹⁴ Zebulunning oghulliri bolsa Séred, Élon we Yahliyel idi.

¹⁵ Bularning özi **Léyaning** Yaqubqa Padan-Aramda tughup bergen **oghulliri** idi. Oghul bilen qizlar, qizi Dina bilen jemi ottuz üç jan idi.

¹⁶ Gadning oghulliri bolsa Zifyon, Xaggi, Shuniy, Ezbon, Éri, Arodi we Aréli idi.

¹⁷ Asherning oghulliri bolsa Yimna, Yishwa, Yishwi we Beriya idi. Ularning hemshirisining özi Sérax dep ataldi. Beriyaning oghulliri bolsa Xéber bilen Malkiyel idi.

¹⁸ Bularning özi Laban öz qizi Léyagha dédek qilip bergen **Zilpaning** Yaqubqa tughup bergen **oghulliri** bolup, jemi on alte jan idi.

¹⁹ **Yaqubning xotuni Rahilening oghulliri** bolsa Yüsüp bilen Benyamin idi.

²⁰ Misir yurtida Yüsüpning özige tughulghan oghulliri bolsa Manasse bilen Efraim idi. Bularning özini Onning kahini bolghan Potiféraning qizi Asinat uninggha tughup berdi.

²¹ Benyaminning oghulliri bolsa Béla, Béker, Ashbel, Géra, Naaman, Éxi, Rosh, Muppim, Xuppim we Ard idi.

²² Bularning özi Rahilening Yaqubqa tughup bergen oghulliri bolup, jemi on töt jan idi.

²³ Danning ogli Xushim idi.

²⁴ Naftalining oghulliri bolsa Yaxsiyel, Guni, Yéser we Shillem idi.

²⁵ Bularning özi Laban öz qizi Rahilege dédek qilip bergen **Bilhaning** Yaqubqa tughup bergen **oghulliri** bolup, jemi yette jan idi.

²⁶ Yaqubning pushtidin chiqip, uning bilen Misirgha kelgenler jemi Yaqubning kélinliridin bashqa atmish alte jan idi. ²⁷ Yüsüpning Misirda tughulghan oghulliri ikki idi. Yaqubning xanidanidin bolup Misirgha kelgenler jemi yetmish jan idi.

Yaqubning Misirgha yétip kélishi

²⁸ Yaqub bolsa uni Goshen'ge bashlap barsun dep, öz aldida Yehudani Yüsüpning qéshigha ewetti. Andin kéyin ular Goshen yurtigha kélip chüshti. ²⁹ U waqit Yüsüp öz harwisini qoshup, atisi Israilning aldigha Goshen'ge chiqip, uning qéshigha yétip kelgende, uning boynigha gire sélip quchaqlap turup, uzun'ghiche yighlidi. ³⁰ U waqit Israil Yüsüpke sözlep: «Men séni tirik tépip, yüzügni körgendin kéyin, emdi ölüp qalsammu héch gep yoq» dédi. ³¹ Andin kéyin Yüsüp öz buraderlirining özi bilen atisining öy xelqige sözlep: «Men bolsam, hazir bérip Firewn'ge xewer bérip: «Qanaan yurtida olturaqliq buraderlirimning özi bilen atamning öy xelqi qéshimgha keldi. ³² Bu kishiler bolsa padichi bolup ilgiridin mal béqip kelgech, qoy-kaliliri bilen hemme mallirini élip keldi» dep éytay. ³³ Emdi Firewn silerni qichqirip silerdin: «Néme oqitinglar bar?» dep sorisa, ³⁴ siler jawab bérip: «Biz qulliring bolsaq, kichiklikimizdin tartip ata-bowilirimizgha oxshash pada béqip kelgen ikenmiz» denglar. Shundaq désenglar, Goshen yurtida olturup qalisiler. Chünki padichilar bolsa misirliqlargha yirginchlik körünüdu» dédi.

Yaqubning Goshen yurtida olturushi

47¹ Yüsüp bolsa Firewnning qéshigha kélip: «Atam bilen buraderlirim özi qoy-kaliliri bilen hemme mallirini bille élip, Qanaan yurtidin kélip, hazir Goshen yurtigha chüshti» dep xewer bérip, ² buraderlirining ichidin besh kishini élip bérip, Firewnning aldigha hazir qildi. ³ Firewn uning buraderliridin: «Néme oqitinglar bar?» dep sorisa, ular Firewn'ge jawab bérip: «Biz qulliring bolsaq, kichiklikimizdin tartip ata-bowilirimizgha oxshash pada béqip kelgen ikenmiz» dédi. ⁴ Andin ular Firewn'ge iltimas qilip: «Biz bolsaq, bu yurtta musapir bolup olturghili kelduq. Qanaan yurtida qattiq acharchiliq bolup qalghach, qulliringning padilirigha yaylaq tépilmaydu. Buning üçün qulliringni Goshen yurtida olturghili qoyghin» dédi. ⁵ U waqit Firewn Yüsüpke sözlep: «Atang bilen buraderliring séning qéshinggha kelgen bolsa, ⁶ mana Misir yurti séning aldingda

turuptu. Atang bilan buraderliringni yurtning yaxshi yéride olturghuzghin. Ular bolsa Goshen yurtida oltursun. Eger sen ularning arisida qabil kishilerni bilseng, bularni méning padilirimning üstige qoyup qoyghin» dédi. ⁷ Andin Yüsüp atisi Yaqubni élip kirip, Firewnning aldigha hazir qilsa, Yaqub Firewn'ge duayixeyr qildi. ⁸ Firewn Yaqubtin: «Ömrüingning yilliri nechchige yetti?» dep sorisa, ⁹ Yaqub Firewn'ge jawab bérip: «Musapirliqimning yilliri bolsa bir yüz ottuz yilgha yétip, ömrüingning yilliri özi tenglik bilen ötüp, ata-bowilirimning musapirliq ömrining yillirigha téxi yetmidi» dédi. ¹⁰ Shuni dep, Yaqub Firewn'ge duayixeyr oqup, qéshidin chiqip ketti.

¹¹ Yüsüp bolsa atisi bilan buraderlirige Misir yurtida jay bérip, yurtning yaxshi yéride, Firewnning buyrughinidek, Ramses dégen jayda olturghuzup qoydi.

¹² Yüsüp özi atisi bilan buraderlirini we atisining hemme öy xelqini ularning bala-chaqilirining sanigha qarap ashliq yetküzüp baqquzatti.

Yüsüpning acharchiliq waqittiki algxan tedbirliri

¹³ Emdi acharchiliq tola qattiq bolghach, yurtning héch yéride nan tépilmay, Misir yurti bilen Qanaan yurti acharchiliqtin xarab bolghanidi. ¹⁴ Yüsüp bolsa ashliq sétip, Misir yurti bilen Qanaan yurtidiki bar pulning hemmisini yighiwalidi. Andin Yüsüp bu pulni Firewnning ordisigha yetküzüp berdi. ¹⁵ Misir yurti bilen Qanaan yurtining puli tügep ketkende, misirliqlarning hemmisi Yüsüpning aldigha kélip: «Bizge nan bergin. Pul tügep ketti. Némishqa séning aldingda ölimiz?» dédi. ¹⁶ Yüsüp jawab bérip: «Pul qalmighan bolsa, charwa malliringlarni béringlar, men malliringlarning ornigha silerge nan bérimen» dédi. ¹⁷ Buning bilen ular öz charwa mallirini Yüsüpning qéshigha keltürgili turdi. Yüsüp bolsa ularning at, qoy, kala we ésheklirining ornigha nan bergili turup, u yili mallirining ornigha ulargha nan bérip baqti.

¹⁸ U yil tamam bolghandin kéyin, ikkinchi yili ular uning qéshigha kélip, uninggha sözlep: «Biz bolsaq, xojimizdin héchnémini yoshurmaymiz. Pulimiz bolsa tügidi. Charwa mallirimiz bolsa xojimizningki boldi. Emdi xojimizning aldida bedenlirimiz bilen yérimizdin bashqa héch nerse qalmidi. ¹⁹ Némishqa biz közüingning aldida ölüp kétip, yérimiz bikar bolsun. Emdi sen özimiz bilen yérimizni nan'gha sétiwalghin. Özimiz bilen yérimiz Firewnningki bolup, uninggha qul bolayli. Biz ölüp ketmey, tirik turup, yérimizmu weyran bolmasliqi üçün, bizge uruq bergin» dédi.

²⁰ Bu teriqide Yüsüp Misirning pütün yérini Firewn üçün sétiwalidi. Chünki misirliqlarning herbiri acharchiliq ulargha qattiq bolghach, öz yérini sétip bergini bilen yer özi Firewnningki bolup qaldi. ²¹ Xelq bolsa Misirning bir chétidin yene bir chétigiche sheherlerge köchürüldighan boldi. ²² Lékin

kahinlarning yéri bolsa uni almidi. Kahinlarga Firewn teripidin tayin ejir tégip turghach, ular özi Firewn teripidin bérilgen öz tégishlikini yep turup, öz yerlirini satmighanidi. ²³ U waqit Yüsüp xelqqa sözlep: «Mana men bolsam bu kün özünqlar bilen yerliringlarni Firewn üçhün sétiwaldim. Mana, silerge uruql Emdi térim qilinglar. ²⁴ Emma chiqqan hosuldin beshtin birini Firewn'ge béríp, qalghan töt hessisi özünqlargha qélip, yerge uruqluq bolup, özünqlardikilerge taam qilinip, baliliringlarga yégülük bolsun» dédi. ²⁵ Ular jawab béríp: «Sen jénimizni qutquzdung. Xojimiz razi bolsun. Firewnning qulliri bolup turayli» dédi. ²⁶ Yüsüp bolsa beshning birini Firewn'ge bérilsun dep, bu kün'giche kelgen bu qanunni Misirning yurtida yürgüzüp qoyghanidi. Yalghuz kahinlarning yérigine Firewnningki bolmay qaldi.

Yaqubning axirqi yilliri

²⁷ Israil bolsa Misir yurtida Goshen ölkiside olturup qaldi. Ular anda yerlik bolup, awup tola bolup ketti. ²⁸ Yaqub özi Misir yurtida on yette yil ömür kördi. Buning bilen Yaqubning ömri bir yüz qiriq yette yilgha yetkenidi. ²⁹ Israilning wapati yéqinlashqanda, özi oghli Yüsüpni qichqartip uninggha jékilep: «Eger neziringde iltipat tapqan bolsam, qolungni yotamning astigha qoyup, manga iltipat bilen rastliq körsitip, Misirda méni depne qilmay, ³⁰ belki méni, atabowiliri bilen yatsun dep, méni Misirdin élip kétip, ularning göristanigha depne qilghin» dése, u jawab béríp: «Éytqiningdek qilay» dédi. ³¹ U uninggha: «Manga qesem qilip bergin» dése, u uninggha qesem qilip berdi. Andin kéyin Israil yatqan ornining bash teripide sejdige bash qoydi.

Yaqub Yüsüpnig oghullirigha duayixeyr oquydu

48 ¹ Bir waqittin kéyin Yüsüpke: «Mana atang késel iken» dep xewer yetse, u öz ikki oghli Manasse bilen Efraimni özi bilen élip bardi. ² «Mana oghlung Yüsüp qéshinggha keldi» dep Yaqubqa xewer bérilse, Israil özi küchini yighip, yatqan ornida qopup olturdi. ³ Yaqub özi Yüsüpke söz qilip: «Qadir Xuda manga Qanaan yurtidiki Luz dégen jayda körünüp, méni beriketlep, ⁴ manga sözlep: «Mana men séni uruqluq qilip gholditip, sendin tola xelq chiqirip, bu yurtni sendin kéyinki ewladliringgha ebediy miras qilip bérimen» dep éytqanidi. ⁵ Emdi men Misirgha kelmeste, Misir yurtida tughulghan séning ikki oghlung Efraim bilen Manasse bolsa Ruben bilen Shimon'gha oxshash ikkilisi méning oghullirim bolsun. ⁶ Lékin ulardin kéyin tapqan baliliring bolsa özünqingki bolup buraderlirining mirasigha kirip, ularning ismini kötürsun. ⁷ Men özüm

Padandin kéliwatqinimda, Rahile özi Qanaan yurtida yolning özide Efratagha yetkili azghina qalghanda, méni qoyup, ölüp ketti. Men uni anda, Beytlehem dep atalghan Efrataning yolida, depne qilghan idim» dédi. ⁸ Andin kéyin Israil Yüsüpning oghullirini körüp: «Bular kimdur?» dep sorisa, ⁹ Yüsüp atisigha jawab bérip: «Bular bolsa Xuda manga bu yerde bergen oghullirimdur» dédi. U söz qilip: «Ularni qéshimgha yéqin keltürgin. Men ulargha duayixeyr qilay» dédi. ¹⁰ Emma Israilning közliri bolsa qériliqidin ghuwaliship qélip, körelmeytti. Yüsüp ularni uning qéshigha yéqin keltürse, u ularni söyüp quchaqlidi. ¹¹ Andin Israil Yüsüpke sözlep: «Men séning yüzüngni körimen dep, oylimighan idim, lékin Xudaning özi séning baliliringnimu manga körsetti» dédi. ¹² U waqit Yüsüp ularni uning tizining ariliqidin élip chiqirip, yüzi yerge tegküdek tezim qildi. ¹³ Andin Yüsüp bu ikkeylenni élip, Efraimni ong qoli bilen tutup, Israilning chep qolining utturida turghuzup, Manasseni chep qoli bilen tutup, Israilning ong qolining utturida turghuzup, ularni uninggha yéqin keltürse, ¹⁴ Israil özi ong qolini uzitip, kichiki bolghan Efraimning béshigha qoyup, sol qolini Manassening béshigha qoydi. Manasse tunjisi bolsimu, u özi qollirini qesten shundaq qoyghanidi. ¹⁵ U özi Yüsüpke duayixeyr oqup: «Atilirim Ibrahim bilen Ishaq uni Xuda bilip, aldida yürüp, méni pütün ömrümde bu kün'giche perwish qilghan Xuda bolsa ¹⁶ Hemme yamanliqtin méni qutquzghan perishte bolsa bu ikki oghulni beriketlisun. Ular bolsa méning ismim bilen atilirim bolghan Ibrahim we Ishaqning isimlirini kötürüp, yer yüzide tola awup ketkey» dédi. ¹⁷ Yüsüp bolsa atisining ong qolini Efraimning béshigha qoyghinini körüp, xapa bolup atisining qolini tutup, Efraimning béshidin élip, Manassening béshigha yötkep qoymaqchi boldi. ¹⁸ Yüsüp atisigha sözlep: «Ey atam, mundaq qilmighin. Mana tunjisi budur. Ong qolungni buning üstige qoyghin» dese, ¹⁹ atisi unimay: «Melum! Ey oghlum, méning özümge melum. Buningdinmu bir qowm chiqip, bu özümü chong bolidu. Emma uning kichiki bolsa uningdin téxi chongraq bolup, neslidin tola xelq peyda bolidu» dep éytti. ²⁰ Shuni dep, u özi bu ikkilisige u küni duayixeyr oqup: «Israiliylar bolsa duayixeyr oqughinida: < Xuda séni Efraim bilen Manassedek qilsun» dep éytidighan bolidu» dédi. Bu teriqide u özi Efraimni Manassening yuqirisida qoydi. ²¹ Andin kéyin Israil Yüsüpke sözlep: «Men özüm ölüp kétép barimen, lékin Xuda özi siler bilen bolup, silerni ata-bowiliringlarning yurtigha yandurup baridu. ²² Men bolsam, özi buraderliringningkidin ziyade bolup, özüm qilich bilen yayimni ishlitip, amoriylarning qolidin tartiwalghan égziktiki yerni sanga berdim» dédi.

Yaqub oghullirigha duayixeyr oquydu

49¹ Andin kéyin Yaqub öz oghullirini qichqirip éyttiki: «Jem bolunglar. Men silerge kéyinki künlerde bolidighan weqelerni özünglarcha éytip bérey.

² Ey Yaqubning oghulliri yighilip kélip anglap, atanglar Israilgha qulaq sélinglar.

³ Ey **Ruben**, sen méning tunji oghlum bolup, küchüm bilen quwwitimning birinchi méwisi bolghach, debdebe bilen qudrette ewzel bolsangmu, ⁴ qaynap téship ketken sudek bolup turup, birinchi bolalmaysen. Chünki sen atangning ornigha chiqip, uni paskina qilding emesmu? U bolsa méning ornumgha chiqti.

⁵ **Shimon** bilen **Lawiy**, bu ikki aka-uka bolsa ularning qilichliri zulunning eswabliridur. ⁶ Ey jénim, ularning meslihetige kirmigin! Ey izzitim, ularning mejlisige qoshulmighin! Chünki ular bolsa öz achchiqida ademlerni óltürüp, öz yoghanliqida buqilarning peyini kesti emesmu? ⁷ Ularning ittik achchiqi bilen qattiq ghezipi melun bolsun. Men ularni Yaqubning ichide tarqitiwétip, Israilning ichide parakende qilarmen.

⁸ Ey **Yehuda**, buraderliring séni maxtap, qolung bolsa düshmenliringning gejgiside bolup, atangning oghulliri sanga tezim qilar. ⁹ Yehuda bolsa bir yash shirdektur. Ey oghlum, sen shikar qilip chiqting. Derweqe u özi shirdek, belki bir chishi shirdek marap yétiwalsa, kim uni qozghiyalaydu? ¹⁰ Shiloh kelmigüchilik Yehudadin hökümet kétép qalmay, uning neslidin seltenet hasisi yoq bolmay turup, xelq uning özige itaet qilar. ¹¹ U özi mada éshekni üzüm téligha baghlap, mada éshekning texiyini serxil üzüm téligha baghlap qoyar. U özi libasini sharabta yuyup, öz éginlirini üzüm suyida yuyar. ¹² Uning közliri sharabtin qizirip kétép, chishlirining özi sütning sewebidin apaq turar.

¹³ **Zebulun** bolsa déngizning kanarida olturup, kémilerning porti bolup, chégrisi Sidon'ghiche yeter.

¹⁴ **Issakar** bolsa qotanlarning arisida yatidighan küchlük bir éshektek bolup, ¹⁵ aramgahning yaxshi ikenlikige qarap, yurtning obdanliqini körüp, yük kôtürmek üçün mürisini égip, alwanning tégide qul bolup qaldi.

¹⁶ **Dan** bolsa Israilning qebilirining biri bolup turup, öz xelqige höküm qilar.

¹⁷ Dan bolsa yol üstidiki yilan bolup, chighir yol üstide turup, atning pachiqini chéqip, min'güchini arqisigha mollaq atquzidighan zeherlik yilandur. ¹⁸ Ey Xudawende, men bolsam nijatinggha köz tikimen.

¹⁹ **Gad** bolsa uning özige bir qoshun hujum qilar, lékin u özi uning arqisidin hujum qilar.

²⁰ **Asher** bolsa néni yaghliq bolup, özi padishahliq lezzetlik taamlarni teminler .

²¹ **Naftali** bolsa chirayliq geplerni qilip, özi bosh qoyulghan kiyiktektur.

²² **Yüsüp** bolsa méwilik derextek bolup, özi su buliqining léwide yéyilip, shaxliri tamgha chaplaship ketken méwilik putaqtuktur. ²³ Ya atquchilarning özi uni renjitip, uninggha oq étip biaram qilsimu, ²⁴ uning yasi mustehkem turup, qollirining bilekliri bolsa Yaqubning Qadir-Mutleq Xudayi bolup, Israilning qoram téshi atalghan padichining qoli bilen mehkem qilinar. ²⁵ Sen bolsang, sanga yarem bérip turup, atangning Tengrisi bolup, yuqiridin sanga asmanning beriketlirini bérip, töwende chongqurning beriketlirini ata qilip, emchek bilen qorsaqning berikitini bergüchi bolghan Qadir-Mutleq Xudaning yardimi bilen quwwetlinersen. ²⁶ Séning atangning berikiti bolsa ata-bowilirimning berikitidin ziyade bolup, ebediy dönglüklerning chétigiche taqishar. Bu beriketning özi Yüsüpning béshigha kélip, öz buraderliridin ayrilghanning choqqisigha nazil bolsun.

²⁷ **Benyamin** bolsa yirtquchi böre bolup, etigende shikarni yep, axshamda oljini teqsim qilar» dédi.

²⁸ Bularning hemmisi Israilning on ikki qebilisi bolup, mezkur sözler bolsa atisining ulargha duayixeyr qilghinida éytqan sözliridur. U özi ularning herbirige xas bolghan bir beriket bilen ulargha duayixeyr qilghanidi. ²⁹ Andin kéyin u ulargha buyrudiki: «Men bolsam, emdi xelqimge qoshulimen. Siler méni ata-bowilirimning yénida, xittiy bolghan Efronning étizliqidiki gharning özide depne qilinglar. ³⁰ U gharning özi Qanaan yurtida Mamrening utturidiki Makpélaning étizliqida bar iken. Ibrahim bolsa uni göristan qilay dep, bu étizliqning özini xittiy bolghan Efrondin sétiwalghanidi. ³¹ Anda Ibrahim bilen xotuni Sare depne qilinip, anda Ishaq bilen xotuni Ribqamu depne qilindi. Andin men bolsam anda Léyani depne qildim. ³² Bu étizliq bilen ghar bolsa Xitning ewladidin sétiwélin'ghanidi» dédi.

³³ Yaqub özi oghullirigha bu wesiyetni tamam qilip bolghanda, ornida putlirini yighip, nepes üzüp, öz xelqige qoshuldi.

Yaqubning depne qilinishi

50¹ U waqit Yüsüp atisining yüzige yépilip, uninggha yiglap, uni söydi. ² Andin Yüsüp öz xizmitidiki téwiplargha atisini momyalighili buyrusa, téwiplar Israilning özini momyalidi. ³ Buni qilishqa qiriq kün ketti, chünki momyalashqa shunche kün kétetti. Misirliqlar bolsa uninggha yetmiş kün'giche matem tutti. ⁴ Uninggha yighlaydighan künler ötüp bolghanda, Yüsüp Firewnning öy xelqige sözlep: «Eger men neziringlarda iltipat tapqan bolsam, siler Firewn'ge iltimas qilip, ⁵ men togriliq: < U özi: «Atam manga qesem bérip: < Mana ölüp kétip barimen. Sen méni men özüm Qanaan yurtida özüm üçhün kolap qoyghan görde depne qilghin» dégenidi. Emdi manga ijazet bérilse, men

bérip atamni depne qilib yénip kéley» dep éytidu» denglar» dédi. ⁶ Firewn jawab bérip: «Sen bérip, atang qesem bergende uni depne qilghin» dédi.

⁷ U waqit Yüsüp atisini depne qilghili mangdi. Mangsa, uning bilen bille Firewnning hemme xizmetkarliri bilen ordining aqsaqalliri we Misir yurtining hemme aqsaqalliri, ⁸ Yüsüpning hemme öy xelqi bilen uning buraderliri we atisining öy xelqi egiship mangdi. Emma ular kichik balilirining özi bilen qoy kalilirini Goshen yurtida qoyup ketti. ⁹ Harwilar bilen atliqlar bolsa bularmu uning bilen bille méngip egeshken qoshunning özi nahayiti tola idi. ¹⁰ Ular yürüp Iordanning u teripidiki Atadning xaminigha yetkende, anda ünlük awaz bilen qattiq peryad qilib yighlashti. Yüsüp bolsa yette kün'giche atisi üçün matem tutti. ¹¹ U yurtning olturghuchiliri bolghan qanaaniylarning özi Atadning xaminida bolghan bu matemni körgende: «Misirliqlarning bu tutqan matimi qattiq iken» déyishkenidi. Bu sewebtin u jayning éti Abel-Mizrayim dep ataldi. Bu jay özi Iordanning u teripididur. ¹² Yaqubning oghulliri bolsa uni uning özi ulargha buyrughinidek qildi. ¹³ Shundaqki, uning oghulliri uni Qanaan yurtigha élip bérip, özi Mamrening utturida bolup, uni qebristan qilay dep, Ibrahimning özi uni xittiy bolghan Efrondin sétiwalghan Makpéladiki étizliqida bolghan gharda depne qildi. ¹⁴ Bu teriqide Yüsüp atisini depne qilghandin kéyin, atisini depne qilmaq üçün uning bilen bille chiqqan buraderliri bilen barche xelqni élip, Misirgha yénip keldi.

¹⁵ Emma Yüsüpning buraderliri atisining ölüp ketkinini körgende: «Emdi Yüsüp bizge dühmen bolup, bizning uninggha qilghan hemme yamanliqimizni üstimizge yandurarmikin?» dep xiyal qiliship, ¹⁶ Yüsüpning qéshigha kishi ewetip: «Atang bolsa ölmestin ilgiri bizge wesiyet qilip: ¹⁷ < Siler Yüsüpke sözlep: «Sen emdi öz akiliringning xata bilen gunahidin ötüp, ular sanga yamanliq qilghan bolsimu, ularni kechürgin» dep éytinglar» dégenidi. Uning üçün emdi sen atangning Tengrisining qullirining gunahidin ötkin» dep éytquzdi. Buni uninggha éytquzsa, Yüsüp anglap yighlighili bashlidi. ¹⁸ Uning buraderlirimu özi kélip, aldigha yiqilip: «Biz bolsaq, séning qulliringdurmuz» dep éytse, ¹⁹ Yüsüp ulargha: «Qorqmanglar! Méni Xudadek sanaysilermu? ²⁰ Siler manga yamanliqni qestligen idinglar, lékin Xuda özi emdi bolghandek tola xelqning jénini qutquzmaq üçün, bu ishni yaxshiliqqa aylandurdi. ²¹ Buning üçün qorqmanglar. Men bolsam, bala-chaqanglarni béqip turimen» dep ulargha yumshaq gep qilip, ularning könglini xush qildi.

²² Yüsüp atisining öz öy xelqi bilen Misirda turup qaldi. Yüsüp bolsa bir yüz on yilghiche ömür kördi. ²³ Bu teriqide Yüsüp Efrainning üçinchi neslini körüp, Manassening oghli Makirning balilirininimu öz quchiqigha alghili nésip tapti.

Yüsüpning wapati

²⁴ Emma Yüsüp öz buraderlirige söz qilib: «Men bolsam, ölüp kétip barimen. Lékin Xuda silerni yad qilib, silerni bu yurttin chiqirip, Ibrahim, Ishaq we Yaqubqa qesem qilib bergili wede qilghan yurtning özige yetküzidu» dédi.

²⁵ Andin Yüsüp beni-Israilgha qesem qildurup: «Xuda silerni yoqlighanda, bu yerdin méning söngeklirim élip chiqip kétinglar» dédi. ²⁶ Yüsüp bolsa bir yüz on yashqa kirip wapat tapti. Ular uni momyalap, Misirda bir sanduqqa sélip qoydi.